

Koninklijke Schaakclub Philidor 1847

150 jaar schaken in Leeuwarden

Koninklijke Schaakclub Philidor 1847

150 jaar schaken in Leeuwarden

Jubileumboek
ter gelegenheid van
het honderdvijftigjarig bestaan
van Philidor

samengesteld door

Albert van der Wal
Siep Postma
Eddie Scholl
Dik Kruihof

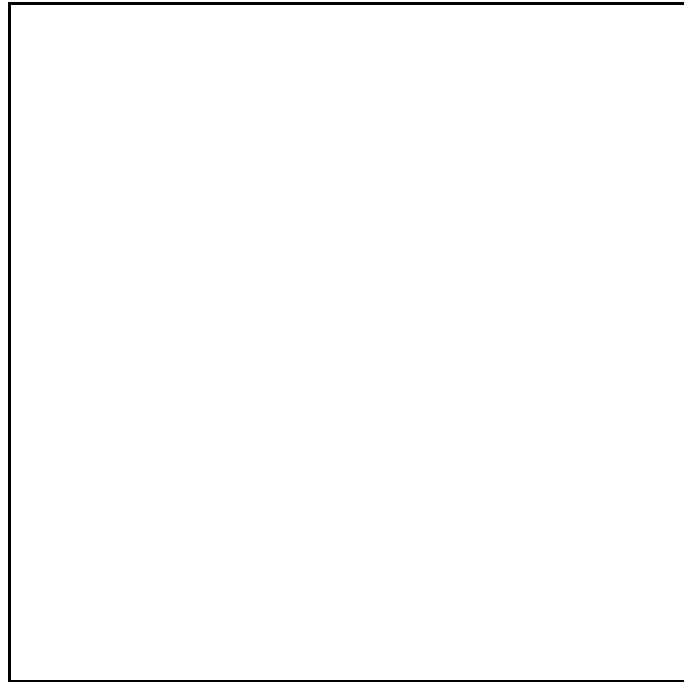
Inhoud

Voorwoord

Problem

François André Danican Philidor

Naamgever van de Koninklijke Schaakclub Philidor 1847

"De pionnen zijn de ziel van het schaakspel"

Op 7 september 1726 wordt François in Dreux geboren. Dreux is een dorpje dicht bij Parijs gelegen. Al op zeer jonge leeftijd worden zijn muzikale talenten ontdekt en als zijn vader jong sterft besluit zijn moeder hem naar de koninklijke muziekkapel in Versailles te sturen, waar hij als leerling (page) wordt toegelaten. Hij is dan amper zes jaar oud. François krijgt hier een uitstekende muziekopleiding en ontwikkelt zich al spoedig tot een muzikaal genie. Op elfjarige leeftijd componeert hij reeds zijn eerste muziekstuk! Hij is veertien jaar oud als hij zijn opleiding bij de muziekkapel met groot succes heeft afgerond en naar Parijs vertrekt. Daar geeft hij zang- en muzieklessen en speelt mee in orkesten, waardoor hij ruimschoots in zijn onderhoud kan voorzien. Reeds tijdens zijn verblijf in Versailles maakt hij kennis met het schaakspel. Het interesseert hem zeer en al spoedig blijkt hij ook hierin een uitblinker te zijn. In Parijs wordt hij geregeld in schaakcafé's gezien en vooral in Café de la Régence bekwaamt hij

zich verder in de schaakkunst. Hij ontmoet daar de sterkste Franse schaakmeesters, zoals Kermuy Sir de Legal, die hij altijd heeft beschouwd als zijn grote leermeester. Na enkele jaren is Philidor zijn leermeester en andere Franse tegenstanders verreweg de baas en gaat hij op zoek naar een nieuwe uitdaging: het buitenland bezoeken en daar het schaken populair maken. Het eerste land dat daarvoor in aanmerking komt is Nederland; in 1745 vertrekt hij met een muziekgezelschap naar Rotterdam voor het geven van een aantal concerten. Door het plotseling overlijden van de dochter van de dirigent gaan de voorstellingen echter niet door. Philidor moet nu proberen aan de kost te komen, wat heel goed lukt met het schaakspel. In de grote steden van Holland (Amsterdam, Rotterdam en Den Haag) geeft hij schaaklessen en speelt hij simultaan, soms ook blind aan drie of vier borden. Vooral de blindseances trekken veel belangstelling door het spectaculaire element ervan. Door zijn schaakactiviteiten krijgt hij veel bekendheid, ook in het buitenland en al spoedig ontvangt hij uitnodigingen uit Engeland en van het Pruisische hof in Potsdam.

In 1746 vertrekt hij naar Londen en verslaat met groot machtsvertoon Sir Abraham Jansen, die in Engeland bekend staat als een zeer sterke schaakmeester. Ook hier geeft hij vele blindseances waarmee hij weer veel opzien baart, temeer daar hij soms een pion of stuk voorgeeft of met de zwarte stukken speelt!

Daarna verslaat hij de destijds beroemde Arabische schaakmeester Philipp Stamma van Aleppo kansloos met maar liefst $8\frac{1}{2}$ - $1\frac{1}{2}$. In 1747 komt hij terug naar ons land en zet zich aan het schrijven van zijn zeer bekend geworden schaakboek 'L'analyse du jeu des échecs'. Dit boek komt in 1749 op de markt en wordt een bestseller. Er volgt dan ook snel een Engelse uitgave en er verschijnen vele vertalingen, waaronder een Nederlandse in 1786.

Philidor keert na lange omzwervingen, waarbij hij niet nalaat overal zijn schaakboek te promoten en zijn later naar hem genoemde Philidorverdediging aan te prijzen, naar Parijs terug. Vreemd blijft wel dat hij in geen van zijn nagelaten partijen de door hem aangeprezen verdediging: 1. e2-e4 e7-e5 2. Pg1-f3 d7-d6 zelf toepast.

Philidor legt zich, nu hij weer in Frankrijk woont, meer toe op het componeren van opera's. Hij schrijft er meer dan twintig, waarvan vooral 'Blaise le Savetier' opvalt. Deze opera wordt in 1759 in Parijs met groot succes opgevoerd. Andere bekende opera's van zijn hand zijn 'Le Gardinier et son Seigneur' en 'Maréchal Ferrant'.

Inmiddels heeft Philidor kennis gemaakt met Angélique Richer, met wie hij op 13 februari 1760 in het huwelijksbootje stapt. Het is een vruchtbaar huwelijk, want er worden zeven kinderen geboren. Of daar ook een schaaktalent bij heeft gezeten is onbekend.

Philidor heeft goede connecties bij het Franse hof; koning Lodewijk XV zelf is zeer gesteld op de componist en roemt zijn opera's. Ook geeft Philidor schaaklessen aan het hof: de latere koning Lodewijk XVI is een van zijn leerlingen. Door zijn relatie met de koninklijke familie wordt hij beschouwd als een royalist en dat was in de tijd van de

naderende revolutie een gevaarlijke zaak. Overigens wordt later van Philidor verteld dat hij verschillende partijen tegen Robespierre gespeeld zou hebben. Natuurlijk verloor Robespierre steeds, wat hem vaak een woedeuitbarsting bezorgde.

Als in 1792 in Frankrijk de vervolging van royalisten een hoogtepunt bereikt verblijft Philidor in Engeland en hij vindt het wijzer daar te blijven. Waarschijnlijk was dit wel de allerbeste, diepst doordachte zet, die hij ooit heeft gedaan. De laatste jaren van zijn leven woont hij in Londen. Het schaakcafé in St. James Street is voor hem een aangenaam trefpunt van schaakvrienden. Inmiddels heeft de Engelse koning hem benoemd tot hofschaker en heeft Philidor het druk met het geven van schaaklessen en blindseances en met het spelen van matches. Hij overlijdt, 69 jaar oud, in Londen op 31 augustus 1795 en wordt begraven door zijn schaakvrienden in de St. James Church. Bij bombardementen op de kerk is zijn grafsteen verloren gegaan. Niets in de kerk herinnert nog aan de grootste schaker van zijn tijd.

St. James Church in Londen waar Philidor begraven is. Door Duitse bombardementen werden de graven vernietigd.

De volgende blindpartij is bewaard gebleven. Hij speelde deze partij in een seance van drie in 1794 te Londen. Philidor was toen 68 jaar oud!

G. Atwoord - F.A.D. Philidor
Londen 1794
Siciliaans

1. e2-e4 c7-c5 2. f2-f4 e7-e6 3. Pgl-f3 Pb8-c6 4. c2-c3 d7-d5 5. e4-e5 f7-f5 6. d2-d4 Pg8-h6 7. a2-a3 Ph6-f7 8. Lcl-e3 Dd8-b6 9. Dd1-d2 Lc8-d7 10. Dd2-f2 c5-c4. (Men ziet dat Philidor er op uit is een 'pionnenfalanx' te vormen. De witspeler breekt de stelling nu echter open.) 11. Lf1xc4 d5xc4 12. d4-d5 Db6-c7 13. d5xc6 Ld7xc6 14. Le3xa7 Lc6xf3 15. g2xf3 g7-g5! (Slaat de witte pionnen-massa in het centrum uit elkaar.) 16. La7-e3 g5xf4 17. Le3xf4 Pf7xe5 18. Lf4xe5 Dc7xe5+ 19. Df2-e2 De5-xe2+ 20. Ke1xe2 h7-h5 21. Pbl-d2 Ta8-c8 22. Th1-g1 Ke8-f7 23. Tg1-g2 Lf8-e7 24. Ta1-g1 Le7-f6 25. Pd2-f1 (Beter was 25. f4, in verbinding met 26. Pf3.)

25. ... e6-e5 26. Pf1-e3 Kf7-e6 27. Tg1-d1 Th8-g8! (Philidor heeft in overeenstemming met zijn principes de pionnen zo lang mogelijk in een gesloten front laten oprukken. Nu is de tijd gekomen om de vruchten te plukken van het voorafgaande spel.) 28. Tg2xg8 Tc8xg8 29. Pe3xc4 Tg8-g2+ 30. Ke2-d3 Tg2xh2 31. Td1-d2 Th2-h3 32. Kd3-e2 b7-b5 33. Pc4-e3 Th3-h2+ 34. Ke2-e1 Th2xd2 35. Kelxd2 Lf6-g5! 36. Kd2-e2 Lg5xe3 37. Ke2xe3 h5-h4 38. Ke3-f2 e5-e4! 39 Kf2-g2 e4-e3 en wit gaf het op. De pionnen hebben de partij beslist.
(Deze partij is overgenomen uit het door Haije Kramer geschreven boek 'Romantisch Schaak')

Oud, ouder, oudste

Is Philidor de oudste schaakvereniging van ons land?

Het zou natuurlijk bijzonder aardig zijn als het antwoord op deze vraag volmondig 'ja' zou kunnen luiden: de oudste schaakclub van het land en dan ook nog als een van de twee schaakverenigingen in den lande (de andere is het 'Koninklijk 's Gravenhaagsch Schaakgenootschap Discendo Discimus', kortweg DD) getooid met het predikaat 'Koninklijk', verworven bij de viering van het 100-jarig bestaan in 1947. Dat is waarachtig niet niks.

Vooropgesteld dient te worden dat er bij de oprichting van het 'Schaak-Collegie Philidor' op 12 november 1847 in ons land al heel wat (kleine) schaakgenootschappen bestonden en dat er zelfs in Friesland op dat moment al een schaakvereniging bestond, namelijk de vereniging Strijd in Eendracht te Woudsend. Geen van deze clubs heeft de tand des tijds echter kunnen weerstaan, met uitzondering misschien van het VAS (Vereenigd Amsterdamsch Schaakgenootschap; na het samengaan met ASC in 1968 voluit Vereenigd Amsterdamsch Schaakgenootschap/ Amsterdamsche Schaakclub geheten) en de schaakvereniging Messemaker te Gouda, die respectievelijk van september 1822 en mei 1847 zouden stammen.

Nu zijn er over het schaakleven in de vorige eeuw in het algemeen en over de ouderdom van een aantal in die tijd opgerichte, nog steeds bestaande verenigingen in de loop der jaren nogal wat publikaties verschenen. Speciaal de bekende schaakhistoricus Dr. M. Niemeyer heeft op dit gebied nuttig werk verricht. Hij komt in het Tijdschrift van de KNSB van maart 1939 tot de conclusie dat het VAS (oprichtingsdatum 19-9-1822) de oudste op dat moment nog bestaande vereniging zou zijn, gevolgd door Palamedes uit Leiden (4-11-1846), Messemaker uit Gouda (1847), Strijdt met beleid uit Nijmegen (10-12-1848), Oefening en Ontspanning uit Kampen (4-1-1849), Pallas uit Deventer (20-11-1849) en Discendo Discimus uit 's Gravenhage (29-12-1852). Merkwaardig genoeg slaat hij hierbij Philidor geheel over, een omissie waarvoor hij zich later verontschuldigd heeft. Van deze verenigingen valt Palamedes af: de club is kort na de tweede wereldoorlog opgeheven.

Dus is Philidor de twee na oudste schaakvereniging van ons land, slechts voorafgegaan door het VAS en het Goudse Messemaker? Deze verenigingen hebben dit jaar toevallig ook het een en ander te vieren; het VAS zijn 175-jarig bestaan in september en Messemaker viert het gehele jaar door zijn 150-jarig bestaan.

Ter gelegenheid van het honderdjarig bestaan van de Schaakclub Utrecht in 1986 heeft Erik Olof voor het voortreffelijke jubileumboek 'Eeuwig Schaak' onderzoek gedaan naar de wortels van deze vereniging, waarbij hij en passant ook de ouderdom van andere in de vorige eeuw opgerichte verenigingen de revue laat passeren. Het artikel is ook terug te vinden in Schakend Nederland van februari 1987.

Om de juiste oprichtingsvolgorde van deze schaakverenigingen te kunnen bepalen stelt hij een drietal criteria voor:

1. Het meest zuiver: sinds de oprichting een ononderbroken bestaan, onder dezelfde naam.
2. Minder zuiver: sinds de oprichting een enigszins onderbroken voortbestaan, bij voorbeeld door naamswijziging.
3. Onzuiver, diskutabel: na een fusie de oprichtingsdatum nemen van de oudste club. De in punt 3 beschreven handeling is verwerpelijk, zo stelt hij. Bij fusie is sprake van een nieuw begin. Het is te gek als oprichtingsdatum die van de oudste club te nemen.

Ik ben zo vrij het het wat betreft de eerste twee punten met hem eens te zijn, doch zijn standpunt aangaande het derde punt deel ik niet. Schaadt het de ouderdom van een vereniging als deze fuseert met een veel kleiner, noodlijdend clubje, waarbij de naam van de grootste vereniging blijft bestaan? Zulke fusies hebben veel oude verenigingen in de grote steden met enige regelmaat ondergaan. Hun identiteit werd daardoor nauwelijks aangetast. Het lijkt me dat dan moeilijk gesproken kan worden van een geheel nieuw begin.

Om een voorbeeld te geven: het VAS ging in 1968 samen met een andere roemruchte Amsterdamse club, de Amsterdamsche Schaakclub (ASC). Deze eertijds zo krachtige vereniging (het eerste tiental ervan heeft in totaal maar liefst 10 keer de nationale titel behaald), zelf stammend van 1886, had in die dagen te kampen met een sterk teruglopend ledenbestand en klopte dus bij het VAS aan, hetgeen leidde tot fusie. Ik vind het in dit geval logisch de ontstane fusieclub te zien als een verlengde van de grootste vereniging, dus van het VAS. Tot mijn verbazing lees ik in opeenvolgende competitiegidsen van de KNSB in de jaren na de fusie tot en met het seizoen 1979-1980 als oprichtingsdatum (door VAS/ASC zelf opgegeven!) 11 oktober 1968. In 1980 is men kennelijk van gedachten veranderd, want in de competitiegids van seizoen 1980-1981 wordt opeens september 1822 opgegeven, een niet te verwaarlozen verschil van 146 jaar. Maar zoals gezegd, van mij mogen ze.

Het lijkt mij dan ook beter het derde criterium maar geheel weg te laten.

Toch is er tegen de historische juistheid van de nu opnieuw door het VAS (zo noem ik de vereniging in het vervolg) aangehouden oprichtingsdatum van 19 september 1822 nog wel een ander bezwaar aangevoerd.

In een uitvoerig artikel in 'Amsterdam Schaakstad', het in 1994 ter gelegenheid van het vijfde lustrum van de Schaakbond Groot-Amsterdam verschenen jubileumboek, meent

Drs. A.C.M. Sibbing aan te kunnen tonen, dat het VAS niet te beschouwen is als de na een fusie (in eind 1878 of begin 1879) ontstane nieuwe benaming van het inderdaad in 1822 (de oprichtingsakte is bewaard gebleven) opgerichte 'Amsterdamsche Schaakgenootschap' (ASG). Op dat tijdstip fuseerden twee hoofdstedelijke verenigingen, namelijk het 'Nieuw Amsterdamsch Schaakgenootschap' en 'La Bourdonnais', beide overigens afsplitsingen van het oude ASG, tot het 'Vereenigd Amsterdamsch Schaakgenootschap'. Het oude ASG was hier volgens hem niet bij betrokken en zou daarna nog een aantal jaren hebben bestaan, alvorens de vereniging op niet in schriftelijke stukken teruggevonden wijze ter ziele ging. Hij noemt in dit verband het door het VAS aanhouden van 1822 als oprichtingsdatum een 'zeldzaam staaltje van geschiedvervalsing'.

Aardig is dat het VAS zelf ook oorspronkelijk als oprichtingsdatum 3 januari 1879 aanhield, in 1889 dus zijn tienjarig bestaan vierde en in 1904 zijn 25-jarig bestaan. Pas in 1922 kwam het bestuur van het VAS, naar aanleiding van het terugvinden van een in 1827 gespeelde correspondentiepartij tussen het ASG en Antwerpen, tot de verheugende conclusie dat men gerechtigd was het 100-jarig jubileum te vieren. Het VAS heeft zich door de strenge en in mijn ogen wel wat hard geformuleerde conclusie van Sibbing bepaald niet uit het veld laten slaan en houdt op grond van de beschikbare historische gegevens staande dat het merendeel van de leden van het oude ASG wel bij de fusie van 1878/1879 betrokken was. Slechts een handjevol ASG-leden zou zich afzijdig hebben gehouden, ook nadat er in de loop van 1879 onderhandelingen tussen de in de sociëteit 'Zeemanshoop' op de Dam residerende dissidenten en het bestuur van het VAS hadden plaatsgevonden.

Wie heeft er gelijk? Aanvankelijk was ik geneigd het VAS het voordeel van de twijfel te gunnen tot Sibbing in het onlangs verschenen julinumnummer van het KNSB-maandblad SCHAAKmagazine nader op de kwestie inging en wel zo overtuigend dat het mij voorkomt dat er op de door hem aangedragen argumenten weinig valt af te dingen. Hij toont aan dat het schaakjournalist en VAS-bestuurslid W.A.T. Schelfhout is geweest die de geschiedenis van zijn vereniging in 1922 willens en wetens met 55 jaar verlengd heeft, daarbij dankbaar gebruik makend van de verwarring die het naast elkaar bestaan van drie verschillende 'Amsterdamsche Schaakgenootschappen' 50 jaar na dato opleverde.

In het kader van het bovenstaande is het van minder belang dat het VAS, als het vasthoudt aan de oprichtingsdatum van 19 september 1822, formeel nog steeds niet aan het eerste Olof-criterium voldoet: er heeft een (kleine) naamsverandering plaatsgevonden. Overigens was het ASG ook al eerder bij een fusie betrokken geweest, namelijk in 1855, toen de zeker niet noodlijdende vereniging Philidor, die de sterkste Amsterdamse schakers onder zijn leden telde, zich aansloot, na zich in 1843 van het ASG, dat een sterk sociëteitskarakter had, te hebben afgesplitst.

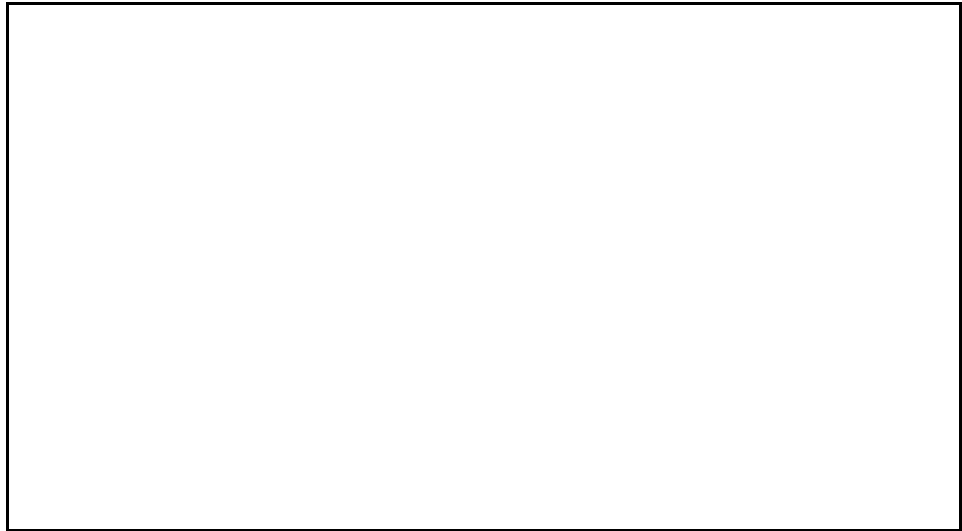
De aanspraken van het VAS op de titel 'oudste schaakvereniging van Nederland' dienen dus te worden afgewezen. Eventueel zou de vereniging 1 december 1856 als stichtingsdatum kunnen opvoeren, want dat is de datum waarop de oudste fusiepartner,

La Bourdonnais, was opgericht.

Anders ligt het bij de Goudse vereniging Messemaker. Voor de niet schaakhistorisch geschoolden onder ons: de vereniging is vernoemd naar de uit Gouda afkomstige Christiaan Messemaker (1821-1905), die als een der sterkste Nederlandse schakers uit de tweede helft van de vorige eeuw wordt beschouwd en o.a. in 1880 als tweede achter de bekende Engelse meester H.E. Bird eindigde bij de in Gouda gehouden Bondswedstrijd van de NSB (te beschouwen als een onofficieel kampioenschap van Nederland).

Volgens N.W. van Lennep, toenmalig redacteur van het Tijdschrift van den Nederlandschen Schaakbond in zijn bijdrage 'Staat van den Nederlandschen Schaakbond op 15 maart 1895' werd in 1847 (de precieze oprichtingsdatum is niet bekend) in Gouda de vereniging Vriendentrouw opgericht, waarvan ook Messemaker lid werd. Helaas ontbreekt het schriftelijk bewijs van deze oprichting. Waarschijnlijk had Van Lennep geen andere gegevens tot zijn beschikking dan een getuigenis van Messemaker zelf. Een minstens zo betrouwbare bron, Dr. A. van der Linde, noemt in zijn in 1875 verschenen 'Het Schaakspel in Nederland' 1850 als jaar van oprichting. In 1860 echter geeft Messemaker in het toenmalige schaaktijdschrift 'Sissa', een der meest vruchtbare bronnen voor historische naspeuringen uit het derde kwart van de vorige eeuw, aan dat hij niet langer lid is van Vriendentrouw, doch van een nieuwe vereniging, Oefening en Beleid geheten. Beide verenigingen hebben volgens overzichten in Sissa nog jaren naast elkaar bestaan, alvorens Vriendentrouw de geest gaf. Desondanks beschouwen de Gouwenaren Oefening en Beleid als de natuurlijke erfgenaam van Vriendentrouw. Maar daarmee is aan de curieuze naamsveranderingen nog geen einde gekomen: in 1870 wordt de naam Oefening en Beleid omgezet in Palamedes (De Griek Palamedes zou de uitvinder zijn van het schaakspel, dat hij gebruikte om zijn manschappen rustig te houden bij het langdurige beleg van Troje. Veel schaakverenigingen uit de vorige eeuw werden naar hem vernoemd. Concrete bewijzen dat de oude Grieken het schaakspel reeds kenden ontbreken overigens). Pas in 1886 krijgt de vereniging de naam Messemaker, een naam die stand heeft gehouden. Net als bij het VAS zijn de inzichten over haar ouderdom bij de Goudse vereniging in de loop der jaren veranderd en in positieve zin bijgesteld.

Zo vierde de club nog in 1970 het eeuwfeest, doch in de tachtiger jaren besloot men zich krachtadiger op te stellen: de stichtingsdatum werd door de ledenvergadering met terugwerkende kracht vastgesteld op 24 mei 1847. 24 mei was namelijk de dag waarop Messemaker zijn verjaardag vierde!

En zo viert men in Gouda dit jaar onbekommerd het 150-jarig bestaan met diverse aardige activiteiten, zoals een tentoonstelling van werken van lokale kunstenaars die zich hebben laten inspireren door het schaakspel, correspondentiepartijen tegen andere verenigingen, enz.

Het is duidelijk dat zelfs het loslaten van het meest rekkelijke van de Olof-criteria op de geschiedenis van Messemaker desastreus voor deze vereniging uitpakt: het is zeer de vraag of Messemaker zich mag beschouwen als de erfgenaam van Vriendentrouw en tot overmaat van ramp is de stichtingsakte en daarmee de exacte stichtingsdatum en zelfs het juiste stichtingsjaar van deze club niet bekend. De voortdurende naamsverandering laat ik dan nog maar buiten beschouwing.

In een uitvoerige toelichting verdedigt de heer W.J. van den Broek, voorzitter van de Goudse vereniging, de historische juistheid van de viering van het 150-jarig bestaan in 1997.

Hij stelt dat de vereniging Oefening en Beleid in 1860 werd opgericht door dezelfde mensen (onder leiding van Messemaker) die daarvoor lid van Vriendentrouw waren geweest, daarmee deze laatste vereniging als een lege huls, die nog enige tijd een kwakkelend bestaan heeft geleid, achterlatend. Hij geeft toe dat dat formeel misschien als een breuk gekwalificeerd kan worden, doch inhoudelijk ziet hij Oefening en Beleid als de historische voortzetting van Vriendentrouw. Het is duidelijk dat hij ook de andere naamsveranderingen op die manier uitlegt: eigenlijk gaat het steeds om dezelfde groep mensen, die zich ooit met een nieuwe naam: 'de verpakking verandert, doch de inhoud niet'. En uiteraard heeft Van der Linde zich vergist.

Men moet naar mijn mening wel over erg veel goedgelovigheid en historische soepelheid van geest beschikken om de kijk van de Gouwenaren op de ouderdom van

hun vereniging te kunnen delen. Maar twijfel over de eigen pretenties kent men bij Messemaker niet: men afficheert zich als de oudste club van Nederland en heeft zich inmiddels een briefhoofd aangemeten met een predikaat van die strekking. Een gaaf voorbeeld van creatief omgaan met de geschiedenis. Serieus kan men de Goudse aanspraken echter niet nemen.

Tenslotte toets ik de geschiedenis van Philidor aan de Olofse criteria.

Op het eerste gezicht zijn er geen problemen: de club heeft vanaf 12 november 1847 (een kopie van de oprichtingsakte vindt u elders in dit boek) ononderbroken bestaan onder dezelfde naam. Toch kleeft er ook aan de geschiedenis van Philidor een lichte smet. Die bestaat naar mijn mening zeker niet in de fusie in 1941 met de veel kleinere vereniging Het Witte Paard. Dat was vooral een tactische manoeuvre, bedoeld om de vereniging zo groot te maken dat men niet meer in het door een foute eigenaar beheerde Friesch Koffiehuis zou passen en dus op een elegante manier de contacten met hem kon verbreken. Nee, het enige zwakke punt in de geschiedenis van Philidor bestaat in het samengaan op 28 april 1904 tussen Philidor en de in 1898 in Leeuwarden opgerichte vereniging Vriendenkring. Zoals elders in dit boek wordt beschreven, was het ledental van Philidor in de eerste jaren van deze eeuw geslonken tot minder dan 10, waarna het door de nood gedwongen op 28 april 1904 tot een fusie komt met de op dat moment grotere vereniging Vriendenkring (ca 20 leden). Philidor ziet zich gedwongen enige concessies te doen en moet onder andere zijn clublokaal verlaten. Aan de andere kant wordt het reglement van Philidor vrijwel in zijn geheel overgenomen en levert het twee van de vijf bestuursleden. En heel belangrijk: het historisch besef bij de fusiepartner is wel zo groot dat de naam Philidor behouden blijft. Ook in 1917 is de club, die dan 28 leden telt, nog partner in een fusie, namelijk met Excelsior, waardoor het ledental boven de 40 groeit. Ook deze keer leidt dat tot een doorstart met een nieuw bestuur, samengesteld uit leden van beide verenigingen, waarbij ditmaal vooral Philidor de voorwaarden kan dicteren.

Uit mijn verhaal zal duidelijk worden dat het stellen van de vraag 'Wat is de oudste nog bestaande schaakvereniging van Nederland?' gemakkelijker is dan het beantwoorden ervan en dat niet alleen doordat bij sommige oude verenigingen stukken, die licht zouden kunnen brengen in de soms duistere geschiedenis, zijn weggeraakt.

Het antwoord heeft een arbitrair gehalte, waarbij voor de zuiverheid ervan in elk geval de gehanteerde criteria dienen te worden genoemd.

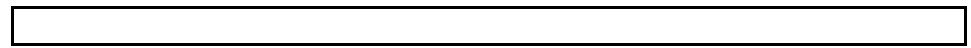
Erik Olof waagde het niet de lijst van Niemeyer aan de door hemzelf opgestelde criteria aan te passen en vond dat de lezer zelf zijn conclusies uit zijn artikel moest trekken. Daardoor bleef bij voorbeeld Schaakclub Utrecht, dat in zijn ononderbroken bestaan vanaf 1886 geen enkele fusie of naamsverandering heeft ondergaan en dus van onbesproken gedrag is, op de 18e plaats steken.

Laat ik me als Philidor-lid beperken tot de moeilijk te bestrijden constatering dat Philidor dit jaar niet ten onrechte zijn 150-jarig bestaan viert en daarmee redelijkerwijs

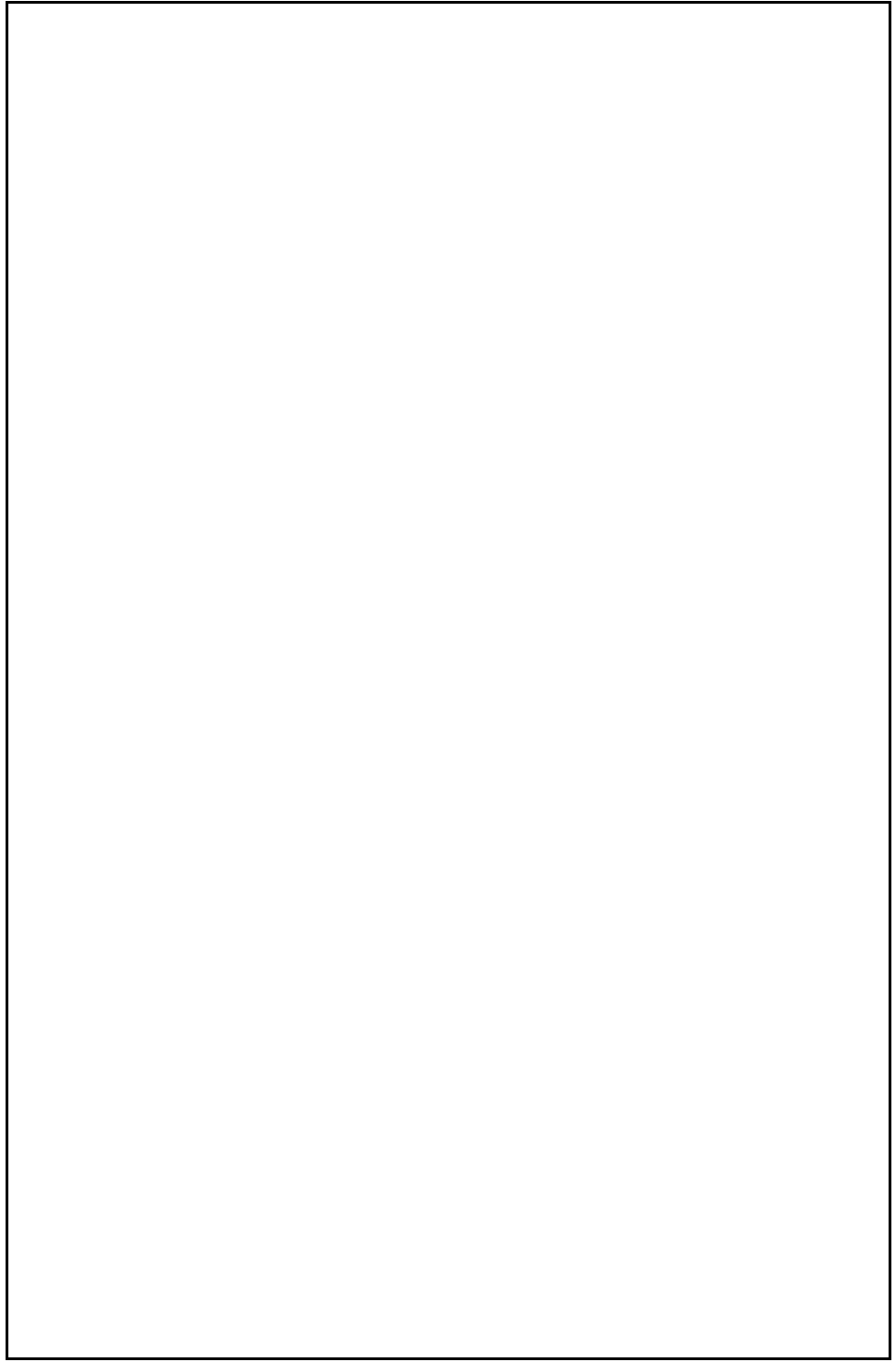
als de oudste nog steeds bestaande schaakclub van Nederland dient te worden beschouwd.

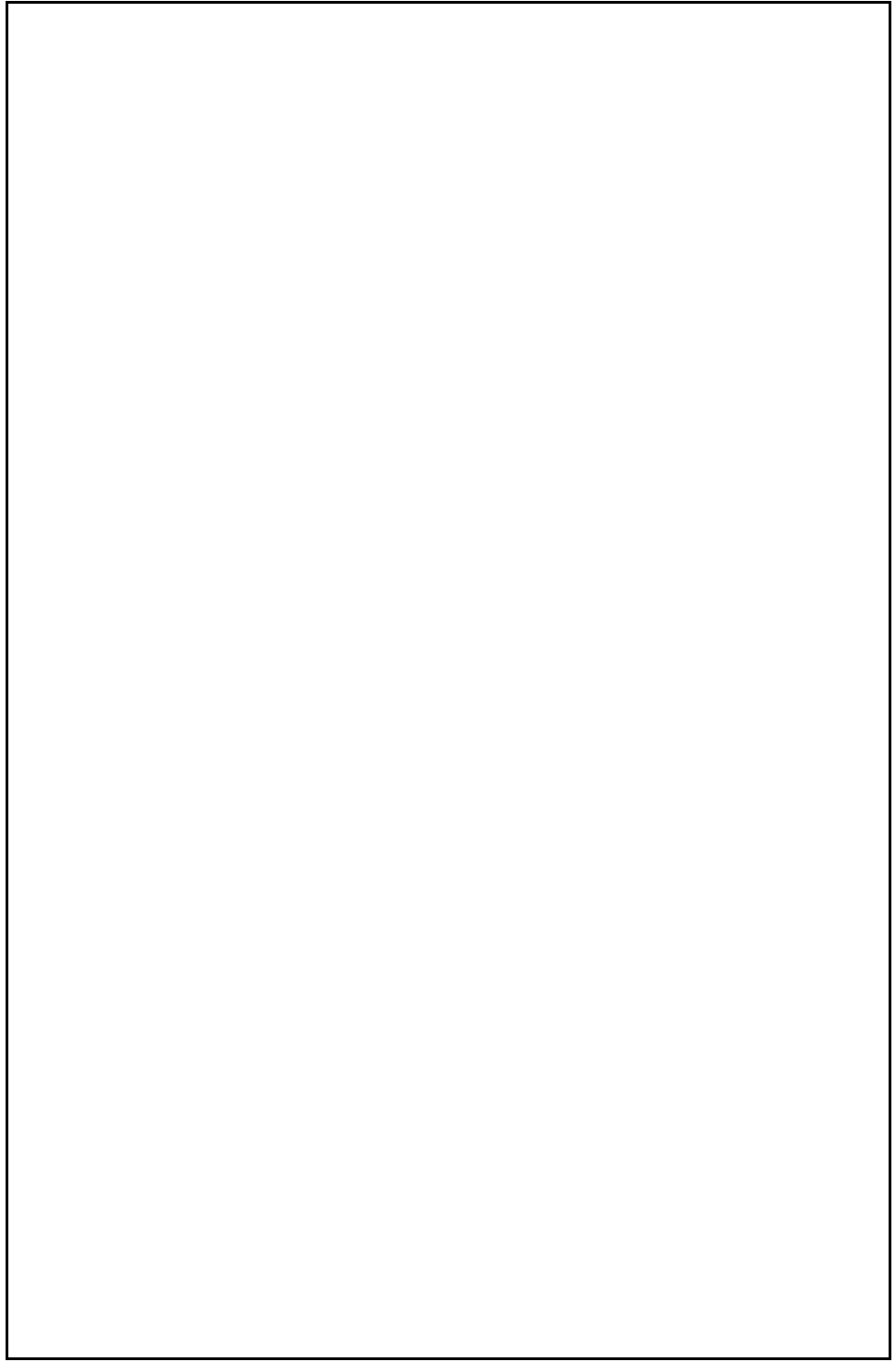
Eddie Scholl

Bij het schrijven van dit artikel heb ik onder meer gebruik gemaakt van:
Dr. M. Niemeyer: 'Het Nederlandse schaakverenigingsleven in de 19de eeuw',
verschenen in het Tijdschrift van de KNSB, maart 1939,
Erik Olof: 'De oudste en nog bestaande schaakclubs in Nederland',
in 'Eeuwig Schaak, Honderd jaar Schaakclub Utrecht', Utrecht 1986,
Haije Kramer: 'Friese Schaakkoningen, 800 jaren schaak in Friesland',
uitgegeven in 1995 door Van Spijk te Venlo,
Ton Sibbing: 'Amsterdam in de negentiende eeuw', een hoofdstuk in het jubileumboek
'Amsterdam Schaakstad', Amsterdam 1994,
Dr. A. van der Linde: 'Het Schaakspel in Nederland',
uitgegeven in 1875 door G.A. van Hoften te Utrecht,
N.W. van Lennep: 'Staat van den Nederlandschen Schaakbond op 15 maart 1895', in
het Tijdschrift van den Nederlandschen Schaakbond van maart 1895,
Reacties d.d. 27-1-97 van Drs. A.H. Hoffman, bestuurslid van het VAS (ook
gepubliceerd in SCHAAKmagazine van juni 1997) en
d.d. 18-12-96 van dhr. W.J. van den Broek, voorzitter van Messemaker,
Ton Sibbing: 'Een uit de hand gelopen grap', SCHAAKmagazine juli 1997.

*De originele geboorteakte van de schaakclub Philidor,
gedateerd 12 november 1847*

Van Schaak-Collegie Philidor tot Koninklijke Schaakclub Philidor 1847

In ons land begint de interesse voor het schaakspel aan het einde van de achttiende en het begin van de negentiende eeuw snel te groeien. In Den Haag wordt in 1803 de eerste schaakclub van Nederland opgericht: Het Haagsch Schaakgenootschap. In onze provincie heeft de schaakclub in Woudsend de primeur. De naam van deze club was Strijd in Eendracht en zij werd in 1843 gesticht. Ruim twintig jaar wist de club zich staande te houden, doch uiteindelijk ging zij ter ziele.

Vanzelfsprekend wordt er in de hoofdstad van Friesland ook geschaakt, thuis en in cafés, maar niet in clubverband. Waarschijnlijk heeft de wetenschap dat in het dorpje Woudsend reeds een schaakclub bestond enkele schaakliefhebbers in Leeuwarden aangemoedigd ook in onze stad tot de oprichting van een schaakvereniging over te gaan. Als initiatiefnemers treden op de heren A. de Jong Wz en P.T. Plantenga. Zij nodigen *Eenige Heeren Liefhebbers van het Schaakspel* uit om in het café van de heer W. van der Wielen in de Sacramentsstraat bijeen te komen op woensdag 10 november 1847. Aldus geschiedt en de aanwezigen besluiten eensgezind tot de oprichting van een schaakcollegie. De heren A. de Jong, B.P. Plantenga alsmede J.R. Pater krijgen opdracht om een concept-reglement op te stellen. De drie heren kwijten zich bijzonder snel van hun opdracht en reeds op vrijdag 12 november, 's avonds om zeven uur, komt men opnieuw bijeen en wordt het concept-reglement na enige wijzigingen bij meerderheid van stemmen aangenomen. De heer A. de Jong wordt benoemd tot president en de heer B.P. Plantenga tot secretaris-penningmeester en fiscaal. Hiermee was het 'Schaak-Collegie Philidor' opgericht. Waarom men de naam Philidor heeft gekozen is niet te achterhalen. De beroemdheid van de grote schaakmeester Philidor zal zeker de doorslag hebben gegeven. En terecht!

Dat de in ons bezit zijnde oprichtingsakte en andere oude documenten de tand des tijds - anderhalve eeuw! - niet geheel schadeloos hebben doorstaan is begrijpelijk, temeer daar tijdens de Duitse bezetting van ons land het archief van onze vereniging in handen van de Duitse Sicherheitsdienst viel. Hierop komen wij later nog terug.

De oprichters van het Schaakcollegie Philidor waren 13 in getal: H. Adama, A. de Jong Wz, P. Geerts, R. van Harderwijk Jz, A. Mentz, N.H. van der Meulen, Dr. R. Meursinga Hz, J.R. Pater, B. Plantenga Tz, B.P. Plantenga, P.T. Plantenga, J. van Temmen en H.W. Winkler. Naderhand tekenden nog drie leden het reglement van Philidor, te weten D.J. van Lon, G.E. ter Horst en J. Romein, lid geworden op 24 december 1847, 24 mei 1848 en 24 november 1848. Zij behoorden dus niet tot de

oprichters.

Wet en Aantekeningen

Het eerste huishoudelijk reglement van Philidor, genaamd 'Wet', ziet er vanzelfsprekend anders uit dan ons huidige. De wet bestond uit 13 artikelen, waarvan sommige voor onze tijd wel opmerkelijk zijn. Maar laten wij daarbij wel bedenken dat het reglement werd opgesteld in 1847, 150 jaar geleden. Mensen uit de gegoede middenstand en enkele zogenaamde notabelen waren de ontwerpers. Meestal mensen met een vrij behoudende instelling, althans naar onze maatstaven. Men oordele zelf: aspirant-leden dienen minstens 20 jaar oud te zijn. Daar er in artikel 2 steeds gesproken wordt over een 'hij' kan gevoeglijk worden aangenomen dat een 'zij' niet welkom is: de emancipatie van de vrouw is in die tijd een onbekend begrip. Een aspirant-lid dient zich schriftelijk aan te melden bij de 'directie' (het bestuur) en wordt in de eerstvolgende 'vergadering' (clubavond) voorgedragen als lid en in de daarop volgende bijeenkomst geballoteerd. De uitslag van de stemming wordt als gunstig beschouwd als ten minste twee-derde van de aanwezige leden voorstemt. Maar het is niet zo gemakkelijk als lid van Philidor te worden toegelaten. Door het gezelschap wordt er nauwkeurig op toegezien dat alleen vertegenwoordigers van de 'betere klasse' als lid worden geaccepteerd. Men heeft namelijk altijd nog iets achter de hand om zonder opgaaf van redenen een lid te weren: het ballotagekistje! Worden vlak voor de ballotage één of meer vijf-guldenstukken in dit kistje gevonden, dan wordt de kandidaat zonder meer afgewezen. Wel mag hij na verloop van een jaar een nieuwe poging wagen. Door deze toch wel achterbakse wijze van balloteren weet men te voorkomen dat lieden van lager allooi tot de Philidor-kring worden toegelaten. Van de leuze 'Vrijheid, Gelijkheid en Broederschap' is, een kleine vijftig jaar na de Franse bezetting, weinig meer overgebleven! Interessant is dat later wordt besloten dat een in het kistje gevonden vijf-guldenstuk *ten voordele van de kas is*. Vanzelfsprekend wordt voor de *Heeren Officieren van het Garnizoen* een uitzondering gemaakt. Zij kunnen zonder ballotage en het betalen van entreegeld lid worden. Officieren waren destijds zonder uitzondering afkomstig uit de 'hogere kringen' en op hen viel derhalve niets aan te merken; althans dat meende men toen.

De 'directie' (het bestuur) bestaat uit twee leden. De president en een secretaris-fiscaal, dus een secretaris-penningmeester. De secretaris heeft tot taak om van elke bijeenkomst 'aantekeningen' (notulen) te maken. Het duurt overigens nog tot aan de fusie in 1904 met schaakclub Vriendenkring eer van notulering bij elke clubavond wordt afgezien. Voor de secretaris zal dit zeer zeker een flinke opluchting zijn geweest. De contributie wordt bepaald op twee gulden per jaar. In die tijd een behoorlijk bedrag, daar men slechts twee keer per maand bijeen komt (op de tweede en vierde vrijdag). In de maanden mei tot september wordt niet gespeeld. Maar dat twee keer per maand schaken voorziet blijkbaar toch niet in de schaakbehoefte van de leden, want op 26 oktober 1849 wordt op voorstel van het lid J. van Temmen besloten om als proef in de maand november elke vrijdag te schaken en in de resterende maanden twee

maal per maand. Toch gaat ook dit een aantal leden nog niet ver genoeg, want reeds op 23 november is men het er over eens dat gedurende alle maanden van september tot maart in het vervolg elke vrijdag clubavond moet worden gehouden.

De inkomsten van het schaakcollegie bestaan niet alleen uit contributiegelden. Een belangrijk artikel in de wet is dat over 'boeten'. Is men zonder kennisgeving op vrijdagavond weggebleven dan kost zulks de snoodaard tien cent boete. Verschijnt men na de aanvangstijd van zeven uur, dan wordt een boete van vijf cent geheven. Het lijken allemaal kleine bedragen maar een kwartje van toen zou nu ongeveer tien gulden zijn. Ook het weigeren een bestuursfunctie te aanvaarden wordt met één gulden boete bestraft. Hetzelfde geldt voor tussentijds aftreden van een bestuurslid, als daarvoor geen geldende reden wordt aangevoerd. Verder wordt er entreegeld geheven ad één gulden, later nog verhoogd tot twee gulden vanwege *het toenemen der bezittingen van het Collegie*. Tevens heeft ieder lid het recht gasten te introduceren, maar dan wel tegen 25 cent per avond per gast. De introducés mogen echter niet in Leeuwarden woonachtig zijn: pottenkijkers zijn kennelijk niet welkom! Naderhand wordt er nog een wel heel bijzondere boete ingesteld wanneer een lid zich met een partij van een ander bemoeit. Dit wordt als volgt omschreven: *boete van één gulden bij aanwijzingen gevende bij een andere partij; eenig teken of gebaar te kennen gevende ten gunste van één der schaakstrijders*.

Een belangrijke uitgavenpost is de huur van het clublokaal: één gulden per week. Daar Philidor in de eerste jaren vrij weinig leden telt is het niet gemakkelijk een boekjaar gunstig af te sluiten.

De eerste borden en stukken

Nu organisatorisch een en ander geregeld is kan er meer aandacht besteed worden aan artikel 1 van het reglement dat luidt: *De leden van dit gezelschap stellen zich de beoefening van het schaakspel ten doel en zullen tot dat einde de tweede en vierde vrijdag van elke maand vergaderen*.

Zonder borden en stukken gelukt dat natuurlijk niet en dus nemen de leden hun eigen borden en stukken mee. Maar al spoedig komt men tot de conclusie dat Philidor zelf over dit materiaal dient te beschikken. De aankoop van borden en stukken heeft trouwens nogal wat voeten in de aarde. Op 26 november 1847 wordt een commissie gevormd die een onderzoek dient in te stellen *naar prijzen van eenige schaakspellen en borden*. Eerst op 10 maart 1848 vermelden de notulen dat de commissie met een voorstel komt om zes of zeven schaakspellen en borden voor rekening van het collegie aan te kopen. Maar dat gaat zo maar niet! Men besluit een onderzoek in te stellen *nopens de kosten van geschikte spellen, inhoudende om naar gelang van het onderzoek over het al dan niet aanschaffen te delibereren*. Men gaat dus niet over één nacht ijs. Maar tenslotte zijn er geschikte borden en stukken gevonden voor de prijs van *f* 6,- per stel. Inmiddels blijken ook andere leden zich met de aankoop te bemoeien door met andere modellen te komen aandragen die goedkoper zijn: *f* 1,90 voor een bord en *f* 3,- voor de stukken. Men besluit op dit aanbod in te gaan en vijf stel te

kopen onder voorwaarde dat men een korting krijgt van veertig cent per stel. Aldus geschiedt.

Onderlinge lening

Daar het collegie niet over voldoende kasgeld beschikt om een zo grote uitgave, van maar liefst f 22,-, te kunnen bekostigen, moet er wel een beroep gedaan worden op de leden. Elk lid wordt verzocht een gulden als voorschot bij te dragen, waarbij men de verzekering krijgt dat deze gulden terug zal worden betaald wanneer men, om welke reden dan ook, als lid zou bedanken. Alle leden stemmen met deze regeling in en betalen prompt. Dit is trouwens ook wel nodig, want het financieel overzicht van de penningmeester over het boekjaar 1847-1848 geeft een nadelig saldo aan van 75 cent, terwijl er ook nog een schuld bestaat van dertien gulden voorschot inzake de aanschaf van borden en stukken.

Hulp aan gegijzelden

Dit materiaal heeft overigens veel later - in 1942 - nog een bijzondere rol gespeeld. In de loop der jaren wordt het spelmateriaal wegens het groeiende ledental uitgebreid met 'moderne' Stauntonstukken. Men verkiest die boven het verouderde 'Franse' model. De antieke borden en stukken worden als reservemateriaal achter de hand gehouden. Maar in de bezettingstijd krijgt dit materiaal nog een zeer goede bestemming. De Duitse bezetters sloten vele 'goede' vaderlanders als gijzelaars in kampen op, onder andere in Vught en Sint Michielsgestel. Onder deze gijzelaars waren schakers zoals de bekende Mr. Oskam. Onze club krijgt in 1942 het verzoek om enkele borden en stukken ter beschikking te stellen. Het toenmalige bestuur van Philidor is onmiddellijk bereid te helpen en besluit het historische materiaal uit 1848 te zenden. Het is in Sint Michielsgestel met gejuich begroet.

Secretaris-penningmeester vertrekt na ruzie

Het clubjaar 1848-1849 wordt financieel gezien gunstig afgesloten met een voordelig saldo van f 2,80, maar het volgende jaaroverzicht ziet er somber uit: een tekort van maar liefst f 6,50! Al geeft het jaarverslag hierover geen volledige zekerheid, vriendelijk gaat het er op de jaarvergadering in elk geval niet aan toe. De zeven aanwezige leden zijn slecht te spreken over het tekort. De secretaris-penningmeester P. Geerts is hierover zeer ontstemd en stelt zijn portefeuille met onmiddellijke ingang ter beschikking en bedankt tevens als lid! *Na overhandiging van de onder hem berustende dossiers op het schaakcollegie betrekking hebbende nam hij afscheid van de vergadering en vertrok.*

Zo staat het in de notulen vermeld. De volgende jaren maakt men zich overigens minder druk over de tekorten. Het probleem wordt opgelost door artikel 2 van het reglement op 23 november 1849 te wijzigen in: *Bij een nadelig saldo draagt ieder lid naar evenredigheid bij.* De penningmeester kan in ieder geval een nieuw verenigingsjaar met een schone lei beginnen.

Nog geen stijging in ledental

Maar er zijn ook andere zorgen: het ledental van Philidor wil maar niet toenemen. Niet onbegrijpelijk, trouwens want de selectie is streng terwijl ook de contributie plus entreegeld - samen vier gulden - voor menig een een te hoge drempel is. Daarbij komt nog het gevaar dat men aan het einde van het seizoen flink moet bijdragen om het nadelige saldo weg te werken. Het ledental bij de oprichting bedraagt dertien en stijgt in dat jaar tot vijftien. Ook de daarop volgende jaren verandert hierin weinig; enkele leden bedanken, waaronder een paar oprichters van Philidor, en nieuwe leden melden zich aan, maar in 1851 is men nog geen stap verder gekomen: het ledental is nog steeds dertien. Het bestuur begrijpt dat er wat moet gebeuren en neemt maatregelen. Enkele artikelen in het reglement worden iets gewijzigd en verzacht. Er wordt geadverteerd in een tweetal kranten en het bestuur overweegt een schaakwedstrijd uit te schrijven waaraan ook niet-Philidorleden mogen deelnemen. Een stap in de goede richting is gezet!

Lid Winkler wenst drastische veranderingen

Het bestuur zet echter niet veel spoed achter de uitvoering van de voorgestelde maatregelen en dit zint de heer Winkler niet. Hij dient op 6 december 1850 een aantal voorstellen in tot wijziging van het reglement. Op 27 december worden deze in de vergadering gebracht, want het bestuur heeft blijkbaar enige tijd nodig zich te beraden. Winkler heeft namelijk wel erg vergaande wijzigingen aanbevolen en is daarbij tevens van mening dat zijn voorstellen dienen te worden aangenomen om een ondergang van het collegie in de nabije toekomst te voorkomen. Hij verbindt aan het accepteren van zijn voorstellen de voortzetting van zijn lidmaatschap van Philidor.

Dat zijn voorstellen een grondige herziening van het reglement inhouden blijkt wel uit de volgende punten:

1. Afschaffing van de ballotage.
2. Afschaffing van betalen van contributie en entreegelden.
3. Afschaffing van het loten op clubavonden wie tegen wie moest spelen.
4. Het zenden van circulaires aan bekende schakers met het verzoek toe te treden tot het schaakcollegie Philidor.

De vergadering die bestaat uit acht leden is beslist niet ingenomen met deze voorstellen, zoals de uitslag van de stemmingen laat zien:

Punt 1: verworpen met zeven stemmen tegen één stem.

Punt 2: verworpen met zes stemmen tegen twee stemmen.

Punt 3: verworpen met algemene stemmen (was Winkler omgepraat?).

Punt 4: verworpen met vijf stemmen tegen drie stemmen (enige steun voor Winkler).

Winkler houdt zich aan zijn woord en verdwijnt van het toneel; helaas, want hij is een van de oprichters van Philidor. Vooral zijn voorstel tot afschaffing van inkomsten komt ons vreemd voor. In de notulen van de vergadering is niet te vinden hoe hij de

financiële huishouding van Philidor wil regelen zonder het innen van contributies en entreegeld. Het is mogelijk dat het zijn bedoeling is aan het einde van het clubjaar de gemaakte kosten hoofdelijk om te slaan.

Het bestuur is zo slim snel een gewijzigd reglement te maken en dit na de verwerping van de ideeën van Winkler te berde te brengen. Wijzigingen zijn:

1. Het verfoeilijke ballotagekistje wordt afgeschaft.
2. Nieuwe leden worden niet verplicht entreegeld te betalen; zo'n lid heeft dan geen medezeggenschap over de eigendommen van de club.
3. Het bestuur bestaat in het vervolg uit een president en een secretaris die tevens penningmeester is. De functie 'fiscaal' verdwijnt.
4. Gasten behoeven geen introductiegeld meer te betalen.
5. Elk jaar in oktober zal een schaakwedstrijd worden uitgeschreven voor rekening van de club waaraan iedere schaker zal mogen deelnemen.

Deze voorstellen worden met meerderheid van stemmen aangenomen. De heer Winkler heeft met zijn voorstellen uiteindelijk toch nog enig succes geboekt.

Clubleven en spelregels

Over het schaken bij Philidor in de beginjaren is weinig bekend. Het verloop van een clubavond is vrijwel steeds hetzelfde: de notulen van de vorige bijeenkomst worden gelezen met vermelding van het aantal aanwezige leden (en soms gasten). Vervolgens wordt geloot wie tegen wie speelde. Men noemt dat: *geloot tot het partijmaken van de speler*. Later wordt voor de loting gebruik gemaakt van een hiervoor speciaal gemaakt houten nummerblok. Er worden meestal ten minste twee partijen gespeeld. Remise - *kampspel* genoemd - telt niet mee evenals een patstelling en herhaling van zetten. Er dient dan te worden overgespeeld. Een schaakklok bestond nog niet, hooguit een zandloper, maar daar maakt men geen gebruik van. De partijen worden niet genoteerd en de regels van het schaakspel zijn nog niet algemeen bekend. Het schaken staat in Friesland nog in de kinderschoenen. In de beginjaren van Philidor is een clubavond in feite niets meer dan een gezellig schaakavondje; in competitieverband wordt niet gespeeld. Een enkele maal heeft men verschil van mening over het toepassen van de schaakregels. De notulen van 11 november 1851 maken melding van een meningsverschil inzake de en passant-regel. Tijdens een partij gespeeld tussen de heren Mentz en Jelgersma wordt deze regel door de heer Mentz heel vreemd geïnterpreteerd. Hij is van mening dat het passeren van een paard door een pion vanaf de tweede lijn als en passant dient te worden beschouwd en dat de pion dus door het paard mag worden geslagen. Dit wordt als volgt omschreven: *Door de heer Mentz wierdt een opmerking gemaakt op eenen zet van de heer Jelgersma, wien de pion g2 op g4 speelde en daardoor het schaak passeerd van het paard dat op e4 stond. Het gevoelen der Commissie hierover ingeroepend, werd die het voor geoorloofd verklaard met 2 tegen eene stem.*

Ook is er wel eens verschil van mening over de juiste plaats van koning en dame. De juiste manier van het rokeren is niet algemeen bekend, maar wel weet men dat men

dient te spelen met het stuk dat wordt aangeraakt, met uitzondering van koning en dame die een streepje voor hebben. Het schaak zetten van een van beide stukken hoort men aan te kondigen.

Eerste schaakstrijd

Teneinde meer kennis van de juiste schaakregels te verkrijgen en het schaakpeil te verhogen is het naar de mening van P.T. Plantenga dringend noodzakelijk contact op te nemen met schakers van buiten de Philidor-kring. Ook zullen dit soort wedstrijden bij de eigen leden meer animo voor het schaken opwekken en wellicht nieuwe leden aantrekken, iets waaraan het collegie grote behoefte heeft. Hij stelt dan ook voor om op zeer korte termijn een 'schaakstrijd' uit te schrijven voor leden en niet-leden. Via aankondigingen in de Leeuwarder Courant en de Provinciale Friesche Courant moet daaraan de nodige bekendheid worden gegeven. Bestuur en leden zijn het met dit voorstel roerend eens en bepalen de aanvang op 6 maart 1850.

In de kranten verschijnt de volgende aankondiging:

*UITNOODIGING aan liefhebbers, ter deelneming aan eenen
SCHAAKSTRIJD, te houden door het Collegie PHILIDOR, alhier, op Woensdag
den 6 Maart 1850, ten huize van W. van der Wielen, 's morgens om tien uur.
P. GEERTS, Secretaris.*

Tevens wordt besloten dat: *1. 's morgens om half elf de deelneming aan den Schaakstrijd zal zijn gesloten. 2. er van 2 tot half 4 pauze zal zijn en na 9 ure geen nieuw spel zal worden aangevangen. 3. bij de prijs eene premie zal gevoegd worden voor den laatst medespelenden, tezamen evenwel van geen hoogere waarde dan vijftien gulden.*

Er schrijven zich op de speeldag acht leden van Philidor in alsmede vijf gasten, waarvan twee uit Leeuwarden (A. Adriani en G. Kramer), twee uit Roordahuizum (T. Jelgersma en A. Bleeksma) en J.E. van Aisma uit Beetgum. Voor aanvang van de wedstrijd worden nog enkele spelregels vastgesteld: *dat er met dat stuk hetwelk men heeft aangeraakt spelen moet, het geval uitgezonderd de Koning of Koningin, die volgens aangenomen regel moet worden gewaarschuwd, daardoor schaak zou zijn gezet.*

Daarna gaat men tot de loting over en start het eerste door Philidor georganiseerde schaaktoernooi. Er worden in totaal dertig partijen gespeeld, verdeeld over vier ronden. Het (toen nog) Philidor-lid P. Geerts weet beslag te leggen op de eerste prijs. De prijsuitreiking vindt plaats op 15 maart en het notulenboek zegt hierover: *De Heer Geerts blijft overwinnaar en krijgt als aandenken een boekwerk ter waarden van f 10,-. Den Heer van Temmen wordt de premie vereerd bestaande in een zilveren doosje ter waarde van f 4,-. Aan beiden wordt daarvan bewijs afgegeven. Voorts eindigt deze bijeenkomst met een vriendschappelijk Souper.*

Tweede schaakstrijd

Dit eerste toernooi van Philidor valt in de smaak bij de leden en het bestuur stelt dan

ook voor een tweede schaakstrijd uit te schrijven en wel op 12 februari 1851, waarbij ook weer niet-leden van Philidor worden uitgenodigd. Men is ervan overtuigd dat daarmee het ledental van het collegie zal toenemen. Het aantal leden is inmiddels tot 17 gestegen: er zit dus toch enige toename in, maar men is nog niet tevreden. De president komt ook nog met het idee *om het andere hier ter stede bestaande schaakgezelschap per brief uit te nodigen tot bijwonen der uitgeschreven wedstrijd*. Maar dit voorstel wordt afgewezen. Die betreffende club wordt als een gevaarlijke concurrent beschouwd!

In de kranten verschijnt de volgende aankondiging:

*Alle LIEFHEBBERS van SCHAKEN worden uitgenodigd mede te schaken op eene SCHAAKPARTIJ, te houden door het Genootschap Philidor te Leeuwarden, op woensdag den 12 Februarij 1851, 's voormiddags om 10 ure, bij W. v.d. WIELEN, in de Sacramentsstraat aldaar, A. de Jong Wzn, President
J. Romein, Secretaris.*

De wedstrijd vangt aan op woensdag 12 februari en eindigt op vrijdag 7 maart. Er nemen negen leden van Philidor aan deel en acht gasten, vier uit Leeuwarden, drie uit Sint Annaparochie en één uit Sint Jacobiparochie. Zijn er bij het eerste toernooi dertien deelnemers, nu is het aantal gestegen tot zeventien. Er wordt een commissie benoemd, bestaande uit twee Philidorleden en een gastspeler, om tijdens de wedstrijd ontstane geschillen te beslechten. Ook wordt afgesproken dat in de eerste ronde Philidorleden niet tegen elkaar mogen spelen, evenmin als gasten tegen gasten. Er wordt een soort afvalsysteem gespeeld en na vijf 'omlopen' bereiken A. de Jong en A. Adriani, een gast, de finale. De heer Adriani blijkt te sterk te zijn voor de voorzitter van Philidor en legt beslag op de eerste prijs: *eene fraaie Tafellamp (f 10,-) en de premie bestaande uit eene Ombre Doos (f 5,-) valt alzoo de heer A. de Jong ten deel, die nu als President van het genootschap de heer Adriani de prijs aanbiedt en ZEd. met een gepaste toespraak als winnaar begroet. Daarna wordt deze vergadering met een onderlinge feestmaaltijd besloten en onder welke nog menige toast zoowel aan het schaakspel als aan de overwinnaar in deze strijd wordt gewijd.*

Ook toen wist men maar al te goed dat een schaaktoernooi geen prettiger afsluiting kent dan een fijne feestmaaltijd met toebehoren!

Derde schaakstrijd

Blijkbaar wenst Philidor er een traditie van te maken minstens eens per jaar een schaakwedstrijd te organiseren die openstaat voor iedere schaakliefhebber. De twee reeds gespeelde toernooien waren geslaagd. Besloten wordt op woensdag 28 oktober 1851 een derde editie te houden. Men geeft ruchtbaarheid aan het toernooi door in enkele steden op de sociëteiten circulaires en intekenlijsten op te hangen, terwijl er tevens weer advertenties worden geplaatst in de Friese dagbladen:

SCHAAKSTRIJD

Het SCHAAKGENOOTSCHAP PHILIDOR te Leeuwarden nodigt alle Liefhebbers van Schaken uit ter deelneming aan eenen wedstrijd welke zal gehouden worden op Woensdag 29 oktober 1851, 's morgens 10 ure, ten huize van den Heer W. van der WIELEN in de Sacramentstraat waar de Voorwaarden van deelneming en toegang ter lezing liggen.

Namens de Directie,

A. de Jong Wzn, President.

Ditmaal wordt aan de deelnemers een inleg van vijftig cent gevraagd, waardoor er twee prijzen kunnen worden aangeschaft. Mocht er een tekort optreden dan zullen de Philidorleden daarvoor hoofdelijk aangeslagen worden. Aan het wedstrijdreglement van het vorige toernooi wil men nog een extra artikel toevoegen, luidende: *dat het mogte worden verboden dat tijdens het spelen meer dan één persoon tegelijk de zaal mag verlaten.*

Dit voorstel wordt verworpen en gelijk hadden ze! Aan het toernooi nemen ditmaal tien leden en vier gasten deel (drie minder dan aan het vorige). De finale vindt plaats op 15 november en wel tussen F. Jelgersma en A. Adriani. Evenals in het vorige toernooi blijkt ook nu de heer Adriani de sterkste. Zijn prijs is een reguleur-lamp, terwijl de heer Jelgersma wordt verblijd met een schaakbord en stukken. Als bijzonderheid wordt nog vermeld dat de partij duurt van 's middags half vijf tot half negen. Een voor die tijd, bij Philidor althans, ongekende duur!

Oudste partij gespeeld door Philidorleden

Het is heel attent van de secretaris J. Romein dat hij deze finalepartij van 146 jaar geleden in zijn notulenboek heeft genoteerd en zo voor het nageslacht heeft bewaard. Het eerste dat opvalt is dat de witte stukken op de zevende en achtste rij van het schaakbord staan opgesteld. De eerste zet van wit is b8-c6; met welk stuk wordt niet vermeld. Dat doet wel vreemd aan, maar ja zo ging dat destijds nu eenmaal. De dames staan in deze partij niet op de d-lijn, maar op de e-lijn opgesteld. Het duurt overigens nog tot omstreeks 1929 voor de FIDE de juiste regels vastlegt. In een kader geven wij het begin van deze partij weer zoals zij door de secretaris is genoteerd. Hieronder volgt nog een 'vertaling' in de huidige notatie. Het spelpeil halverwege de negentiende eeuw in ons land is niet bepaald hoog te noemen, wat ook uit deze partij blijkt. Toch is het interessant om de oudste bewaard gebleven partij die bij Philidor gespeeld is de revue te laten passeren:

De partij Jelgersma-Adriani, zoals opgenomen in de notulenboeken

F. Jelgersma - A. Adriani

Finale Philidortoernooi 15 november 1851

De dames staan op e1 en e8!

1. Pc3 e5 2. Pf3 Lc5 3. e4 d6 4. a3 Lg4 5. Le2 a6 6. h3 Le6 7. g4 h6 8. d3 g5 9. Pd5 Pc6 10. Le3 Lxe3 11. fxe3 f6 12. Dc3 Df7 13. Db3 b5 14. c4 Tb8 15. Dc3 Pce7 16. Tc1 Pxd5 17. cxd5 Lc8 18. Tf1 Dd7 19. b4 Lb7 20. d4 Th7 21. dxe5 dxe5 22. Pxe5 Dd6 23. Pc6+ Lxc6 24. Dxc6 Dxc6 25. Txc6 Tb6 26. Txb6 cxb6 27. Ld3 Td7 28. Ke2 Ke7 29. Tc1 Tb7 30. Tc6 Kd7 31. Kd2 Tb8 32. e5 fxe5 33. Lf5+ Ke7 34. Tc7+ Kf6 35. d6 Td8 36. Td7 Txd7 37. Lxd7 Kf7 38. Lc8 a5 39. Kd3 Pf6 40. e4 Ke8 41. La6 Kd7 42. Lxb5+ Kxd6 43. Ke3 Pg8 44. Kf3 Pe7 45. Kg3 Pc6 46. bxa5 bxa5 47. Kf2 Pd4 48. a4 Pxb5 49. axb5 Kc5 50. Ke2 Kxb5 51. Kd3 Kb4 52. Kc2 a4 53. Kb2 a3+ 54. Ka2 Ka4 55. Kb1 Kb3 56. Ka1 a2 57. h4 gxh4 58. g5 h3 59. gxh6 h2 60. h7 h1D mat

Eerste uitwedstrijd

Langzamerhand krijgt Philidor meer contacten met de 'buitenwereld'. Het is ook nodig, want het ledental blijft schommelen tussen 12 en 15. Schaakclub Roordahuizum nodigt onze vereniging uit aan een klein toernooi deel te nemen. De uitnodiging wordt aangenomen en vijf leden worden aangewezen om Philidor te vertegenwoordigen. De reiskosten worden vergoed. De wedstrijd wordt gespeeld in De drie Romers onder Roordahuizum en vangt aan op 13 december 1851 en eindigt op 6 februari 1852 met als winnaars de Philidor-leden Jelgersma (eerste prijs) en voorzitter A. de Jong (tweede prijs). Opmerkelijk is, zoals uit de notulen van 2 januari 1852 blijkt, dat de in november 1850 boos weggelopen secretaris P. Geerts, zich weer als lid heeft aangemeld en liefdevol in de Philidor-kring is opgenomen. Hij wordt op 3 december 1852 voor een jaar als secretaris benoemd. Door zich niet weer te laten herbenoemen beëindigt hij in 1854 wederom zijn lidmaatschap. Het schijnt wel een onrustig mannetje te zijn geweest. Tevens wordt in de vergadering van 2 januari 1852 een nieuw artikel aan het reglement toegevoegd. Het betreft het erelidmaatschap en het artikel luidt: *Iemand geen lid van het genootschap zijnde en evenwel op eene door het genootschap uitgeschreven Schaakwedstrijd de 1e prijs behalende, kan op voorstel van een der leden als honorair lid worden aangenomen, behoudens gewone ballotage.*

Briefwisselingpartijen

Het bestuur is steeds bezig met activiteiten om de eigen leden te motiveren en nieuwe leden te werven. Eind november 1852 komt het lid Rooswinkel met het idee om: *eens een strijd per brief aan te vangen met een of ander bekend schaakgezelschap uit een andere plaats, b.v. Aurora te Zwolle.*

Het bestuur neemt dit voorstel direct over en het laat een onderzoek instellen naar de mogelijkheden. Men slaagt erin de schaakclub Palamedes uit Sneek te interesseren en op 25 februari 1853 start de eerste 'briefwisseling-partij'. Philidor heeft een vijftal leden

als 'denktank' aangewezen en deze zorgen er voor dat op 23 mei 1854 na 44 zetten de winst binnengehaald kan worden. Sneek wenst revanche te nemen en nodigt Philidor uit tot het spelen van een tweede partij en stelt daarbij voor de zetten in de Provinciale Courant te laten opnemen. Philidor gaat daarmee akkoord, temeer daar er reeds op 2 december 1853 een *besluit tot koop der schaakviguren voor de Courant à 10 guldens en voor vracht 30 ct was geregeld*. Wel wenst Philidor dat Palamedes meedraagt in de kosten van een fooi van drie gulden bestemd voor de knechten van de drukkerij der Provinciale Courant. Sneek wijst het voorstel af wegens geldgebrek. Philidor berust hierin en betaalt de fooi zelf maar.

Palamedes Sneek - Philidor Leeuwarden

Eerste partij gespeeld per briefwisseling, 1853-1854

1. e4 e5 2. Lb5 (De Portugese opening waarover kort geleden een heel boek is verschenen.) 2. .. c6 3. Lc4 Lc5 4. Df3? (Erg primitief!) 4. .. Df6 5. Dg3 d6 6. h3 g5 7. Pf3 h6 8. d3 Pe7 9. Le3 Lb6 10. Pc3 Le6 11. Lxe6 Dxe6 12. Lxb6 axb6 13. d4 Pd7 14. dxe5 dxe5 15. a3 b5 16. b4 f6 17. Pd2 Kf7 18. De3 Pc8 19. Pe2 Pd6 20. g4 h5 21. f3 Pc4 22. Pxc4 Dxc4 23. c3 h4? 24. Kf2 Ta6 25. Thd1 Pb6 26. Td6 Kg6 27. Tad1 Df7 28. Dc5 Te8 29. Kg1 Pa4 30. Df2 Kg7 31. f4 exf4 32. Pd4 Pxc3 33. Pf5+ Kh8 34. T1d4 Txa3 35. Db2 Da2 36. Td8 Da1+! (Op 36. .. Dxb2 volgt mat in drie zetten.) 37. Dxa1 Txa1+ 38. Kg2 Ta8 39. Txe8+ Txe8 40. Kf3 Ta8 41. Td7 Ta3 42. Kg2 (Of 42. Td3 Pb1 43. Txa3 Pxa3 44. Pd4 Pb1 en wint.) 42. .. Tb3 43. Td4 Tb2+ 44. Kf1 Pe2 en Sneek gaf het op.

Palamedes vraagt Philidor direct na de opgelopen nederlaag een tweede partij te spelen; men wil graag een herkansing krijgen. Philidor gaat akkoord. De correspondentiepartij vangt aan op 30 mei 1854 en eindigt op 12 oktober 1855, na 58 zetten, in een nederlaag van Philidor. Sneek heeft dus inderdaad revanche weten te nemen.

Philidor Leeuwarden - Palamedes Sneek

Tweede partij gespeeld per briefwisseling, 1854-1855

1. e4 e5 2. Lc4 Pc6 3. c3 Lc5 4. b4 Lb6 5. a4 a5 6. b5 Df6 7. Pf3 Pce7 8. d3 h6 9. Le3 Lxe3 10. fxe3 Pg6 11. 0-0 De7 12. Pbd2 (In zijn analyse in Sissa uit 1868 zegt Heeren dat wit 'hier veel eleganter 12. Lxf7+ had kunnen doen, een zet die tevens vrij zeker tot de overwinning leidde'. Hij analyseert de variant 12. .. Dxf7 13. Pxe5 De6 14. Pf7 Th7 15. Dh5, maar laat 12. .. Dxf7 13. Pxe5 Pxe5! 14. Txf7 Pxf7 met ruim voldoende compensatie voor de dame, buiten beschouwing.) 12. .. Pf6 13. h3 d6 14. Tf2 b6 15. Pf1 Lb7 16. P3d2 Pf8 17. Pg3 g6 18. Db3 P8d7 19. Da2 Th7 20. Taf1 0-0-0 21. Tf3 h5 22. Pb1 h4 23. Ph1 g5 24. De2 Tg8 25. Pf2 T8g7 26. Pg4? (Te-recht merkt Heeren op "evenals in de vorige partij van weerskanten hebben vrij wat nuttelooze demonstratiën van de cavallerie plaats gevonden.") 26. .. Pxc4 27. hxg4 f6 28. Da2 Th6 29. Ld5 Kb8 30. Lxb7 Kxb7 31. Dd5+ Kb8 32. d4 Tgh7! 33. Kh2 Th8 34. c4 f5! 35. Txf5 Pf6 36. Dc6 h3 37. g3 Pxc4+ 38. Kh1 d5! 39. Tf7 Txc6 40.

Txe7 Txc4 41. dxe5 Tc2 42. Tef7 Pxe5! 43. T7f2 Txf2 44. Txf2 dxe4 45. Tf5 Pf3 46. Td5 Kc8 47. Pc3 g4 48. Tf5 Td8 49. Pd5 Kb7 50. Th5 Td7 51. Tf5 h2 52. Th5 c6 53. bxc6+ Kxc6 54. Pc3 Td3 55. Th6+ Kb7 56. Th7+ Ka6 57. Pb5 (Dreigt mat met Ta7. Maar zwart heeft alles goed doorgerekend.) 57. .. Td1+ 58. Kg2 Tg1+ en Leeuwarden geeft op. Er zou namelijk op Kf2 volgen h1 en zwart vraagt een paard met schaak!! De witte koning kan alleen nog naar veld e2 vluchten en wordt met Te1 matgezet.

De beide partijen worden opgenomen in het schaakblad Sissa met commentaar van de heer R. Heeren, in die tijd wel de sterkste schaker van onze provincie. Onze Haije Kramer heeft daar enige opmerkingen aan toegevoegd. Daar beide steden één partij hebben gewonnen, vindt men dat er nog een beslissingspartij dient te worden gespeeld. Met deze derde partij wordt op 21 oktober 1855 gestart. Er wordt bepaald dat Philidor met de witte stukken speelt en de eerste zet krijgt toebedeeld. Er schijnt ergens iets fout te zijn gegaan, want er is niets over deze partij te vinden in de notulen, noch in Sissa. Jammer!

Het spelen van correspondentiepartijen is vooral in de tweede helft van de vorige eeuw een veel voorkomende bezigheid. Ook onze vereniging doet dat graag en speelt vele 'briefwedstrijden', zoals tegen Staunton Groningen, Pallas Deventer en Westergoo Bolsward. De partijen tegen Pallas (1884-1885) en Westergoo (1892-1893) hebben het volgende verloop:

Philidor Leeuwarden - Pallas Deventer

Gespeeld per briefwisseling, 1884

1. e4 e5 2. Pf3 Pc6 3. d4 exd4 4. Pxd4 Dh4 5. Pb5 (Volgens de huidige opvattingen is 5. Pf3 Dxe4 6. Le2 het sterkst. Wit krijgt een sterke aanval voor de geofferde pion.) 5. .. Dxe4+ 6. Le2 (6. Le3! Kd8 7. P1c3 Lb4 8. a3 Lxc3+ 9. Pxc3 Dg6 10. Ld3 Dxc2 11. Le4 Dh3 12. Dd5 is ook onduidelijk.) 6. .. Lb4+ 7. c3 (Sterker is 7. Ld2 Kd8 8. 0-0 Lxd2 9. Pxd2 Df4 10. c4.) 7. .. La5 8. 0-0 Pf6 9. Lf3 (Heeren geeft in zijn analyse van deze partij in Kalender 1885 als beste 9. Pd2 aan.) 9. .. Df5 10. Lxc6 bxc6 11. Pd4 Dd5 12. Te1+ Kf8 13. Da4 Lb6 14. Pf3 d6 15. Lg5 Db5 16. Df4 (Tempoverlies.) 16. .. Df5 17. Dh4 h5 18. Pd4 Lxd4 19. cxd4 Pd5 20. Ld8? Dg4 21. Dxc4 Lxc4 22. Lg5 f6 23. Ld2 Kf7 24. Pa3 The8 25. f3 Le6 26. Pc4 g5 27. Pa5 Pe7 28. b3 Ld5 29. Tac1 g4 30. Kf2 Tg8 31. Pc4 gxf3 32. gxf3 Ke8 33. Pe3 Kd7 34. Tg1 a6 35. Tg3 f5 36. Pg2 a5 37. Tc2 a4 38. b4 a3 39. Pf4 Lf7 40. Txc8 Txc8 41. h4 Tb8 42. Ke3 Pc8 43. Tc3 Pb6 44. Kd3 Lxa2 45. Txa3 Ld5 46. Pxd5 Pxd5 47. Tb3 Ta8 48. b5 cxb5 49. Txb5 Ke6 50. Tb3 c5 51. dxc5 dxc5 52. Lg5 Ta4 53. Tb8 Ta3+ 54. Ke2 Ke5 55. Te8+ Kd4 56. Th8 c4 57. Txc5 Ta2+ 58. Ke1 f4 59. Th8 Ke3 60. Kd1 c3 61. Td8 Td2+ 62. Kc1 Ke2 63. h5 (Of: 63. Txd5 Txd5 64. Lxf4 Kd3! 65. Lg5 Ta5 en wint.) 63. .. Pb4 64. Te8+ Kxf3 65. Tc8 Pd3+ en wit gaf het op. De Deventer club heeft goed geprofiteerd van het slappe spel van de Leeuwar-

ders.

Philidor Leeuwarden - Westergoo Bolsward

Gespeeld per briefwisseling, 1892-1893

1. e4 e5 2. Pf3 Pc6 3. Lc4 Pf6 4. d4 exd4 5. 0-0 Pxe4 6. Te1 Le7?! (De juiste volgorde is 6. .. d5 7. Lxd5 Dxd5 8. Pc3 Da5 9. Pxe4.) 7. Txe4 d5 8. Lxd5 (Met 8. Txe7+ benevens 9. Lb3 of 8. Lf1 kan wit voordeel behalen.) 8. .. Dxd5 9. Pc3 Dc5 10. Pxd4 Pxd4 11. Le3! Le6 12. Lxd4 Dc6 13. De2 a6 14. a4 0-0-0 15. Le5 f5 (Deze en de volgende zet zijn wat al te optimistisch.) 16. Te3 Lc5 17. Lxg7 Lxe3 18. Lxh8 Lf4 19. Lf6 Tg8 20. g3 Lh6 21. Td1 f4 22. Dd3! Kb8 23. Dxd7 fxd3 24. hxd3 Le3 25. Le5! Lb6 26. De4 De8 27. Te1 Df7 28. Df4 Lf5 29. Df3 La5 30. b4! Lxb4 31. Tb1 a5 32. Pd5 De6 33. Pxb4 (Niet 33. Pxc7 Dxe5 of 33. Lxc7+ Kc8 en Le4. Het spel van Philidor is heel wat pittiger dan tegen Deventer.) 33. .. axb4 34. Txb4 b6 35. Dc3 Tc8 36. De3 Kb7 37. a5 Lxc2 38. Ld4 Dg4 39. axb6 Le4 40. bxc7+ Kc6 41. Lc3 Dd1+ 42. Le1 Ld5 43. Tb6+ Kd7 44. De5 Lf7 45. Th6 Dd5 46. Lc3 Dd1+ 47. Kh2 Dd5 48. Dxd5 Lxd5 49. Le5 Lf3 50. Tb6 Lg4 51. Tb8 Ke7 52. Kg2 en nu geeft Westergoo op.

Tijdens het spelen van deze partij ontstond enige opschudding doordat Westergoo zich niet hield aan de afgesproken tijdsduur per zet. Toen Philidor dreigde de partij te staken beloofden de Bolswarders beterschap, waardoor de partij uitgespeeld kon worden.

Friese notatie met commentaar

De drie partijen tegen Staunton in 1875 worden door Dr. A. van der Linde in de Friese taal gepubliceerd en van prachtig commentaar voorzien in zijn nog in 1875 te Utrecht verschenen 'Het schaakspel in Nederland'. Philidor speelt in de drie partijen sterker dan Staunton en scoort 2½ punt. De derde partij plaatsen wij in een kader. Eerlijkheidshalve dient te worden vermeld dat Staunton in 1911 en 1912 revanche nam. De drie toen gespeelde partijen gaan voor Philidor verloren.

Langzamerhand komt een einde aan het tijdperk van het 'correspondentieschaak tussen clubs'. Toch heeft de schaakstrijd per briefwisseling een belangrijke bijdrage geleverd aan de groei van het schaakleven.

De derde partij van Philidor tegen Staunton uit 1893

Philidor in nood

Omstreeks het tienjarig bestaan van het schaakcollegie staan de zaken er niet bepaald rooskleurig voor. Het ledental is nog steeds dertien, terwijl ook de clubavonden slecht worden bezocht. Deze onbevredigende gang van zaken is het hoofdpunt van bespreking in de jaarvergadering van 12 oktober 1855. De voorzitter stelt de keiharde vraag of het niet wenselijk is Philidor maar op te heffen. De acht aanwezige leden zijn echter van mening dat het schaakcollegie moet blijven bestaan en allen beloven hun best te zullen doen nieuwe leden te winnen en de clubavond geregeld te bezoeken. Veel verder dan deze beloften komt men echter niet, want op de jaarvergadering van 12 oktober 1857 wordt weer gedebatteerd over het al dan niet laten voortbestaan van Philidor. De secretaris, de heer Troost, die veel moeite heeft gedaan Philidor in leven te houden, geeft zijn pogingen op en dus stelt de voorzitter de vergadering voor het collegie te ontbinden. Dit voorstel wordt echter met algemene stemmen verworpen en men besluit in ieder geval nog één jaar door te gaan. Gelukkig zien de leden ditmaal de ernst van de toestand waarin Philidor verkeert in, want de clubavonden worden in de komende jaren steeds beter bezocht en ook het ledental groeit enigszins. Aan het tienjarig bestaan van Philidor wordt in alle stilte voorbijgegaan. Reden tot juichen is er, gezien de kritieke omstandigheden waarin het collegie verkeert, beslist niet.

Grote schaakpartij te Nijmegen

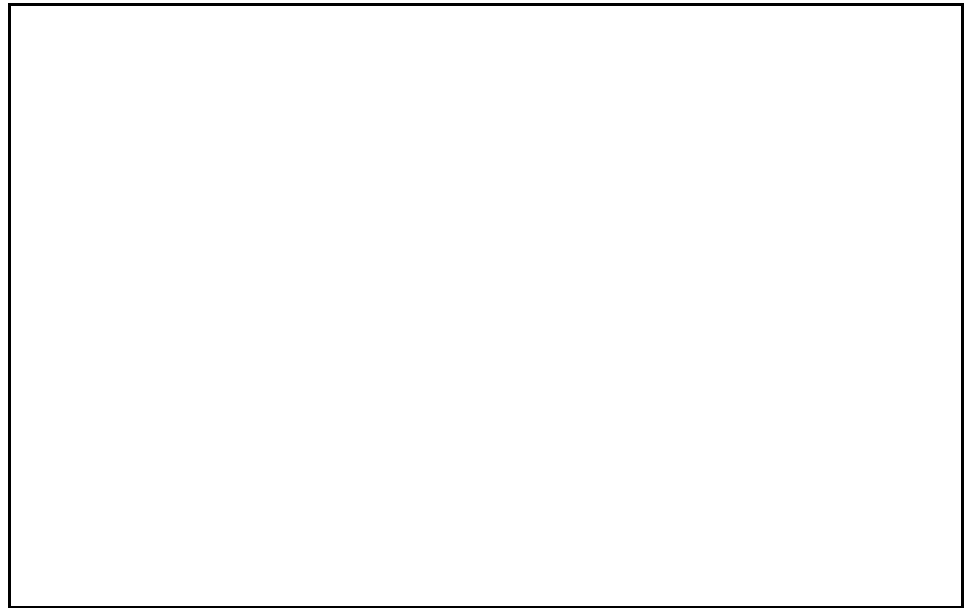
In augustus 1858 wordt een buitengewone vergadering belegd die bezocht wordt door tien leden; vijf leden geven kennis van verhindering. Interessant is dat het schaakcollegie een uitnodiging heeft ontvangen deel te nemen aan een 'Grote Schaakpartij te Nijmegen'. Men voelt zich vereerd en wijst de voorzitter aan Philidor te vertegenwoordigen. De heer De Jong neemt de benoeming aan, zij het met enige huivering. Begrijpelijk, want het was in die tijd een hele opgave van Leeuwarden naar Nijmegen te reizen. Als pleister op de wonde wordt voor de te maken kosten een bedrag van dertig gulden beschikbaar gesteld. In de vergadering van 1 oktober brengt de heer De Jong verslag uit van zijn bevindingen. Zijn succes was niet erg groot, hij won de eerste partij, maar in de tweede omloop verloor hij en viel af. Een uitvoerig verslag stelt hij ter beschikking van het collegie. Helaas is dit later verloren gegaan.

Daar het aantal leden van Philidor omstreeks 1862 toeneemt, besluit het bestuur tot aanschaf van twee stel borden en stukken. De borden worden geleverd door het lid J. Plet à f 3,50 per stuk en de schaakspelen door het lid J.W. Proost à f 2,70 per stel. Zo verdienen ook leden nog iets aan hun vereniging. Verder vindt men het tijd worden een lijst van namen van alle leden te maken en op te hangen in het clublokaal. De heer J. Plet biedt aan gratis *een lijst in glas* aan het collegie te offeren. Aldus geschiedt en de secretaris schrijft in zijn notulenboek: *deze naamlijst-schilderij in orde bevonden en door de leden in dank geaccepteerd.*

Philidor op de kiek

Nu men de namen der leden al heeft vereeuwigd, kan een voorstel tot het maken van een 'fotographie-tableau' van alle leden niet uitblijven en dus wordt er weer eens een

commissie benoemd om dit te regelen. Edoch stelt de secretaris later vast: *hieraan is geen gevolg gegeven zowel om de onuitvoerbaarheid als de groote kostens wille.* Omstreeks 1880, toen de 'fotografiekunst' algemeen werd en daardoor minder kostbaar, gaat de club alsnog op de kiek, waarbij de lange Goudse pijpen, zoals de foto laat zien, niet ontbreken.

De Wet van Orde en Regel

Tot 1862 wordt op de clubavonden zonder wedstrijdreglement gespeeld. In de bijeenkomst van 3 oktober 1862 wordt besloten daarin verandering te brengen. De 'Wet van Orde en Regel' wordt vastgesteld en luidt als volgt:

art. 1. Er zal ten 7½ ure geloot worden.

art. 2. De getrokken nummers 1 met 2 en 3 met 4 en zoo vervolgens zullen zamen spelen.

art. 3. De zitplaatsen op de tafels aangewezen, kunnen op hunne nummers plaatsnemen. (!)

art. 4. De oneven nummers spelen met de witte stukken en speelt alzoo het eerste vóór.

art. 5. Wanneer men een schaakstuk aanraakt, is men verplicht daarmede te spelen, alzoo dat staat blijft staan.

art. 6. Die het spel verliest, treedt af, zoodat de overwinnaar met een der andere winnende partij des verkiezende kan spelen.

art. 7. Men wordt vriendelijk verzocht, na het eindigen van het laatste spel de schaakstukken behoorlijk in de doozen te bergen, alvorens de zaal te

verlaten.

Een vrij eenvoudig wedstrijdreglement. Dat 'kampspelen' (remises) dienen te worden overgespeeld, is algemeen bekend en hoeft dus niet in het reglement te worden opgenomen. Ook de speelduur van een partij is niet belangrijk. Men speelt snel genoeg om verschillende partijen per avond af te werken. Interessant is het laatste artikel van de Wet. Na 135 jaar is dit nog steeds actueel.

Philidor's derde lustrum

Het vijftienjarig bestaan mag volgens het bestuur niet ongemerkt voorbijgaan nu het Philidor in de laatste jaren weer voor de wind gaat. Met algemene stemmen wordt dan ook besloten op 14 november dit derde lustrum op gepaste wijze te vieren. Die avond zijn 20 leden aanwezig. Voorzitter A. de Jong houdt een toepasselijke rede waarin hij de gebeurtenissen van de afgelopen 15 jaar de revue laat passeren. Hij noemt de organisatie van zes toernooien voor leden en niet-leden en memoreert dat hij 15 jaar zijn functie in het bestuur heeft vervuld, waarbij hij zes secretarissen heeft meegemaakt. Ook verhaalt hij van de dieptepunten uit de geschiedenis van Philidor, zoals het bijna opheffen van de vereniging. Maar nu ziet de toekomst er weer gezond uit, want het ledental is gestegen tot 24. Wat wel opvalt is dat er geen jubileumtoernooi met souper wordt uitgeschreven, zoals dat in die tijd gebruikelijk was. Men wil het kennelijk kalm aandoen, want de kaspositie laat geen extra uitgaven toe. Het voordelig saldo bedraagt namelijk slechts f 11,15.

Aankoop 'problema's'

De secretaris maakt op 11 oktober 1862 aan de leden bekend dat het lid S. van der Wielen een veertigtal 'opgelosten problema's', door hem vervaardigd, aan de club heeft aangeboden, om daarmee de schaaklust te bevorderen. Philidor koopt deze 40 schaakproblemen voor f 2,50 en de secretaris zorgt voor rondzending onder de leden.

Philidor groeit gestaag

Het blijft de komende jaren het schaakcollege voor de wind gaan, want het ledental groeit gestaag en omstreeks 1870 staan bij Philidor 32 leden ingeschreven, alsmede vier ereleden. De clubavonden worden goed bezocht en er worden elk jaar schaakwedstrijden georganiseerd. De prijzen variëren van luxe voorwerpen tot zilveren medailles. De secretaris noteert over de medailles:

gemaakt door het lid Keikes en van eenvoudige uitvoering met de woorden Schaakwedstrijd gehouden te Leeuwarden ...(datum) en op de andere zijde een schaakbord waarop het eindspel staat gegrift. Verpakt in gele houten doosjes. Prijs f 18,- voor 2 stel.

Voorzitter A. de Jong treedt af

Een domper krijgt Philidor te verwerken door het aftreden van voorzitter A. de Jong, wegens vertrek uit Leeuwarden. Als opvolger wordt in de bijeenkomst van 1 mei 1863 benoemd de heer J. Trip. De secretaris notuleert:

bij het installeren van den benoemde president, waarbij 17 leden tegenwoordig waren, was't waarlijk eene indrukwekkende bijeenkomst, die gepaard ging met opregte vriendschappelijke verhoudingen als anderszins. Nadat de ex-president zijn welgemeende dank had betuigd voor de gedurende achteréénvolgende 15 jaren de vriendschap en het vertrouwen van de leden van Philidor te hebben mogen smaken, werd het presidium aan den nieuw benoemde president den Heer J. Trip overgedragen, uit wiens monde hij zich vereerd gevoelde deze presidium te aanvaren en zich waardig hoopt te betonen om de achting en vertrouwen der leden te mogen inwinnen. Daarna werd door ZijnEd namens de leden aan den expresident eene huldenaamlijst omsierd van eene lijst en glas door den Heer W.C. Plet gegeven, ten gedachtenis van de leden aan ZijnEd aangeboden, waaruit er vele hartelijke en welmeenende toosten zijn voortgevloeid, zoodat het scheidensuur moeilijk werd dit gezellige en aangename bijeenkomst te kunnen verlaten.

Het huldebetoon aan de heer De Jong is daarmee nog niet ten einde, want op 8 juli wordt hij benoemd tot erelid van Philidor.

Ballotages

Dat niet alle ballotages om lid van Philidor te mogen worden gunstig uitvallen voor de aanvrager, ondervindt ene heer J.C. Hildebrand. Bij stemming blijken van de 14 stemmen er acht voor en zes tegen te zijn. Daar twee-derde van de uitgebrachte stemmen vóór dient te zijn, wordt de aanvrager afgewezen: er is één voorstem tekort. Hetzelfde lot treft het door de secretaris gedane voorstel het niet-Philidorlid A. Adriani te benoemen tot erelid op grond van het feit dat hij drie maal een schaaktoernooi van Philidor heeft gewonnen. Volgens het betreffende wetsartikel moet bij ballotage blijken dat niemand van de aanwezige leden bezwaar heeft. De uitslag is: 13 voor en één stem tegen. Het voorstel van de secretaris wordt derhalve afgewezen. Enkele jaren later - op 12 januari 1866 - wordt de heer Adriani alsnog het erelidmaatschap verleend.

Bestuur uitgebreid met vice-president

Door de toeloop van nieuwe leden krijgt de secretaris-penningmeester het steeds drukker met zijn werkzaamheden. De vergadering acht het nodig om hem daarbij enige hulp te verlenen en besluit het bestuur uit te breiden met een vice-president. In de vergadering van 4 november 1864 wordt de heer Jac. Plet als zodanig benoemd. Tevens wordt het reglement herzien: er worden twintig artikelen aan toegevoegd en het bestaat nu uit maar liefst 35 artikelen. De secretaris heeft het bij drukkerij Miedema laten vervaardigen en het wordt aan ieder lid tegen betaling van 25 cent uitgereikt. Helaas is ook dit reglement niet in ons archief aanwezig.

Zwarte of rode stukken?

Een aantal leden stelt de vraag of het niet gewenst zou zijn om in plaats van zwarte, met rode stukken te spelen. De reden waarom wordt in het midden gelaten. Waarschijnlijk denkt men met een wat vrolijker kleur tot betere prestaties te geraken. Er wordt een proef genomen door een stel zwarte stukken rood te verven. Dan blijkt deze kleurwijziging bij de meerderheid der leden niet in de smaak te vallen en houdt men het toch maar bij witte en zwarte stukken.

Ons inziens een verstandig besluit.

Ruzie en ontslag

Bij de aanvang van het clubjaar in 1865 bedankt de heer Troost plotseling als secretaris en tevens als lid van Philidor. De voorzitter legt uit dat: *enige onenigheid de oorzaak van zijn verwijdering is geweest.*

Maar wat er precies gebeurd is valt niet meer te achterhalen. Wel deelt de aangeslagen scheidende secretaris de vergadering mee: *dat ik het secretariaat van Philidor niet langer verkies waar te nemen en dus van deze, sinds 9 achtereenvolgende jaren fungerende betrekking en tevens als lid van het Collegie Philidor bedank, terwijl de nieuw benoemde secretaris al de onder mij berustende documenten, tegen een reçu te hebben afgegeven, bij mij zal kunnen ontvangen. Ik heb gezegd!*

In de vergadering van 20 oktober daaropvolgend treedt de voorzitter, de heer J. Trip, af. Waarschijnlijk heeft zijn aftreden toch te maken met het vertrek van de heer Troost. De heer H. Kuipers wordt als voorzitter benoemd en een week later de heer J.J. van Haagen als secretaris. De rust in het bestuur en vereniging keert weer terug.

Sissa bestaat 20 jaar

Van het schaakgezelschap Vermaak door Oefening uit Rotterdam wordt in december 1866 een brief ontvangen waarin het voorstel wordt gedaan de redacteur van het schaakblad Sissa, de heer W.J.L. Verbeek, een geschenk aan te bieden in verband met het 20-jarig bestaan van het blad. Het geschenk zal bestaan uit een fraai bewerkt bord met schaakstukken. Philidor wordt verzocht een geldelijke bijdrage te leveren, maar het bestuur besluit aan de oproep geen gevolg te geven. Het schrijven van de Rotterdamse vereniging valt echter in zoverre positief voor Sissa uit, dat Philidor op 12 januari 1866 besluit zich -voorlopig voor één jaar - op het tijdschrift te abonneren. Het eerste nummer van de twintigste jaargang van Sissa wordt op 2 maart ontvangen en begint zijn rondgang langs de leden. Men mag het drie dagen in bezit houden en moet het daarna direct doorgeven. Lang heeft het abonnement op Sissa niet stand gehouden. In oktober 1871 wordt het opgezegd, daar Philidor moet bezuinigen. Sissa is een der slachtoffers.

Nieuwjaarsfooi bediende clublokaal

Ondanks een nadelig saldo van liefst f 21,- , opgelopen in het boekjaar 1865-1866, wordt besloten de nieuwjaarsfooi te handhaven. De bediende van Van der Wielen (de eigenaar van het clublokaal) doet namelijk vele klusjes voor het bestuur, zoals het

rondbrengen van brieven en circulaires bij de leden, het klaarzetten en later weer opbergen van borden en stukken en - vanzelfsprekend - het laven van de dorst van de aanwezige leden. De bediende ontvangt daarvoor f 2,50 als nieuwjaarsfooi. Bij ongeveer veertig bijeenkomsten per jaar een gemiddelde fooi van zes en een kwart cent per avond, oftewel een halve cent per lid; leuk meegenomen dus! Enkele jaren later, op 3 januari 1868, vindt het bestuur de nieuwjaarsfooi toch wel aan de lage kant en verhoogt die tot f 5,-. De bediende Althuis zal daarmee zeker tevreden zijn geweest!

Philidor wenst niet te arbitren

Opmerkelijk is het verzoek aan Philidor om als arbiter op te treden. Tijdens een schaakwedstrijd gehouden te Wirdum is een verschil van mening ontstaan over de juiste interpretatie van de spelregels. Jammer genoeg wordt niet vermeld waarover het ging. De vergadering van Philidor is *van gevoelens zich niet met deze zaak in kwestie te moeten inlaten, daar het minder als een voor ons officieele, dan wel als een particuliere zaak beschouwd kon worden.*

Er wordt met elf tegen vier stemmen besloten zich niet met verder onderzoek bezig te houden. Waarschijnlijk had men de blijkbaar moeilijk te beantwoorden vraag beter aan de heer Adriani kunnen voorleggen. Die liet een als gast geïntroduceerde heer Janson uit 's Gravenhage, landelijk bekend als een vrij sterke speler, even merken dat ook in Leeuwarden goed werd geschaakt door hem met 3-0 te verslaan.

Overlijden van de heer W. van der Wielen en huurverhoging

Op de vergadering van 9 februari 1866 doet de secretaris mededeling van het plotseling overlijden van de eigenaar van het clublokaal, de heer W. van der Wielen. Uit piëteit voor de overledene, zijn weduwe en kinderen wordt er de eerstvolgende week geen vergadering gehouden. Het overlijden van de heer Van der Wielen zal nog financiële gevolgen voor Philidor hebben. Enkele maanden later vraagt de weduwe namelijk een huurverhoging van maar liefst 50%! Van één gulden naar één gulden vijftig. Na ampele discussies geeft Philidor schoorvoetend toe. Deze forse verhoging betekent echter een gevoelige financiële aderlating.

Een belangrijk nieuw lid

Op 23 maart 1866 wordt een nieuw lid ingeschreven: de heer Pieter Carel Maan, directeur van de Burgerlijke en Militaire Verzekering alhier. De heer Maan zal vanaf 1868 ongeveer 20 jaar de functie van secretaris-penningmeester vervullen en daarmee een belangrijk stempel op het in stand houden van Philidor drukken.

Philidor organiseert weer een 'Provinciale wedstrijd'

Aan deze wedstrijd deden veel Philidorleden mee, liefst 23, en ook nog 18 niet-leden. Mede dankzij de aankondigingen in de nieuwsbladen een verrassend goede opkomst. De inleg bedraagt één gulden. Helaas verloopt dit toernooi niet geheel vlekkeloos. Het wedstrijdreglement voldoet niet aan de verwachtingen en de spelregels zijn niet bij iedere speler voldoende bekend en bovendien worden ze verschillend toegepast! Het slechte winterweer speelt diverse spelers van buiten Leeuwarden parten, ze zijn soms niet in staat Leeuwarden te bereiken. Deelnemer Beijma thoe Kingma uit Heerenveen deelt per brief mee: *dat hij zich genoodzaakt ziet, door het moeilijke of onmogelijke om te kunnen reizen in het wintersaisoen, van verdere mededinging te moeten afzien.* Ook wordt het tijdschema van de wedstrijd danig in de war gebracht door ziekte van een van de hoofdrolspelers, de heer Adriani. Vanaf 15 maart tot 5 mei worden er als gevolg daarvan geen partijen gespeeld. De op 4 januari 1867 gestarte wedstrijd eindigt eerst op 16 augustus. Winnaar wordt M. Simon jr., zijn prijs is een marmeren pendule ter waarde van f 30,-. A. Adriani legt beslag op de tweede prijs, een 'inktstand' ter waarde van f 10,-. De prijsuitreiking vindt plaats op vrijdag 30 augustus tijdens een 'feestvergadering', bestaande uit een souper van één gulden vijftig per persoon, exclusief de wijn. Er nemen 22 deelnemers van de wedstrijd aan deel en het souper duurt tot diep in de nacht. Feestvieren en lekker eten en drinken konden ze in die tijd wel bij Philidor.

Bezoek aan Parijs

Op 27 mei 1867 ontvangt het bestuur van Philidor een circulaire van de heer Mulder, notaris te Amsterdam, betreffende een te houden Schaakcongres, gekoppeld aan de grote Algemene Tentoonstelling in Parijs. Daarbij wordt Philidor uitgenodigd een lid van de vereniging af te vaardigen als deelnemer aan een sterk bezette internationale schaakwedstrijd. Het is een eervol aanbod, maar het komt wel erg laat. De wedstrijd begint namelijk al op 1 juni. Een reis van Leeuwarden naar Parijs is een vrij zware onderneming en op korte termijn niet uitvoerbaar. Toch neemt secretaris Van Haagen de taak op zich om namens Philidor het toernooi te bezoeken. In een zeer uitvoerig verslag van zijn bezoek aan Parijs merkt hij onder meer op:

1. Er deden slechts 14 schakers aan de wedstrijd mee.
2. Er werd gespeeld aan acht met groen laken beklede tafeltjes voorzien van bord, stukken en twee zandlopers.
3. De houder der zwarte stukken diende de zetten te noteren.
4. Het tempo was minstens 10 zetten per uur. Daarna dienden de zandlopers te worden omgedraaid.
5. De meeste openingen die werden gespeeld, waren niets bijzonders en gelijk aan die welke bij Philidor werden gespeeld.
6. De eerste prijs was een door de Keizer aangeboden grote kom of schaal van Sèvres-porselein op bronzen voet en op agaatmarmeren voetstuk, ter waarde van 4000 frs, benevens een som geld van 500 frs. De tweede, derde en vierde prijs bedroegen 800

- frs, 400 frs en 200 frs. Voor die tijd was het een kolossaal hoge eerste prijs.
- 7.Hij had ten behoeve van Philidor voor 6 frs een door l'abbé Durand in 1864 geschreven openingsboek aangeschaft.
- 8.Het hier toegepaste wedstrijdssysteem zou Philidor ook kunnen toepassen.

Gewogen en te licht bevonden

De heer Ringler uit Leeuwarden wil graag lid worden van Philidor. Helaas komt hij niet door de ballotage: hij wordt met acht tegen elf stemmen afgewezen. De secretaris deelt hem dit mee in het volgende briefje:

De Ondergetekende ziet zich in de onaangename verplichting UE te berigten dat bij de ballotage van gisterenavond het getal stemmen ten uwen gunste uitgebragt ongenoegzaam was ter toelating tot onze vereniging.

1 Junij 67, J.J. van H.

Schaakwedstrijd gaat roemloos ten onder

Op 25 oktober 1867 wordt besloten tot het houden van een onderlinge schaakwedstrijd, maar dan wel volgens de regels zoals die door het Schaakcongres te Parijs werden gehanteerd. Op basis hiervan wordt een wedstrijdreglement opgesteld, waarmee alle leden akkoord gaan. Op 8 november wordt gestart met 26 deelnemers, er is dus belangstelling genoeg. Het had dan ook een mooie interne competitie kunnen worden, ware het niet, dat het blijkbaar toch moeilijk was zich naar de nieuwe regels te schikken. Vooral met de voorwaarde dat een deelnemer, die vijf maal absent is geweest van de deelnemerslijst wordt afgevoerd, hebben verschillende leden bij nader inzien toch moeite. Daar de uitslagen van de wel gespeelde partijen blijven meetellen, zijn voor degenen die nog niet tegen de uitgevallen deelnemers hebben gespeeld geen winstpunten te verdienen. De winnaar van de competitie is namelijk hij die de meeste partijen heeft gewonnen. Remisepartijen tellen niet mee en moeten worden overgespeeld, waardoor enkele leden te veel achterop raken en het overzicht moeilijk wordt. Later wordt na een fikse ruzie de regel van 'vijf maal absent zijn' ingetrokken en mogen de uitvallers toch weer meedoen. Al met al wordt het een janboel en er wordt zo fel over het wedstrijdreglement gedebatteerd, dat de secretaris hierover in de notulen schrijft: *Na veel en heftig over en weer praten, waarbij zich in een geregelde vergadering 't ongehoorde geval voordoet, dat door 5 à 6 leden tegelijk het woord wordt gevoerd, zoodat deze vergadering meer op een Joodekerk dan op een ordelijke discussie geleek.* Uiteindelijk worden de spelers met te weinig gespeelde partijen van deelneming uitgesloten en daardoor blijven er zo weinig spelers over dat de animo om verder te spelen geheel wegvalt en de wedstrijd wordt beëindigd. Inderdaad een roemloos einde na een jaar schaken!

Vriendelijk verzoek afgewezen

Logementhouder Van der Velde aan het Zaailand vraagt op 20 maart 1868 heel vriendelijk: *eenige schaakspelen en borden ter leen te ontvangen ten dienste van een voorgenomen wedstrijd*. Dit verzoek wordt door de vergadering botweg afgewezen. Het promoten van het schaakspel is nog een onbekend begrip.

Verandering van speelavond

In de voorgaande 20 jaar is zo af en toe zonder resultaat een voorstel ingediend om de vrijdagavond in te ruilen voor een andere speelavond. Op 11 december 1868 wordt een nieuwe poging gewaagd en ditmaal met succes. Vijf leden zijn van mening: *dat de Vrijdagavond voor sommige leden een zeer ongeschikte avond is en zij in de regel verhinderd worden onze vergaderingen bij te wonen. Wij doen dit verzoek in het belang van Philidor in de hoop dat de leden meer algemeen zullen opkomen*.

Er wordt gestemd en met negen voor en zes stemmen tegen wordt het voorstel tot wijziging van de clubavond aangenomen. Eerst op 29 september 1869 wordt met elf tegen vier stemmen de woensdagavond tot speelavond van Philidor gekozen. Lang heeft men niet kunnen genieten van de woensdagavond, want reeds na enkele maanden blijkt dat de opkomst op die avonden nog slechter uitvalt dan op de vrijdagavonden. Snel wordt dan ook de schaakavond op vrijdag in ere hersteld (19 januari 1870).

Meningsverschil tussen voorzitter en secretaris

Secretaris Maan meldt op 23 april 1869 in de notulen dat twee weken geleden een woordenwisseling tussen hem en de voorzitter heeft plaats gehad. Een meningsverschil tijdens hun schaakpartij loopt hoog op en de secretaris voelt zich beledigd door de voorzitter die onder meer zegt: "Ik schaak met jou niet meer."

Voorzitter Plet verklaart hierop: *dat ook hij moest erkennen dat hij in zijn drift welligt te veel had gezegd, maar dat men echter zijn woorden moest beschouwen als in drift te zijn uitgesproken en daar geen waarde meer aan moest hechten*. Dit muisje heeft echter nog wel een staartje. Voorzitter Plet bedankt met ingang van het volgende verenigingsjaar voor zijn bestuursfunctie (29 september 1869). In zijn plaats wordt de heer M. Simon als voorzitter gekozen.

Intekenlijst om fraaie prijzen te bekostigen

De nieuwe president is van mening dat het meer dan tijd wordt *om de verflauwde schaakijver weer wat aan te wakkeren* door het organiseren van een algemene schaakwedstrijd voor alle schaakliefhebbers. In eerste instantie hebben de leden weinig interesse voor een dergelijke wedstrijd en slechts zes van de elf aanwezige leden verklaren zich er voor. De voorzitter licht zijn voorstel nader toe en wenst onder meer de prijzen zo *aanlokkelijk* mogelijk te maken. Hij vindt: *dat om de benodigde gelden bijeen te brengen, een lijst van intekening bij alle leden van Philidor dient te worden aangeboden. En om de prijzen zoo royaal mogelijk te doen zijn, ook bij eenige schaakliefhebbers in Leeuwarden, van wien hij kan veronderstellen, dat ook*

zij daartoe zouden willen bijdragen.

Lang niet alle leden zijn ingenomen met het voorstel langs de deuren te leuren met een lijst om geld in te zamelen. De heer Keikes vindt het een vernedering voor het collegie. Toch hebben de meeste leden geen bezwaar en na een ruime discussie wordt het voorstel aangenomen met dertien tegen negen stemmen. Ook het door de voorzitter opgestelde wedstrijdreglement wordt akkoord bevonden. Tevens wordt er nog een *Commissie van beoordeling* benoemd om eventuele geschillen uit de weg te ruimen. De intekenlijst onder de leden wordt een groot succes, de opbrengst is f 54,40. Maar ook de niet-leden leveren een aardige bijdrage, waardoor het eindresultaat ca. f 80,- bedraagt. Er doen 33 schakers aan de wedstrijd mee, waarvan 19 Philidorleden. Het toernooi start op 28 februari 1870 en eindigt op 18 maart 1870. Over het verloop heeft men niets dan lof. Winnaar wordt de heer J. Koning uit St. Jacobi Parochie. Hij ontvangt een fraaie pendule. Het Philidorlid Adriani legt beslag op de tweede prijs. Waaruit die prijs bestaat wordt niet vermeld, maar het zal waarschijnlijk ook wel een pendule zijn geweest, daar de heer S. Koopmans uit Franeker de 'afvalprijs' verdient, zijnde ook een pendule. Er zou dus kunnen worden gesproken van een soort 'Penduletoernooi'. Ter verduidelijking: om de afvalprijs werd gespeeld door de spelers, die in de eerste ronde afvielen. Het toernooi wordt zoals gebruikelijk afgesloten met een eenvoudig diner waaraan 15 spelers deelnamen die daarvoor 1 gulden 50 neertelden. In zijn jaarverslag merkt de secretaris fijntjes op *dat de gehouden Algemene Schaakwedstrijd wel met hoffelijke ijver was gespeeld en toch, welk voordeel heeft de wedstrijd ons opgeleverd? Geen enkel nieuw lid heeft zij ons aangebracht.*

Integendeel, het ledental is teruggevallen tot 22, inclusief de twee honoraire leden. Ook heeft de wedstrijd aanzienlijk meer geld gekost dan aanvankelijk was berekend. De kas sluit dan ook met een tekort van f 35,55, dat door de leden wordt vereffend.

Weer een tekort, dus bezuinigen

Ook het verenigingsjaar 1870-1871 is financieel gezien een minder goed jaar voor Philidor. Het ledental loopt verder terug; nog 21 leden blijven de vereniging trouw. Weer een verlies van leden, waardoor de inkomsten verminderen tot f 52,50. Aan zaalhuur wordt een zelfde bedrag betaald en aan bijkomende kosten nog eens f 14,50. De president beseft de noodzaak van bezuinigingen en stelt voor de fooi aan de bediende te verlagen van vijf gulden naar een rijksdaalder. Het lid G. van der Wielen (de huurbaas, broer van de in 1866 overleden W. van der Wielen) is van mening dat vijf gulden voor alle werkzaamheden die de bediende voor Philidor verricht, beslist niet te veel betaald is. De leden zijn het hiermee eens. Wel gaat men akkoord met het opzeggen van het abonnement op het maandblad Sissa: een besparing van vijf gulden. Over het voorstel om de speelavonden in de zomermaanden met vijf te verminderen, is men het nog niet eens en het wordt in beraad gehouden. De president stelt vervolgens aan de heer Van der Wielen de vraag of het bedrag van f 1,50 zaalhuur per avond verminderd kan worden. De heer Van der Wielen geeft te kennen *dat hij daarin geen verandering kan aanbrengen, daar de voordelen die hij aan Philidor*

heeft overigens tog niet van betekenis zijn.

Uiteindelijk wordt besloten om in de maanden mei, juni en juli niet te schaken. Op het door de president aan de heer Van der Wielen gedane verzoek de huur enigszins te verlagen, komt deze terug door te zeggen: *dat hijzelf te groot schaakliefhebber was en teveel met het gezelschap op had, om zich niet te laten vinden, zodat hij, dewijl de huur zelve niet kon verminderd worden voorstelde om, indien het bij het einde van het jaar bleek dat er een tekort in de kas was, dit tekort alsdan op zijne rekening te korten.*

De voorzitter is zeer verheugd over deze oplossing, maar enkele leden, onder wie de heren Keikes en Bokma, zijn het er niet mee eens en vinden het een belediging voor Philidor op dat voorstel in te gaan. Er dreigt weer een ruzie, maar de heer Van der Wielen doet snel een ander voorstel: *Hij is genegen de zaalhuur tijdelijk terug te brengen op f 1,25 onder voorbehoud indien later de stand der kas dit gedooft, de huur weer op f 1,50 te brengen*, met welk voorstel zich allen kunnen verenigen. Wel stelt de heer Bokma nog voor de contributie met 50 cent te verhogen tot drie gulden, maar dit voorstel wordt afgewezen.

Nieuwe bestuursleden gekozen, honorair lid benoemd

Na het plotseling overlijden van de heer H. Cremer wordt de heer F.A. Posthuma op 26 april 1872 tot president gekozen en de heer H. Adema tot vice-president. Deze laatste blijkt niet in functie te zijn getreden en heeft voor de eer bedankt. In zijn plaats wordt op 18 oktober 1872 de heer J. Plet Jzn benoemd. Aan de heer J. Bischoffer - ook wel Bisschöffer gespeld - wordt bij zijn vertrek naar Amsterdam voor zijn vele verdiensten aan Philidor bewezen het erelidmaatschap verleend op 11 oktober 1872.

Philidor bestaat 25 jaar

De voorzitter komt begin oktober 1872 tot de ontdekking(!) dat Philidor op 12 november aanstaande 25 jaar zal bestaan en hij is van mening dat hieraan niet ongemerkt voorbij kan worden gegaan. Hij wenst dit jubileum waardig te gedenken en stelt de leden voor op dinsdag 12 november het vijfde lustrum van het collegie 's avonds *feestelijk door te brengen door het houden van een souper, waarvan de kosten met ½ fles wijn, wordt bepaald op twee gulden per persoon; 's avonds om 7 uur de avond te passeren met Schaak en Quadrille Spel naar verkiezing; om 11 uur Souper!*

Alle leden gaan hiermee van harte akkoord en ze vragen het bestuur de feestavond te organiseren en ook oud-leden uit te nodigen dit feest mee te maken. Ook niet-leden die door een lid worden uitgenodigd zijn welkom, mits men vooraf te kennen geeft als lid tot Philidor te willen toetreden, maar dan wel op de gewone condities, bij reglement bepaald, inclusief ballotage. Tevens wordt besloten tot het houden van een onderlinge jubileumschaakwedstrijd met als aanvangsdatum 13 december. Aan prijzengeld wordt 15 gulden uitgegeven. De opkomst op de feestavond is behoorlijk: 15 leden plus 2 ereleden - de heren Van Haagen en Bischoffer - nemen er aan deel. De sfeer is uitstekend en alles verloopt naar wens. Tijdens het souper treedt de chirurg J. Plet Jz. op als ceremoniemeester. De secretaris beschrijft de avond als volgt:

Er werden zoowel onder het Souper als Dessert door bijna al de leden toasten gedronken zoowel op het schaakspel zelve, op de oprigters van het Collegie Philidor, als op deszelfs voortdurende bloei. Waarbij vooral uitmuntte de toasten van den heer J. Plet sen. die onder anderen een niet onverdienstelijk door hem zelve vervaardigd gedicht op het zoo edele schaakspel voordroeg en het jongste lid de heer Kofoet, wiens toast inzonderheid uitmuntte door sierlijke taal en gepaste voordracht, terwijl wij eenige malen op eene Meesterlijke voordracht op de piano, door den heer Schliebner werden vergast. Alle toasten werden op gepaste, vaak geestige wijze beantwoord door den Seremoniemeester, die aller tevredenheid verwierf door de wijze waarop hij zich van zijn taak kweet. Op 3 uur werd door de President de vergadering gesloten en begaf ieder zich in vrolijke stemming en tevreden over het genoegelijk zamenzijn, huiswaarts. De op 13 december aangevangen jubileumwedstrijd wordt, na moeilijkheden over het wedstrijdreglement (voor de zoveelste keer!), beëindigd op 21 maart 1873, met als winnaar alweer A. Adriani. J. Plet Jzn wordt tweede. Zonder ruzies en meningsverschillen kon Philidor in die tijd blijkbaar moeilijk leven. Logisch dat het ledental maar niet wilde groeien!

Nederlandschen Schaakbond

Er is een schrijven ontvangen van het Haagse schaakgenootschap Discendo Discimus op 18 april 1873 met de uitnodiging deel te nemen aan een toernooi in Den Haag. Ook wordt gevraagd toe te treden tot een daar gelijktijdig op te richten Nederlandschen Schaakbond. Na enige discussie wordt met 9 van de 10 stemmen besloten niet deel te nemen aan het schaaktoernooi en ook niet toe te treden tot een op te richten Schaakbond. Als reden wordt opgegeven:
hoofdzakelijk om de kosten en bezwaren daaraan verbonden.

Correspondentiepartijen Philidor-Staunton

Het schaakgezelschap Staunton te Groningen vraagt via het Philidor-lid Toens de namen en adressen van voorzitter en secretaris met het doel ons Collegie voor te stellen een correspondentiepartij te spelen. De heer Toens beantwoordt de brief en op 14 november 1873 komt het voorstel binnen. Philidor accepteert het voorstel en benoemt de heren Adriani, Simon en Adema als spelers. De secretaris deelt nog mede dat de uitgever van de Friesche Courant bereid is de zetten gratis op te nemen. De heer Simon meldt op 13 februari 1874 dat hij bericht heeft gekregen van Staunton en dat de wedstrijd inmiddels is begonnen. Het tempo bedraagt twee zetten per week en de zetten worden per briefkaart verstuurd. De secretaris is boos dat hij door Staunton is gepasseerd en vindt het ook onjuist dat de heer Simon de ontvangen brief niet aan de president of secretaris ter hand heeft gesteld. Na enige discussie laat men het daarbij. In totaal worden er drie partijen gespeeld, die alle voor Staunton verloren gaan.

Verandering van clublokaal?

Er doet zich een pijnlijke confrontatie voor tussen oud-voorzitter, de heer Kuipers en

zaaleigenaar Van der Wielen. De heer Kuipers heeft namelijk op 23 april 1875 een brief aan het bestuur gezonden met het verzoek naar een ander speellokaal uit te zien op grond van bestaande grieven. Hierover wordt pittig gediscussieerd, waarbij de president te kennen geeft dat, hoewel de grieven waarop gewezen wordt ook door het bestuur niet kunnen worden ontkend, het voorstel tot verandering van lokaliteit hem toch te kras voorkomt. Er blijkt inmiddels ook een brief te zijn ontvangen van enige leden waarin de inhoud van de brief van de heer Kuipers sterk wordt gegispit en intrekking ervan geëist wordt. De heer Kuipers is kennelijk geschrokken van deze reactie, want hij machtigt het bestuur zijn brief zonedig te wijzigen. Huisbaas Van der Wielen is zeer onttstemd en vraagt genoegdoening. Een week later krijgt hij die, want de heer Kuipers biedt zijn excuses aan, welke door de heer Van der Wielen met graagte worden aanvaard. En alles is weer koek en ei!

Een gokje

Niet alleen Staunton wenst met Philidor 'briefpartijen' te spelen, ook de Winschoter schaakclub doet op 24 september 1875 het voorstel om een dergelijke partij te spelen. Als inzet stelt men een bedrag van vijftig gulden voor!! Een voor die tijd enorm bedrag (nu ongeveer f 2000.-). Waarschijnlijk was Winschoten, dat de bekende schaker Van der Linde onder zijn leden telde, ervan overtuigd te winnen! Philidor voelt niets voor zo'n hoge inzet en bedankt voor de eer. Winschoten komt later op het voorstel terug en blijkt ook zonder inleg te willen spelen. De partij vangt aan op 19 november 1875, maar over de uitslag is niets bekend.

Notulenboek weggeraakt

Het notulenboek over de periode oktober 1875 tot 1884 is bij secretaris Maan spoorloos verdwenen. Wel ziet zijn opvolger in 1891 nog kans van zijn 'potloodaantekeningen' een beknopt overzicht over die periode te maken.

De aanhouder wint

De heer H.A. Ringler heeft zich opnieuw aangemeld als lid van Philidor. Ditmaal heeft de vergadering geen bezwaar en op 11 november 1875 wordt hij dan toch als lid aangenomen. De heer Ringler zal zeker gedacht hebben: de aanhouder wint. Lang heeft hij helaas niet van het lidmaatschap kunnen genieten, hij overleed in 1879.

Nieuwe President

Op 6 oktober 1876 wordt de heer Kuipers, als opvolger van de heer Posthuma, opnieuw benoemd tot president, een functie die hij tot 29 maart 1895 zal blijven vervullen. Deze president is zo vriendelijk de leden voor te stellen drie gulden per jaar beschikbaar te stellen voor het rondbrengen van circulaire, welk voorstel door de vergadering wordt goedgekeurd. De rondbrenger, een bediende van Van der Wielen, is zeer tevreden.

Philidor bestaat dertig jaar

Er wordt geen feestje gevierd om het zesde lustrum van het Schaak Collegie Philidor te herdenken. Wel ontvangt de president ter herinnering aan deze dag van de leden een door secretaris Maan vervaardigde fraaie voorzittershamer met inscriptie. Ook het erbij behorende kistje ziet er prachtig uit. Gelukkig zijn hamer en kistje bewaard gebleven. De grijpgrage lange vingers van de Duitse S.D. bleken ditmaal net niet lang genoeg te zijn geweest!

Leuke gestes van de heer Van der Wielen

De heer Van der Wielen, lid van Philidor en tevens eigenaar van het speelokaal, nodigt de leden uit om in de zomer van 1878 bij hem in de prachtig aangelegde tuin te komen schaken. De heer Ringler belooft dan tevens een groepsfoto van de leden te maken. Dit gebeurt op 26 juli, waarbij 12 leden aanwezig zijn. De heer Van der Wielen biedt op 18 december 1879 de aanwezige leden een gebraden gans aan, die het gezelschap volgens de goede geveer wel toekomt. Hij merkt op dat de gans het voorgaande jaar de schakers vaak geplaagd en gehinderd heeft met haar luidruchtig gekwaak. Dat de gans daarvoor de doodstraf kreeg was een wel erg strenge straf!

Diverse activiteiten

Philidor tracht wat meer contact met schaakclub Anderssen te Huizum te krijgen en nodigt op 23 januari 1880 de leden ervan uit een vriendschappelijk partijje te komen spelen. Daaraan wordt direct gevolg gegeven door acht leden. Op zijn beurt brengt Philidor een maand later een tegenbezoek aan Anderssen. Om wat leven in de brouwerij te brengen wordt een feestelijke bijeenkomst gehouden waarbij ook de

nestores Plet, Keikes en Toens aanwezig zijn. Het feestje vindt plaats op 7 januari 1881 en wordt bijgewoond door 13 leden en besloten met een eenvoudig souper.

Intussen wordt er weer eens een correspondentiepartij gespeeld, nu met Pallas uit Deventer. Op 2 december wordt de partij remise verklaard en onmiddellijk daarna wordt met een tweede partij gestart.

De verhouding tussen Philidor en Anderssen is door het geregeld bijelkaar komen zo goed geworden dat de voorzitter van Anderssen, de heer Trip, oud-lid van Philidor, het schaakcollege uitnodigt voor een feestelijke vergadering. Er nemen tien leden van Philidor deel aan de schaakwedstrijd en het daarop volgende souper.

Een bekende Leeuwarder wordt lid

Op 7 oktober 1881 meldt zich de welvarende Leeuwarder fabrikant F.K. Bokma als lid aan. Liefhebbers van een opkikkertje zullen deze naam zeer zeker herkennen. Natuurlijk wordt hij als lid aangenomen.

Philidor viert 35-jarig bestaan

Het zevende lustrum wordt met een klein feestje gevierd. Hieraan nemen niet alleen de Philidorleden deel, maar ook de leden van Anderssen zijn aanwezig. Op de feestavond van 17 november worden er vele partijen gespeeld en tot slot wordt een eenvoudig souper opgediend, waarbij de vele toasten op de groei en bloei van beide verenigingen niet ontbreken.

Het reglement uitgebreid

Het bestuur is van mening dat aan het bestaande reglement een artikel 11a moet worden toegevoegd. De vergadering gaat hiermee akkoord. Het betreffende artikel, aangenomen op 7 december 1883, luidt:

Indien het in het belang van het Genootschap noodig geoordeeld wordt, kan aan een lid het lidmaatschap worden opgezegd. Daartoe moet door minstens drie leden een schriftelijk voorstel, houdende een opgave van moverende redenen, bij het bestuur worden ingediend, dat verplicht zal zijn dit in de eerstvolgende vergadering te behandelen. Over de opzegging van het lidmaatschap wordt bij meerderheid van stemmen beslist.

Het notulenloos tijdperk is voorbij

Het wekelijks verslag van de secretaris kan nu weer in het notulenboek worden teruggevonden. Nog 20 jaar zal dit zo doorgaan. Bij de fusie van 1904 tussen Philidor en Vriendenkring wordt - gelukkig voor de secretaris - van dit systeem afgestapt. Alleen bestuursvergaderingen en algemene ledenvergaderingen worden nog genotuleerd.

Een concurrent verschijnt ten tonele

Pogingen van Philidor de oprichting van een tweede schaakclub in Leeuwarden te voorkomen mislukken. Men heeft de initiatiefnemers erop gewezen dat in Leeuwarden

reeds sinds 1847 een schaakvereniging bestaat en schaakstukken en borden in voldoende mate aanwezig zijn. Ook heerst er bij Philidor tijdens de schaakavonden een gezellige en prettige sfeer en zijn nieuwe leden er van harte welkom. Het mag allemaal niet baten. Op 23 april 1885 wordt de schaakclub 'Leeuwarden' opgericht, maar een lang leven is deze niet beschoren.

Nieuw reglement

Op 13 november 1885 wordt door de ledenvergadering een nieuw reglement goedgekeurd. Een van de artikelen behelst de leeftijdsgrens van nieuwe leden. Voorheen was die 23 jaar, maar nu wordt de grens verlaagd tot 20 jaar. Het is spijtig dat van dit nieuwe reglement geen exemplaar bewaard is gebleven. Er werden 50 stuks gedrukt voor de prijs van f 7,-.

Oud-voorzitter overleden

De voorzitter heeft op 8 oktober 1886 de droeve plicht de leden kennis te geven van het zo plotseling op 2 oktober overlijden van de oud-voorzitter F.A. Posthuma. Hij was directeur van Van Gend & Loos en werd tijdens zijn werkzaamheden door een rangerende locomotief gegrepen. De voorzitter spreekt *van een zoo verschrikkelijken en vreezelijke dood in de vervulling zijner beroepsbezigheden*. En de secretaris schrijft: *Tijdens de toespraak was de President voorzien van de voor deze gelegenheid met rouwfloers omwonden voorzittershamer*. Een verdrietig ongeluk maakt een eind aan het leven van een Philidorlid dat als voorzitter en vice-voorzitter veel voor de club heeft betekend!

Philidor viert feest

Op 12 november 1887 bestaat Philidor 40 jaar. Zaterdag 11 november komt men bijeen om dit heuglijk feit te vieren. Secretaris Maan heeft bij de weduwe Van der Wielen geïnformeerd naar de prijs van een souper met een halve fles wijn per persoon. Zij stelt een prijs voor van f 2,50 per couvert, maar exclusief wijn. De secretaris vindt de prijs aan de hoge kant, temeer daar bij het 25-jarig jubileum een zelfde prijs werd gevraagd, doch met inbegrip van een halve fles wijn. De secretaris vraagt de leden of het niet wijzer zou zijn het souper te laten vervallen en het 40-jarig bestaan alleen met een fles wijn te vieren, daar naar zijn mening: *de Qualiteit en Quantiteit, zoowel als de bediening van het Souper destijds al wat te wenschen over liet*.

De meeste leden zijn het daarmee eens en er wordt besloten het 40-jarig bestaan slechts met een extra fles wijn (per persoon!) te herdenken. Bij deze vergadering is voorzitter Kuipers niet aanwezig geweest en toen hij het genomen besluit vernam, was hij daar niet zo gelukkig mee. Hij vindt het juist *veel gezelliger wanneer men na een paar uur schaken, zich aan een feestelijk aangerichte tafel schaart. Door een hartige bete smaakt de wijn beter en voor Heeren Redenaars is dan ook de gelegenheid veel geschikter tot het slaan van een toast, iets waar men bij een dergelijk feestje niet wel buiten kan. Hij zou wel wenschen dat het Souper kon doorgaan en omdat te bevorderen, zou hij het*

zich als een genot aanrekenen als men hem toestond de leden aan tafel een glas wijn aan te bieden.

Gezien deze leuke geste van de president wordt alsnog besloten het souper te laten doorgaan. Het is wel opmerkelijk dat de leden zich door de voorzitter lieten omkopen voor een glas wijn! Op 11 november 1887 vindt het feest plaats. Zoals gebruikelijk wordt er eerst enige uren geschaakt, terwijl sommige leden zich vermaken met het kaartspel 'quadrille', ook wel omberspel geheten. Vervolgens wordt het souper opgediend en door de president het beloofde glas wijn geoffreerd, terwijl bij het dessert de leden op hun beurt de president een glas champagne aanbieden. Bij de vele toasts wordt menig glas wijn geledigd, vooral op de gezondheid van de voorzitter en de zo gewenste groei en bloei van de vereniging. Het lid P. Attema biedt aan op de presidentshamer een toepasselijke inscriptie aan te brengen. Ook de heer Wissink blijft niet achter en zegt toe deze dag met een gedenkpenning te willen vereeuwigen. De sfeer is inmiddels vrolijk en genoeglijk te noemen, vooral door toedoen van de heer Bakkers, die als pianist optreedt en bekende liedjes ten gehore brengt die door alle aanwezigen uit volle borst worden meegezongen. Eerst om 4 uur 's nachts is het feest afgelopen en begeeft een ieder zich in prettige stemming, zeer tevreden over het genoeglijke samenzijn, huiswaarts. Zo wordt het door de secretaris voor het nageslacht vastgelegd.

Grote ruzie; secretaris het slachtoffer

Tijdens de bijeenkomst op 4 mei 1888 doet zich een flinke ruzie voor tussen de heer Bokma en secretaris Maan. Een partij tussen de leden Hardorff en Kuipers wordt door de heer Bokma bijgewoond en hij mengt zich erin door tijdens het spel hardop de zetten te beoordelen en te kritiseren.

De secretaris schrijft hierover in de notulen: *Nadat het eenige tijd geduurd had veroorloofde de secretaris zich de opmerking dat dat voor anderen wel wat lastig was, terwijl het ook bij reglement was verboden. Waarop de heer Bokma zeer heftig tegen de secretaris uitviel en het deze zeer kwalijk nam dat hij daarop aanmerking had durven maken, waartoe hij hem het recht ontzeide en van hem althans niet wilde dulden. Nadat deze woordwisseling tussen de heren Bokma en Maan eenige tijd had geduurd en steeds in heftigheid toenam, verliet de heer Bokma zeer boos de vergadering, zijn voornemen te kennen gevende voor zijn lidmaatschap te zullen bedanken.*

Na enig stilzwijgen stelt het lid Wissink de vraag of er aan deze situatie niet iets gedaan kan worden. De president vindt dat er maar één middel bestaat: de secretaris moet de heer Bokma zijn excuses aanbieden. Hij stelt de secretaris geheel in het ongelijk, een mening die door het stilzwijgen van de aanwezigen wordt versterkt. De secretaris antwoordt daarop: *dat zoo hij al op grond van zijn sympathie voor Philidor tot deze onredelijke en harde eisch kon overgaan, hij van den President verlangde dat deze zich vooraf bij den heer Bokma zou informeren hoe door deze den stap zou worden opgenomen, aan welk verlangen de President beloofde te zullen voldoen.*

Daar na deze bijeenkomst pas op 12 oktober weer wordt vergaderd, kan dus ook niet eerder op de onenigheid tussen de heren Bokma en Maan worden teruggekomen.

Aangezien president Kuipers niet aanwezig is (misschien met opzet?), wenst de heer Theunisse niet op de kwestie in te gaan. Wel deelt hij mee dat secretaris Maan zijn lidmaatschap heeft opgezegd en daarmee dus ook automatisch het secretariaat. Met de secretaris hebben nog twee leden bedankt voor het lidmaatschap, te weten de heren Born en Ten Doesschate. Het is vrij zeker dat deze beide heren de zijde van de vertrekkende secretaris hebben gekozen.

Dat de heer Maan verloor heeft zeker te maken met het feit dat de heer Bokma een grote invloed bij Philidor heeft. Hij behoort tot de rijke inwoners van Leeuwarden en laat dit ook meerdere malen blijken door bij kastekorten de vereniging extra te steunen. Uit het verslag van de secretaris is wel op te maken dat de heer Maan geen ongelijk had met zijn aanmerkingen op de manier van optreden van de heer Bokma. De fout lag uiteindelijk bij de voorzitter: deze had namelijk de heer Bokma het zwijgen moeten opleggen, maar deed (of durfde) dit niet.

Tevens bleek later dat hij geen bezoek aan de heer Bokma had gebracht om over het gebeurde te spreken, terwijl hij zulks wel aan de secretaris had beloofd. Opmerkelijk is verder dat de notulen van de heer Maan inzake het voorval op 4 mei niet werden *gearresteerd*. Het verslag over de ruzie werd vervallen verklaard. Het jaarverslag wordt afgesloten met een voordelig saldo van 20 cent, maar helaas was het ledental teruggelopen tot 15. Ondanks alle narigheid heeft de heer Maan op verzoek meegewerkt met het opstellen van het jaarverslag. Dit eindigt met de door de heer Maan genoteerde zin: *En hiermede eindig ik mijn verslag onder dankbetuiging voor de vele blijken van hartelijkheid en vriendschap gedurende mijn lidmaatschap ondervonden, met de beste wenschen voor Philidor*. Een toch wel groots gebaar van een sympathiek mens!

Geen medewerking aan internationaal schaaktoernooi

Op 30 november 1888 komt er namens het Vereenigd Amsterdamsch Schaakgenootschap een verzoek binnen van Jhr. A.E. van Foreest, 208 Prinsengracht, Amsterdam om opgave van juiste naam en adres van de secretaris van Philidor. Na het antwoord van het bestuur ontvangt men een maand later wederom een schrijven van het V.A.S. met de mededeling dat er in Amsterdam een internationale schaakwedstrijd zal worden gehouden. Het V.A.S. vraagt om een geldelijke bijdrage. Philidor neemt dit verzoek voor kennisgeving aan en wijst het af. Het V.A.S. geeft het niet op en vraagt op 25 januari 1889 nogmaals om een bijdrage. Wederom reageert Philidor afwijzend en de brief wordt ditmaal zelfs niet beantwoord. Het kon ook haast niet anders: de kas was leeg!

Het internationale toernooi wordt gewonnen door Amos Burn (Engeland) met als tweede de later zo beroemde wereldkampioen Emanuel Lasker (Duitsland). In het neventoernooi speelt de heer T. Vennema uit Huizum mee en bezet de gedeelde vierde plaats in het eindklassement. Een opmerkelijke prestatie!

Het V.A.S. geeft de moed om toch een bijdrage van Philidor te bemachtigen nog niet op en doet op 22 maart 1889 opnieuw een poging. Philidor heeft weer geen antwoord

gegeven, wel begrijpelijk.

Sombere jaarverslagen

Het jaarverslag 1888-1889 is niet rooskleurig, er zijn 12 gewone leden en 2 ereleden. De toestand van de kas is ongunstig. De uitgaven bedragen *f* 44,56 tegenover ontvangsten van slechts *f* 30,20. Een tekort derhalve van maar liefst *f* 14,36. Er wordt naar bezuinigingen gezocht.

Het voorstel om convocatiebiljetten in het vervolg door de post te laten bezorgen en niet door de bediende van Van der Wielen wordt aangenomen. De winst hierdoor behaald bedraagt *f* 1,79(!) en de bediende kan naar zijn jaarlijkse verdienste van *f* 3,- fluiten. Uit angst voor ledenverlies durft men de contributie niet te verhogen. Gelukkig kan de penningmeester mededelen dat een 'belangstellend lid' een geschenk in geld heeft toegezegd, zodat het tekort tot *f* 9,- wordt teruggebracht. De bijdrage van elk lid wordt derhalve bepaald op *f* 0,75. Het voordelig saldo wordt daardoor vier cent. Het heeft er alle schijn van dat het 'belangstellende lid' de heer Bokma is geweest.

Ook het jaarverslag van 1889-1890 geeft geen reden tot enthousiasme. Het ledental is verminderd met één gewoon lid en een erelid: de heer Adriani is in 1889 overleden. Het kastekort bedraagt *f* 9,28. De penningmeester is blij dat het toch wat lager is uitgevallen dan het jaar ervoor. Hetzelfde geldt voor het jaarverslag 1890-1891, want er is weer een tekort, nu van *f* 8,44 oftewel omgeslagen per lid *f* 0,85. Eén lichtpuntje is er: het ledental blijft ditmaal ongewijzigd.

Bezoek van Schaakclub Anderssen

Op de schaakavond van 27 november 1891 krijgt Philidor ongevraagd bezoek van vier leden van Anderssen. Er worden pittige partijen gespeeld en de uitslag is volgens de secretaris bevredigend: 2-2. Men stelde prijs op een goed contact met Huizum.

Correspondentiepartij tegen Bolsward

Schaakclub Westergoo uit Bolsward daagt Philidor op 8 januari 1892 uit voor een correspondentiepartij. Philidor neemt de uitdaging aan en wint de partij na 52 zetten. Deze partij is terug te vinden op bladzijde 34.

Schaakcollegie Philidor 45 jaar oud

President Kuipers herinnert op de schaakavond van 11 november 1892 de leden eraan dat de vereniging 45 jaar bestaat. Hij stelt voor ditmaal geen feest te vieren, maar slechts gezamenlijk een glas wijn te drinken op de groei en bloei van Philidor. De leden zijn het hiermee geheel eens en er worden vele toasten uitgebracht, waarvan enkele op de geachte president en op het bestuur in het algemeen. Wel wordt afgesproken aan het 50-jarig bestaan van de vereniging grote aandacht te besteden.

Weinig activiteiten

Philidor zet de laatste jaren praktisch geen activiteiten op touw. Het staat wel vast dat dit

voor de groei van het ledental niet goed is geweest. De concurrentie zit niet stil: vooral Anderssen is behoorlijk actief en plukt daar de vruchten van. Op 3 februari 1893 stelt deze vereniging voor een onderlinge wedstrijd te houden in haar clublokaal Café Ceres aan de Huizumerlaan. Philidor gaat gaarne akkoord. De wedstrijd vindt plaats op 24 februari, maar de uitslag is niet in de notulen opgenomen. De tweestrijd bevalt goed en zo nodigt Philidor op zijn beurt Anderssen uit voor een tegenbezoek op 14 april. De juiste uitslag is ook ditmaal niet opgetekend. Wel meldt de secretaris: *door Philidor eenige partijen meer gewonnen dan verloren*. En daar moeten we het maar mee doen.

Jaarverslag 1892-1893

Philidor heeft er weer een erelid bij gekregen. Bij zijn vertrek uit Leeuwarden wordt de heer Hardorff tot erelid verheven. Alhoewel het ledental vrij stabiel blijft, elf leden en twee ereleden, is de opkomst van zeven of acht leden op de clubavonden toch vrij redelijk te noemen en dit houdt Philidor op de been. Het kassaldo blijft nog steeds negatief. Dit jaar bedraagt het *f* 8,15. Toch denkt men er niet aan de contributie te verhogen. Opmerkelijk is dat de naam Schaakcollegie door de secretaris in zijn jaarverslag niet meer wordt gebruikt. Hij spreekt nu van de Schaakvereniging Philidor.

Onderlinge wedstrijd

Eind 1893 wordt er toch weer een onderlinge schaakwedstrijd georganiseerd. Negen leden nemen hieraan deel, drie leden zijn door ziekte verhinderd. De wedstrijd duurt van 29 december tot 20 april 1894. De uitslag luidt:

1. Beekhuis 7½ punt (suikerschaal met zilveren voet)
2. Wissink 5 punt (met zilver gemonteerde asbak)
3. Halbertsma 4 punt (omberdoos)
4. Keestra 4 punt (wandestok)
5. Ypes 4 punt (een door heer Halbertsma vervaardigd goed geslaagd portret van de Jonge Juffrouw Ypes; een prijs die Papa Ypes wonderwel aanstond, zo schrijft de secr.)
6. Halberhuis 4 punt (schaakboek van Dufresne)

De heren Bokma 3½, Attema 1½ en Bakkers ½ vallen buiten de prijzen. Aardig is dat de prijzen door de leden zelf gratis ter beschikking zijn gesteld. Na afloop van de prijsuitreiking volgt het gebruikelijke ritueel: de president biedt de deelnemers een glas wijn aan, er worden vele toasts uitgebracht en stromen van welsprekendheid vloeien, aldus de secretaris. Ja, zo ging dat blijkbaar in die tijden. Bij Philidor kon je zoiets verwachten, want de volksmond noemde deze schaakvereniging niet voor niets 'de aristocratenclub'!

In dit verenigingsjaar blijft het ledental onveranderd, maar het nadelig saldo komt uit op *f* 16,59½. Een voorstel om de beloning van de bediende te verminderen wordt algemeen afgekeurd. Ook het volgende seizoen wordt er een onderlinge wedstrijd gehouden, maar met een gewijzigde opzet. Er worden twee groepen van vijf spelers gevormd en de beide winnaars spelen om de door de heer Kuipers beschikbaar

gestelde prijs, een fraai stel schaakstukken. Winnaar wordt de heer Keestra die de heer Beekhuis verslaat.

Afscheid president Kuipers

In de bijeenkomst van 29 maart 1895 wordt de heer Kuipers vereerd met het erevoorzitterschap vanwege zijn vele verdiensten voor Philidor. De secretaris noteert in de notulen: *vervolgens wordt den heer Kuipers eene sierlijke oirkonde uitgereikt, waarop de volgende woorden: 'De schaakvereeniging "Philidor" te Leeuwarden, opgericht 12 november 1847, willende erkennen de groote verdiensten van haar medelid, den heer Hendrik Kuipers, voorzitter gedurende 22 jaren, heeft hem benoemd tot haren Eere-Voorzitter en hem ten blijke hiervan deze oirkonde uitgereikt'. Het stuk op perkament geschreven en vervaardigd door den bekwamen penteekenaar Joh. Wenning, wordt staande de vergadering door alle aanwezigen geteekend. De heer Kuipers neemt tevens afscheid van Philidor wegens vertrek naar Haarlem.*

De erevoorzitter maakt bij zijn afscheid nog een leuk gebaar: hij stelt voor de komende jaren een prijs beschikbaar voor een schaakwedstrijd onder de leden. Dit aanbod wordt dankbaar aanvaard. Als extra eerbetoon wordt de erevoorzitter na sluiting der vergadering door alle aanwezige leden naar zijn woning begeleid. Een wel zeer stijlvol afscheid!

Nieuwe president en vice-president benoemd

In de vergadering van 4 oktober 1895 wordt als president gekozen de heer S.D. Posthumus en als vice-president de heer F.K. Bokma. Deze laatste neemt de plaats in van de heer Theunisse die niet voor herbenoeming in aanmerking wenst te komen.

Philidor verhuist

Het bestuur stelt in de vergadering van 4 oktober voor een ander speellokaal te huren, daar de huurprijs van het huidige lokaal te bezwaarlijk is voor de kas. De vergadering gaat akkoord en de secretaris deelt dit besluit mee aan Mej. de Wed. Van der Wielen. Met leedwezen neemt Philidor afscheid van het lokaal waar gedurende 48 jaar de schaakavonden werden gehouden en waar het collegie werd opgericht. De bijeenkomsten zullen voortaan plaatsvinden in het 'Friesch Koffijhuis' aan de Wirdumerdijk (het pand wordt momenteel gebruikt door de firma Blokker). Hoeveel lager de huurprijs was staat niet in de notulen. Wel moet de penningmeester afsluiten met een nadelig saldo van f 29,42½.

Philidor's honderdste lid

De heer J. Hooftman, hoofdonderwijzer ter plaatse, wordt op 2 oktober 1896 aangenomen als het honderdste lid sinds de oprichting van Philidor. Van die honderd leden zijn er in de loop der jaren 87 afgevallen. Enkelen zijn overleden, een klein aantal vertrok uit Leeuwarden, maar het overgrote deel zegde het lidmaatschap op. Wel een teken dat vele leden zich toch niet bij Philidor thuisvoelden. Jammer, want zo lijkt de

ondergang van de vereniging op den duur niet te keren.

Ook het jaarverslag 1896-1897 ziet er niet rooskleurig uit. Inclusief de erevoorzitter en twee ereleden bedraagt het ledental slechts dertien. Weer een kleine vermindering! De secretaris ziet toch een paar lichtpuntjes. De opkomst van de leden op de clubavonden is ongeveer 65%, terwijl ook het kassaldo van het afgelopen clubjaar met een plus van zegge en schrijve zeven en twintig en een halve cent niet slecht uitvalt.

Staunton viert feest

Het feest van schaakclub Staunton uit Groningen ter gelegenheid van zijn 25-jarig bestaan zal niet door het bestuur van Philidor worden bijgewoond. Besloten wordt slechts een felicitatie te zenden (goedkoper kan het al niet!). Toch doet Staunton op 9 oktober 1896 nogmaals een beroep op Philidor om deel te nemen aan een jubileumwedstrijd, waarbij tevens een bijdrage in geld van Philidor wordt gevraagd. Ook toen was het, net als nu, moeilijk om geldgevers of sponsors te vinden voor het toch zo nobele schaakspel. Het bestuur vindt het beter dat het lid Halbertsma contact opneemt met Staunton om een en ander te bespreken. Hij mag echter onder geen voorwaarde geldelijke steun bieden en zijn boodschap dient zich te beperken tot een beleefde dankzegging voor de uitnodiging! Jammer voor Staunton, maar gezien de slechte kaspositie van Philidor een verstandig besluit.

Overlijden van de heer F.A.H. Wissink

Op 3 maart 1897 komt de secretaris/penningmeester van de vereniging, de heer Wissink, te overlijden. Hij was sinds 12 oktober 1888 in functie geweest. De notulen laten weten dat *met een hartelijk woord van waardeering wordt de overledene door den voorzitter herdacht, zoowel om zijn persoon als secretaris/penningmeester en ambitieus schaker. In zijne functie, welke hij eene reeks van jaren (ruim acht jaren) waarnam met de meeste accuratesse was hij der vereeniging tot grooten steun en zal daarom bij de leden in herinnering blijven voortleven.* Als opvolger van de heer Wissink wordt de heer J.E. Schreuder benoemd. Het jaarverslag 1896-1897 geeft aan dat met een voordelig saldo van f 7,92½ kan worden afgesloten. Door overlijden en vertrek uit Leeuwarden staan nog slechts elf leden ingeschreven, inclusief de ereleden.

Philidor 50 jaar oud

Voorzitter Posthumus (het woord president wordt niet vaak meer gebezigd) maakt de leden op 15 oktober erop attent dat de vereniging binnenkort zijn gouden jubileum kan vieren. Er wordt besloten een feestcommissie te benoemen. Deze komt op 1 november 1897 bijeen en stelt voor:

A. Tot het bijeenkomen op dien avond teneinde dit heuglijk feest opgewekt en recht gezellig te vieren.

B. En deze feestviering nog te verhoogen door de nog in leven zijnde oud-leden van Philidor voor den feestavond uit te noodigen hieraan deel te nemen.

C. Tot besluit der feestavond een eenvoudig Souper te laten aanrichten à f 1,50 de

persoon en de uit te nodigen oud-leden hiertoe op eigen kosten mede te inviteeren.

D. De aan dit feest te verbinden wedstrijd te laten aanvangen den eersten oefenavond na de feestviering en hiervoor vele prijzen beschikbaar te stellen.

E. En ten slotte een gouden medaille te verleen ter herinnering aan dit gouden jubileum.

Dit voorstel van de feestcommissie wordt door de leden slechts gedeeltelijk aanvaard: de voorstellen A, B en D worden geaccepteerd, maar de overige twee worden verworpen met 7 tegen 4 stemmen.

Nadat op verscheidene manieren getracht is het programma voor de feestavond nog aan te vullen, wordt nog besloten tot het houden van eene tombola-schaakstrijd op den feestavond, aldus de secretaris.

De feestavond op vrijdag 12 november 1897 wordt bijgewoond door elf leden met als gast de heer H.A. Born. Alvorens voorzitter Posthumus de openingsrede uitspreekt vraagt de heer Bokma het woord en:

vereerde met een gepasten toespraak den vereeniging Philidor eenen fraaien voorzittershamer, met inscriptie op dit feest. Met een hartelijk woord van waardeering aanvaardde de heer Posthumus dit keurig geschenk met de wensch dat, zoo ooit de tijd mocht komen dat de vereeniging Philidor werd ontbonden, deze hamer een plaatsje mocht vinden in het Friesch Museum, teneinde te getuigen van het zoo lang bestaan der vereeniging.

Hiermee opent de voorzitter de bijeenkomst. Uit de toespraak van de voorzitter valt op te maken dat ook hij de toekomst van Philidor niet al te rooskleurig ziet. Tijdens de feestviering ontvangt de vereniging vele blijken van sympathie van oud-leden, zowel per brief als per telegram. Erevoorzitter Kuipers vereert de vereniging met een portret van de naamgever van de club, terwijl ook het lid Beekhuis met een zelfde portret van Philidor aan komt zetten! De voorzitter geeft hierna een zeer onderhoudende levensbeschrijving van de mens Philidor en gaat in op 'oorsprong en ontwikkeling van het edele schaakspel'. Tevens maakt hij melding van de aanstaande komst van de heer Tresling uit Winschoten. Deze is bereid om tegen een twintigtal tegenstanders simultaan te spelen. Het bestuur acht het verstandig ook schaakclub Anderssen hiervoor uit te nodigen. Philidor zelf zou, gezien zijn geringe ledental, niet voldoende spelers kunnen leveren. Aan het eind van de feestavond wordt nog overgegaan tot het spelen van, zoals de secretaris dit omschrijft *eener tombola-wedstrijd, waarin iedere winnaar zijner partij eene prijs ontving, terwijl na afloop hiervan de avond met nog een gezellig uurtje zamenzijn werd besloten.*

Simultaanseance

De simultaanseance door de heer Tresling aan Philidor aangeboden vanwege het 50-jarig bestaan vindt plaats op 19 november. Zowel Philidor als Anderssen brengen tien spelers in de strijd. De wedstrijd begint om acht uur en eindigt 's nachts om half twee. De heer Tresling komt als grote winnaar uit de strijd met 19 gewonnen partijen en slechts één partij remise. De spelers zijn dan ook overtuigd van het grote meesterschap

van de simultaanspeler. Na afloop wordt er nog een zogenaamd 'eenvoudig souper' opgediend. Het is opmerkelijk dat steeds het woord 'eenvoudig' wordt gebruikt als er een souper bij Philidor plaatsvindt (en dat gebeurt nog al eens!). Met prijzen van *f* 1,50 en *f* 2,- exclusief wijn, zou zo'n etentje nu zeker *f* 80,- of meer kosten. Dus zo 'eenvoudig' waren die soupers toen ook weer niet.

Het jaarverslag 1897-1898 is rooskleurig: het ledental stijgt tot 13 (inclusief ereleden) en ook de kaspositie is beter dan ooit tevoren: een voordelig saldo van *f* 18,85½. In het jaarverslag wordt ook kond gedaan van de aanschaf op verenigingskosten van een fraaie houten doos, dienende om de door de heer Bokma geschonken voorzittershamer netjes op te bergen.

Financieel gezien gaat het deze jaren niet slecht met Philidor, want ook over het clubjaar 1898-1899 is er een voordelig saldo, nu van *f* 28,35½, terwijl het ledental ten opzichte van het vorig clubjaar gelijk is gebleven.

Een moeilijke oplossing

Het is moeilijk een secretaris-penningmeester te benoemen. Dr. Ringnalda wordt door de vergadering gekozen, maar weigert de benoeming. Op 3 november 1899 wordt opnieuw gestemd, waarbij de heer A. Meijer wordt aangewezen in deze functie, maar ook hij bedankt voor de eer. Twee weken later wordt opnieuw een poging gedaan. Nu wordt de heer Halbertsma benoemd, maar ook hij weigert. Ook een tweede en derde poging op die avond falen. Zonder secretaris-penningmeester is het voortbestaan van Philidor bijna onmogelijk. Goede raad is duur, doch uiteindelijk brengt de heer Bokma uitkomst. Hij bedankt als vice-voorzitter en stelt zich kandidaat voor de blijkbaar onaantrekkelijke functie van secretaris-penningmeester. Bij de daarop volgende stemming wordt de heer Bokma met op één na alle uitgebrachte stemmen gekozen tot groot genoeg van de leden. Aan de weigeraars wordt volgens het reglement een boete van één gulden opgelegd. De openstaande functie van vice-voorzitter wordt op 8 december toegewezen aan de heer F. Bakkers, die zonder morren accepteert. Begrijpelijk: deze functie vergde weinig energie. Het ledental is aan het eind van het jaar 1899 toch weer iets toegenomen en gegroeid tot vijftien: dertien leden en twee ereleden. Philidor gaat de twintigste eeuw redelijk optimistisch binnen.

Een nieuwe eeuw en de Boerenoorlog

Bij de aanvang van de eerste clubavond in de nieuwe eeuw houdt de voorzitter een korte toespraak. De notulen laten ons hierover weten:

Na opening der vergadering houdt de voorzitter een toespraak naar aanleiding der oorlog tusschen Engeland en de Transvaal & Oranje Vrijstaat; schetst daarvan de oorzaak en onrechtvaardigheid van de zijde der Engelschen, welke dien oorlog hebben uitgelokt en roemt de heldenmoed der boeren en spreekt den wensch uit voor hun goed succes om ten einde de leden welkom te heeten op den eersten schaakavond in den nieuwen eeuw en wenscht den bloei van Philidor.

Opmerkelijk dat de politiek een rol speelde op de schaakavond!

Bezittingen der club

Op 2 mei 1900 geeft de secretaris een opsomming van de bezittingen der club:

1e Een verguld zilveren medaille ter herinnering aan het 40-jarig bestaan der club, berustend bij de voorzitter.

2e Een ledenlijst en 2 portretten van Philidor, in lijsten.

3e Een voorzittershamer met inscriptie.

4e Een doos met lade en lotingsdoppen.

5e 12 schaakborden, ingelegd.

6e 12 complete stukken in dozen, genummerd.

7e Een doos met diverse en gebroken stukken.

8e Twee dozen met diverse ongeschonden stukken.

De opgave is niet geheel juist. Er wordt slechts één voorzittershamer genoemd, terwijl er twee waren, beide met inscriptie(s). Tevens waren er twee bijbehorende, fraai uitgevoerde kistjes.

Het lid Meijer vraagt om acties

De lade met lotingdoppen

De financiële toestand van de vereniging blijkt volgens het jaarverslag 1899-1900 goed te zijn. Een voordelig saldo van $f\ 21,30\frac{1}{2}$ ondanks het geringe aantal leden wordt door de penningmeester als *schitterend* betiteld. Toch vindt het lid Meijer dat er niet moet worden berust in zo'n klein ledental. Hij meent dat het tijd wordt meer bekendheid aan het bestaan van Philidor te geven door het plaatsen van advertenties en door geïnteresseerden in het schaakspel gelegenheid te geven de clubavonden van Philidor te bezoeken zonder introductie. Na enige discussie besluit de vergadering dat het bestuur in dezen naar eigen inzicht kan handelen. Het bestuur neemt de suggesties van Meijer

serieus en deelt op 2 november mee dat er in de Leeuwarder Courant de volgende advertentie is geplaatst:

Liefhebbers van het schaakspel worden attent gemaakt op de hier bestaande vereeniging "Philidor". Introductie als gast voor dames en heeren door elk lid. Tevens schrijft men aan de redactie: Wel Ed. Heer!. Ingesloten een advertentie met verzoek die te willen plaatsen voor rekening der schaakclub "Philidor". Door verschillende omstandigheden is haar ledental geslonken tot tien. Het bestuur der eens zoo bloeiende vereeniging, die reeds in 1897 haar vijftig jarig bestaan vierde zou zoo gaarne zien dat er meerdere leden toetraden. 't Is daarom dat ze tot u komt met het beleefd verzoek, of uwe redactie zoo goed wil zijn onder 't stadnieuws in uw blad deze zaak met een opwekkend woord te bespreken. Daarmee zoude u zeer verplichten de vereeniging, die u bij voorbaat daarvoor haren dank betuigt. Namens het bestuur, F.K. Bokma, Secr. Penn.

Uit de advertentie blijkt dat het bestuur nog steeds vasthoudt aan het principe dat een gast dient te worden geïntroduceerd door een Philidorlid. Men is dan vrij zeker een gast van redelijk niveau te kunnen begroeten. Achteraf gezien kan men zeggen dat het vasthouden aan een strenge selectie onverstandig was en niet bevorderlijk voor de zo nodige ledengroei.

De secretaris zit in zak en as

De secretaris geeft een erg somber verslag van het clubjaar 1900-1901. Hij schrijft *om een verslag uit te brengen van't vorig jaar daarover zit ik in zak en as, niet om een verslag uit te brengen, alswel om feiten te releveren die stof aanbieden tot het opmaken van een eenigsints fatzoenlijk verslag. Het verlopen jaar is zoo alle daagsch gewoon geweest dat er geen enkele vergadering is geweest die zich in eenig opzigt van de anderen onderscheidde, zelfs geen enkele gast heeft zich vertoond. 't Eenige wat er te zeggen is, dat goed is, is: dat de finantieele stand best is. Minder goed gaat het met het ledental, dat is al weer verminderd met één. Door den voorzitter werd op den eersten avond een woord van welkom gesproken, en op den laatsten een afscheid en tot weerziens. Een poging werd gedaan om te trachten meer leden te winnen en daardoor meer bloed en levensgeest in Philidor te brengen; door middel van advertenties meer bekendheid te geven aan het bestaan van Philidor en schakers op te wekken zich bij de vereeniging aan te sluiten. De advertentie bleef zonder gevolg, niemand kwam opdagen om zich als gast of lid aan te geven. Ook de redactie van de Leeuwarder Courant heeft niet aan ons verzoek voldaan. Zoals al gezegd is, is de finantieële toestand best, het voordelig saldo in kas bedraagt f 22,10.*

Een aanbod van den Nederlandschen Schaakbond

Op de eerste bijeenkomst van het jaar 1902 verschijnt als gast de heer A. IJpes, alhier, die als contactpersoon van den Nederlandschen Schaakbond een voorstel doet. De bond is namelijk van plan een toernooi te houden om het kampioenschap van Leeuwarden en omgeving. Philidor wordt als oudste club gevraagd deze wedstrijd te

organiseren, maar dan wel volgens het wedstrijdreglement van de bond. Het inleggeld bedraagt *f* 2,50; speelt men alle partijen mee, dan wordt het bedrag terugbetaald; zo niet, dan is men het inleggeld kwijt. Verder dient ieder twee partijen te spelen tegen dezelfde tegenstander. De uiteindelijke winnaar wordt uitgeroepen tot kampioen van Leeuwarden, ontvangt een door de bond beschikbaar gestelde zilveren medaille en een oorkonde.

Na ampele beraadslagingen besluit Philidor deze wedstrijd niet te organiseren. Men is niet gelukkig met het vragen van inleggeld en ook niet met het spelen van twee partijen tegen dezelfde tegenstander. Wel is men bereid het clublokaal beschikbaar te stellen. De bond neemt dit aanbod niet aan en gaat weer in zee met de Leeuwarder Schaakclub Vriendenkring, die ook op 8 april 1901 een dergelijke wedstrijd voor de bond had georganiseerd. Als winnaar kwam toen de heer D. Keestra uit Huizum uit de bus, lid van Philidor! Het is niet verstandig van Philidor geen medewerking te verlenen aan dit eendaagse toernooi. Men ziet overal moeilijkheden die er niet zijn. Duidelijk blijkt dat het bestuur de spirit ontbreekt om de vereniging weer op het goede spoor te zetten. De ondergang van Philidor lijkt op niet te lange termijn haast onontkoombaar!

Blindseance door het lid G.W. Kloosterboer

Op 19 december 1902 speelt de heer Kloosterboer aan twee borden gelijktijdig blind. Eén partij eindigt in remise en de andere gaat voor de heer Kloosterboer verloren. De aanwezige leden laten hun bewondering blijken voor zijn bijzondere prestatie.

Plannen voor een fusie

De heer Meijer brengt een bezoek aan de schaakvereniging Vriendenkring en polst of men er voor voelt eens in de maand de clubavond open te stellen voor leden van beide clubs. Hij meent dat een goede onderlinge verhouding tussen de twee Leeuwarder schaakverenigingen van belang is voor een eventuele *zamensmelting* waardoor de interesse voor het schaakspel kan worden bevorderd. Vriendenkring voelt wel voor dit voorstel en zal daarbij zeker gedacht hebben aan de mogelijkhied Phildior nog eens te kunnen overnemen. Maar Vriendekring weet ook dat Philidor goede contacten heeft met de schaakclub Anderssen te Huizum en dat een samengaan van deze twee clubs ook tot de mogelijkheden behoort. Veel komt er niet terecht van die gezamenlijke schaakavond, slechts weinig leden bezoeken de avond van de andere club. Daar door vertrek en overlijden het ledental van Philidor inkrimpt tot minder dan 10, wordt er in de bijeenkomsten van Philidor steeds vaker op aangedrongen een definitief besluit te nemen inzake een eventuele fusie met Vriendenkring.

Een slim voorstel

In de vergadering van 11 maart 1904 wordt besloten met Vriendenkring te gaan onderhandelen over een *zamensmelting* van beide verenigingen. De secretaris krijgt opdracht een voorstel te doen over de voorwaarden. Hij kwijt zich prima van zijn taak en komt met het volgende voorstel voor de dag:

Bestaat misschien ook de lust in Uwen kring om tot eene zamensmelting der 2 Vereenigingen te geraken en zulks mogelijk te bewerkstelligen vòòr het Speelsaizoen in het najaar aanvangt? Ik ben zo vrij het navolgende Schema als uitdrukkende onze denkbeelden U voorteleggen; ziet hier de grondtrekken, welke bij genegenheid Uwerzijds alsdan in den loop der zomer kunnen worden vastgesteld door de Besturen de beide vereenigingen:

1e De goederen der beide Vereenigingen worden algemeen eigendom.

2e De kas zoo er is of niet, smelt zamen

3e De leden gaan zonder ballotage of inleg tot de gezamentlijke Vereeniging over.

4e Bij de zamensmelting wordt een nieuw bestuur uit de vereenigde leden gekozen.

5e Het Reglement kan worden herzien en naar aller verlangen worden ingericht.

Een hoofdvoorwaarde vergunne U ons te mogen uiten waarmede deze voorstellen staan of vallen; nl. De Vereeniging welke zich vormt drage de naam van "Philidor" opgericht 12 november 1847.

De secretaris vermoedt dat Vriendenkring, gezien zijn groter aantal leden, in het eigen clublokaal zal willen blijven schaken. Deze eis zal dan alsnog door Philidor kunnen worden ingewilligd, mits ook aan de wensen van Philidor zal worden voldaan. Een slimme zet van de secretaris, want bij een samengaan zou het speellokaal van Philidor te klein zijn om alle spelers te herbergen. Toen het Friesch Koffiehuis later werd verbouwd en een grote bovenzaal kreeg, keerde Philidor er, na enige omzwervingen, terug.

Vriendenkring gaat bijna akkoord

Op 26 maart 1904 beantwoordt Vriendenkring het voorstel van Philidor als volgt: *Mijne Heeren! Ik heb de eer U mede te deelen, dat in de gisteravond gehouden Vergadering, ter behandeling van het van U ontvangen schrijven, na eenige bespreking van de onderscheidene door U aangegeven punten, met algemeene stemmen het door Philidor gedaan voorstel is aangenomen. Alleen werd de wensch uitgesproken dat de plaats van Vergaderingen blijve, de bovenzaal van II. de Jong (café Spoorzicht). De Vergadering heeft ons gemachtigd met het bestuur van Philidor de nadere nodige regeling te treffen om tot eene Samensmelting van beide Vereenigingen te geraken. Gaarne zullen wij van U willen vernemen welke tijd U het geschiktst voorkomt om eene bijeenkomst van de besturen van Philidor en Vriendenkring te houden.*

De puntjes op de i zetten

Philidor is tevreden met de instemming van Vriendenkring en heeft er geen bezwaar tegen dat de clubavonden in het vervolg gehouden worden in het clublokaal van Vriendenkring. Naar de te houden bijeenkomst van beide besturen ten huize van II. de Jong worden voorzitter Dr. S. Posthumus en F. Bakkers afgevaardigd. De laatste is de opvolger van de overleden secretaris Bokma. De heren krijgen van de vergadering de opdracht mee dat bij de aanstaande fusie in het reglement dient te worden vermeld dat: *Presidentshamers, Ledenlijst en zilveren medaille der Vereeniging Philidor*

toebehorende, nooit mogen worden verkocht doch bij onverhoopte, eventuele ontbinding zullen worden vereerd aan het Friesch Genootschap van Oudheidkunde, gevestigd te Leeuwarden. Ja, men was nog steeds trots op deze fraaie attributen uit lang vervlogen tijden, toen het Philidor nog voor de wind ging.

De bijeenkomst van de beide besturen op 19 april 1904 verloopt uitstekend. Men spreekt af dat de algemene ledenvergadering van de beide verenigingen gezamenlijk zal worden gehouden op 29 april. De heer Boorsma, voorzitter van Vriendenkring (met meer leden dan Philidor) zal deze vergadering leiden. Het bestaande reglement van Philidor zal worden overgenomen en zo nodig hier en daar worden aangepast.

Een aangepast reglement

Om de algemene ledenvergadering goed te laten verlopen wordt aan de hand van het reglement van Philidor een nieuw concept-reglement opgesteld dat uit 25 artikelen bestaat. Hiervan wijken enkele iets af van het oude reglement zoals:

art. 1. De naam der vereniging blijft Philidor, opgericht 12 november 1847.

art. 2. De ballotage wordt versoepeld. Wie als lid wenst te worden toegelaten kan zich bij het bestuur aanmelden of laten aanmelden. Voor toelating is twee-derde van de stemmen van de aanwezige leden vereist. Verder zijn er geen belemmeringen.

art. 5. De contributie bij Vriendenkring bedraagt f 4,- en wordt teruggebracht tot f 3,-, zoals bij Philidor.

art. 7. Het entreegeld wordt bepaald op f 2,-, gelijk aan dat van Philidor.

art. 12. Als gasten kunnen vreemdelingen worden geïntroduceerd, alsmede personen die in Leeuwarden of Huizum wonen. Laatstgenoemden echter slechts tweemaal gedurende hetzelfde verenigingsjaar. Met 'vreemdelingen' bedoelt men mensen die buiten Leeuwarden en Huizum wonen. Zij mogen vaker dan tweemaal per jaar een bezoekje aan Philidor afleggen.

art. 15. De secretaris behoeft geen wekelijkse notulen meer te maken. Alleen bij algemene ledenvergaderingen, bij bijzondere bijeenkomsten en bij bestuursvergaderingen zal genotuleerd worden. Voor de secretaris een prettig besluit: het wekelijkse notuleren behoort tot de geschiedenis.

art. 18 t/m 23 gaan over het reglement voor de onderlinge competitie en dat is vrijwel gelijk aan dat van Philidor. Het loten wie tegen wie speelt blijft gehandhaafd, noteren is niet nodig, want schaakklokken zijn er toch niet. Toch zou hier op korte termijn weleens verandering in kunnen komen. Een voorstel van het lid Zijsling om de spelregels van de Nederlandsche Schaakbond over te nemen en schaakklokken aan te schaffen wordt niet afgewezen, maar in beraad gehouden in afwachting van de uitslag van een onderzoek.

art. 24 heeft betrekking op het eventuele ontbinden van de vereniging, waarbij de wens van Philidor om bij ontbinding van de vereniging de voorzittershamers en andere attributen aan het Friesch Genootschap aan te bieden, wordt vastgelegd.

Het nieuwe reglement wordt daarna met algemene stemmen aangenomen. Al met al mag worden geconstateerd dat er maar weinig is veranderd en dat Philidor gewoon Philidor blijft, zij het dat er in een ander speellokaal wordt geschaakt. Dit zal niet zo lang duren, want zoals eerder vermeld keert men later terug naar het Friesch Koffiehuis.

Een nieuw bestuur

Tenslotte dient er nog een nieuw bestuur te worden benoemd. Voor de vijf functies heeft zich een aantal kandidaten aangemeld, waaronder ook drie Philidorleden. Het resultaat van de stemming is als volgt: president: J. Boorsma, vice-president: A. Meijer, secretaris: A. Oosterhoff, vice-secretaris: J.C. Beekhuis, penningmeester: D.B. Kalma. De heer Bakkers (Philidor) was in eerste instantie gekozen, maar weigert een bestuursfunctie te aanvaarden 'wegens vele werkzaamheden'. In zijn plaats wordt benoemd J.C. Beekhuis van Philidor. Er worden dus twee oud-Philidorleden gekozen. Gezien het aantal leden dat door beide verenigingen is ingebracht een redelijke verdeling van de bestuursfuncties. Aan het slot van de vergadering draagt de heer Bakkers, nadat hem décharge is verleend voor het gevoerde beleid, het saldo ad f 7,- over aan de nieuw benoemde penningmeester. Vreemd is het dat het saldo slechts f 7,- bedraagt, terwijl er juist in de laatste jaren flinke batige saldo's werden geboekt. Het is misschien niet onmogelijk dat er met de fusie in zicht enkele 'gezellige schaakavondjes' onder elkaar zijn gevierd met 'eenvoudige' soupers. Hierover reppen de notulen echter niet. Maar ja, wie weet?

Den Nederlandschen Schaakbond doet een nieuwe poging

Deze bond werd ook wel kortweg NSB genoemd. In de jaren voor 1940 was dit nog niet zo erg. Maar in de oorlogsjaren (1940-1945) stond deze afkorting ook voor de Nationaal Socialistische Beweging, een partij met landverraders en moordenaars onder haar gelederen die verafschuwd werd door het Nederlandse volk. Vandaar dat ik in dit jubileumboek die afkorting niet zal gebruiken, maar de Nederlandschen Schaakbond zal aanduiden met bond of Schaakbond. Gelukkig werd de bond later vereerd met het predikaat 'Koninklijk' en toen was de afkorting KNSB meer dan acceptabel.

In 1904 doet de Schaakbond weer een poging vaste voet te krijgen in Friesland. Namens de bond vraagt de heer IJpes of Philidor de bondswedstrijd in augustus 1904 in Leeuwarden wil organiseren. Hij denkt daarbij aan een officiële ontvangst van het bestuur van de bond door Philidor en eventueel ook het beschikbaar stellen van een prijs. Het bestuur oordeelt dat voor een officiële ontvangst geen aanleiding bestaat, daar men geen lid van de Schaakbond is en dit ook niet wenst te worden. Na overleg met de leden wordt besloten een medaille of een kunstvoorwerp beschikbaar te stellen voor *de mooist gespeelde partij*. Eventueel mag het bondsbestuur aan de medaille een andere bestemming geven. Het bondsbestuur reageert als volgt:

10 Juni 1904

Den WelEd Heer A. Oosterhoff, Leeuwarden

WelEd Heer,

In antwoord op uwe geëerde van 4 juni verheugd het ons zeer te bemerken dat er in Leeuwarden zoveel belangstelling bestaat voor onze a.s. te houden Bondswedstrijd. De aangeboden Medaille accepteren we gaarne, echter zou het ons aangenaam zijn indien er een eenigzins engere bepaling bij gemaakt werd b.v. voor de mooist gespeelde partij met bepaalde opening door U of door ons aan te geven.

Met hoogachting enz

(get) H.D.B. Meijer

namens den Nederlandschen Schaakbond

De bondswedstrijd, waarvoor zich 27 deelnemers hebben aangemeld, vindt plaats op 1 augustus in hotel De Klanderij. Winnaar D. Bleijkmans met vijf punten uit zes partijen wordt f 50,- rijker. In het jaarverslag merkt de secretaris voor alle duidelijkheid op, dat op een vergadering die een dag voor de wedstrijd door de bond belegd werd: *door den Voorzitter van dien Bond ten onrechte is gezegd, dat die vergadering alhier werd gehouden op verzoek van de vereeniging Philidor; maar dat dit verzoek alleen van den heer A. IJpes was uitgegaan.*

De Schaakbond wilde Philidor graag als lid inschrijven, waardoor ook Friesland meer toegankelijk zou worden voor de bond. Helaas slaagde men daarin vooralsnog niet. In 1905 werd namelijk de Friesche Schaakbond opgericht. Eerst op 20 februari 1939 gelukte het de inmiddels Koninklijk geworden KNSB om vele Friesche schaakverenigingen definitief als lid te winnen.

Wintercompetitie 1904-1905

Vanaf eind 1904 wordt *de wedstrijd onder de leden* op een andere wijze dan voorheen verspeeld. Er wordt nu in *series* (klassen) gespeeld, waarbij het bestuur de spelers indeelt op basis van speelsterkte. Voor elke serie worden drie luxe prijzen uitgelooft. De eerste prijs heeft een waarde van f 2,50, de tweede van f 1,50 en de derde van f 1,-. Verder wordt bepaald dat de partijen om half acht moeten aanvangen. Wie om half negen nog niet aanwezig is, heeft zijn partij verloren. Mocht een partij om elf uur nog niet zijn beslist, dan bepaalt een door het bestuur samengestelde commissie de uitslag. Verder wordt er gespeeld volgens 'het stelsel Sonneborn-Berger'. Bovenaan in de hoofdklasse eindigen de heren Zijsling, Keestra en Beekhuis. Zijsling en Keestra spelen nog om de eerste en tweede prijs. De heer Keestra wint en is daarmee tevens kampioen van de club.

Jaarverslag 1904-1905

In de 58e jaarvergadering spreekt de voorzitter zijn verwondering uit over het feit dat een schaakvereniging in een stad als Leeuwarden zo weinig leden telt (21). Ook de penningmeester heeft een probleem: *De leden F. van der Wint en IJ.W. Tijsma weigeren tot dusver de contributie te betalen; ook zijn er achterstalligen over vorige*

jaren, waarvoor hij de gelden heeft verantwoord in het vertrouwen dat die nog zouden inkomen; dit is tot dusver niet met allen het geval geweest. Hij vraagt het gevoelen der vergadering wie de schade daardoor ontstaan moet dragen, hij persoonlijk of wel de vereeniging.

Na overleg brengt de voorzitter de volgende voorstellen in stemming:

1. Indien de heren Van der Wint en Tijsma blijven weigeren de contributie te betalen, worden ze als lid geroyeerd.
2. De achterstallige contributies van vroegere jaren die door de penningmeester reeds zijn verantwoord, worden ten laste gebracht van de vereeniging.
3. Is een getrouw de vergaderingen bijwonend lid in het betalen der contributie achterstallig, dan wordt dit althans voor een jaar op zijn beloop gelaten.

Deze drie voorstellen worden met algemene stemmen aangenomen. Later geeft het uiteindelijk resultaat aan dat een bedrag van f 50,- als oninbaar moet worden afgeschreven. In plaats van een batig saldo blijft er een tekort over van f 5,16½. Een toch wel slechte zet van het bestuur.

Wintercompetitie 1905-1906

Ook nu wordt in drie klassen gespeeld. De wedstrijd begint op 3 november 1905 en eindigt volgens planning op 27 april 1906. Leuk is dat alle leden een prijs ontvangen, luxe voorwerpen, in waarde variërend van een rijksdaalder voor de winnaar, twee gulden voor de tweede plaats en aflopend tot voor de zevende en achtste plaats een prijs van 50 cent (ruim tien gulden nu). In het wedstrijdreglement is een merkwaardig nieuw artikel opgenomen: redenen van verhindering worden niet geaccepteerd, ook ziektegevallen niet. Bij afwezigheid krijgt men keihard een dikke nul. Fysiek sterke spelers hebben zo dus een voorsprong op de zwakkeren. Dit komt ons niet erg sympathiek voor, maar de wintercompetitie komt wel keurig op tijd klaar! Winnaar in de eerste klasse en tevens clubkampioen wordt F.A. van Heist met 12½ uit 14. In de tweede klasse wordt J.E. Schreuder winnaar en in de derde klasse T. Spriensma.

Uitlenen van schaakmateriaal

Zo nu en dan komen verzoeken binnen om schaakmateriaal te mogen lenen.

Men besluit dat aan een dergelijk verzoek alleen kan worden voldaan met goedkeuring van de leden en tegen een vergoeding. De secretaris verklaart zich tegen elke ingebruikgeving.

Verandering van clublokaal

Reeds enkele jaren zijn sommige leden niet erg ingenomen met het clublokaal in Café Spoorzicht. Op de jaarvergadering van 5 oktober 1906 wordt hierover uitvoerig gesproken. Een deel van de leden is van mening dat het in het belang van de vereeniging is een clublokaal binnen de stadsgrachten te hebben. Daar het ledental van Philidor in de voorgaande jaren maar heel weinig is gegroeid, veronderstellen sommigen dat de excentrische ligging van het clublokaal hiervan wel eens de oorzaak kan zijn. De

voorzitter deelt mee dat hij reeds geruime tijd naar een oplossing zoekt. De Evangelische Vereeniging heeft haar lokaal in de Groote Hoogstraat aangeboden, doch de voorzitter vindt dit minder geschikt. Zelf heeft hij een onderzoek ingesteld naar het pand van de heer K. Visser Cz. in de Sacramentsstraat, voorheen eigendom van de familie Van der Wielen. De heer Visser vraagt een huurprijs van *f* 1,50 per avond. Deze prijs vindt de voorzitter te hoog, ook al omdat men in Spoorzicht slechts *f* 40,- per jaar betaalt. Na verdere onderhandelingen blijkt de heer Visser bereid te zijn om met *f* 1,- per avond genoeg te nemen. De vergadering gaat akkoord met de verhuizing naar de Sacramentsstraat, waarbij de voorzitter wordt opgedragen de overgang zo spoedig mogelijk te regelen. Hij slaagt daarin en op vrijdag 2 november 1906 wordt het nieuwe clublokaal betrokken. Op de eerste speelavond wijst de voorzitter *op de eigenaardige omstandigheid, dat den 10 en 12 November, in dit lokaal 13 heeren samengekomen waren ter oprichting van de Schaakvereeniging 'Philidor'. Hij spreekt den wensch uit, dat, waar de vereeniging in haar oorspronkelijke lokaal is teruggekeerd, wij allen mogen medewerken tot den bloei van 'Philidor'.*

Weer eens een nieuw wedstrijdreglement

De wintercompetitie van 1906-1907 krijgt een andere - betere - opzet. Na vele en langdurige besprekingen (en die hielden ze destijds maar wat graag) worden de volgende regels opgesteld:

1. *Er wordt gespeeld in drie Seriën.*
2. *In iedere Serie worden drie prijzen, bestaande uit Luxe voorwerpen beschikbaar gesteld, ter waarde van de eerste prijs *f* 3,-, de tweede prijs *f* 2,- en de derde prijs *f* 1,-.*
3. *Er zullen twee partijen worden gespeeld.*
4. *Die de laatste vrijdag in de maand Januari de helft der partijen niet heeft gespeeld, wordt beschouwd als geen deelnemer aan den wedstrijd.*
5. *Iedere partij moet in drie uren zijn afgespeeld.*
6. *Het getal zetten per uur bedraagt 20.*
7. *Voor de eerste serie zullen klokjes worden aangeschaft.*

Artikel 3 houdt in dat men twee partijen tegen dezelfde tegenstander speelt, eenmaal met wit en eenmaal met zwart. Het bepaalde in artikel 5, dat elke partij in drie uur moet zijn beslist, lijkt zonder klok moeilijk te realiseren evenals het bepaalde in artikel 6, dat er 20 zetten per uur dienen te worden gespeeld.

Verheugend is wel dat eindelijk de klok bij Philidor zijn intrede doet.

Clubkampioen wordt N. Struiksma met 8 punten, tweede F.A. van Heijst met 5 en derde S. Miedema met 3½ punt.

Ledental Philidor groeit weer

Het clubjaar 1908-1909 verloopt niet slecht: er staan nu 26 leden ingeschreven. Alleen het verloop van de wintercompetitie valt wat tegen. Na een begin half oktober wordt eerst half mei de eindstreep gehaald. Gezien de lange duur spreekt de secretaris

daarom van een *traagheidswedstrijd*. Clubkampioen wordt wederom F.A. van Heijst voor S. Miedema en S. van Driesum.

Een bliksemwedstrijd

Het is al enige jaren de gewoonte als afsluiting van de wintercompetitie een *bliksemwedstrijd* te houden. Een fikse slag op de gong geeft het verstrijken aan van de bedenktijd van 15 seconden. Vandaar dus de latere naam van 'gongwedstrijd'. Men neemt deze wedstrijd zeer serieus en de einduitslag wordt met behulp van het Sonnenborn-Berger systeem vastgesteld: winnaars worden de heren Struiksma en Van Driesum met elk 22 punten. Na loting, want Sonnenborn & Co komen er blijkbaar ook niet uit, wordt Struiksma tot 'bliksemwinnaar' uitgeroepen. De secretaris besluit zijn jaarverslag met:

behalve competitie- en bliksemwedstrijd viel er, meen ik, weinig bijzonders voor; de opkomst der leden was in het algemeen niet onbevredigend. Van de nieuwe "pitjes" (leden) laaide nog geen op tot een heerlijk licht; de penningmeester inde op tijd zijn contributie en de voorzitter leidde met taaië volharding de vermoeiende en eentonige schaakavonds.

(was geteekend) N. Struiksma, 2e secretaris van Philidor.

Voorgift f-pion.

De wintercompetitie 1909-1910 wordt gespeeld in groepen van vier. In de eerste groep geeft de heer Van Heijst de f-pion als voorgift. Waarschijnlijk is dit niet naar de wens van de heren Struiksma en Miedema, want beiden doen ditmaal niet aan de competitie mee. Clubkampioen wordt inderdaad F.A. van Heijst met 7 uit 8 partijen. J.C. Beekhuis wordt tweede met 4 uit 6.

Weer een verhuizing

Het clublokaal in de Sacramentsstraat valt niet erg in de smaak bij de meeste leden en men besluit dan ook om weer eens te gaan verhuizen. Als nieuw clublokaal wordt gekozen hotel De Klanderij op het Zuiderplein, eigenaar de heer Ponsen. Philidor betreft dit lokaal op 5 november 1909. Het is ditmaal kennelijk geen bezwaar dat De Klanderij buiten de grachten ligt. Zo zie je maar weer: er was en is niets zo veranderlijk als de mens!

Simultaanseance van de heer Reeders

De bekende schaker Henry Baudet uit 's-Gravenhage is bereid een simultaanseance te geven. Zijn eisen zijn mild: alleen de reis- en verblijfkosten komen voor rekening van Philidor. Toch besluit het bestuur niet op zijn aanbod in te gaan. In zijn plaats wordt de heer Reeders uit Amsterdam gevraagd op 14 januari 1910 tegen 20 Philidorleden aan te treden. De heer Reeders wint 11 partijen, verliest 6 en speelt 3 maal remise. Niet zo'n geweldig resultaat (56%). Waarom het bestuur de voorkeur heeft gegeven aan Reeders boven Baudet is niet duidelijk. Misschien berekende de heer Reeders geen

reis- en verblijfkosten?

Schaakmateriaal wordt uitgeleend

Een pas opgerichte schaak- en damclub alhier vraagt voor een avond de borden en stukken te leen. De secretaris is, gezien eerdere ervaringen, fel tegen. Toch besluit de ledenvergadering met 11 tegen 5 stemmen op het verzoek in te gaan (met de aantekening dat de secretaris zich ertegen blijft verzetten). Om moeilijkheden te voorkomen is het lid D.P. Bergema bereid het materiaal af te geven en ervoor te zorgen dat het terugkomt.

Wedstrijdreglementen

Het wedstrijdreglement blijft een bron van aanhoudende zorg voor de opvolgende besturen. Het reglement van 1906 wordt in oktober 1910 herzien en ziet er dan als volgt uit:

Art. 1. De gewone jaarlijksche wedstrijd onder de leden der club vangt aan Vrijdag 14 October 1910 en eindigt 31 maart 1911. De leiding van dezen wedstrijd is in handen van den Voorzitter.

Art. 2. Er wordt gespeeld in een Hoofdklasse en drie klassen. De indeeling der leden in elk der klassen geschiedt door het bestuur. De deelnemers in elke klas spelen twee partijen tegen elkaar.

Art. 3. Ieder lid, in het clublokaal aanwezig, is verplicht, zoo mogelijk, een wedstrijdpartij te spelen. Niet-wedstrijdpartijen behooren daarvoor terstond te worden afgebroken.

De in alinea 1. in dit art. bedoelde verplichting bestaat niet indien een tegenstander na 9 uur het lokaal binnenkomt. De presentielijst wordt daarvoor ten 9 ure gesloten. Die na 9 uur de presentielijst teekent, wordt geacht niet aanwezig te zijn geweest, tenzij hij dien avond nog een wedstrijdpartij speelt.

Art. 4. In de Hoofdklasse wordt gespeeld met klokjes; per uur moet ieder der spelers ten minste 15 zetten doen. Tijdsoverschrijding heeft verlies der partij tot gevolg.

Art. 5. Hij die ten laatsten Vrijdag in December nog niet ten minste 1/3 van de door hem te spelen partijen heeft gespeeld, wordt beschouwd als niet aan den wedstrijd deel te nemen. De tegen dien speler verkregen verlies- of winstpunten vervallen daardoor.

Art. 6. De bij het eindigen van den wedstrijd nog niet afgespeelde en nog niet gespeelde partijen, worden geacht te zijn gewonnen door hem, die het vaakst de presentielijst heeft getekend. Is die lijst door beide partijen even vaak geteekend, dan krijgt ieder ½ winstpunt.

Art. 7. Voor elke klas worden 3 voorwerpen als prijzen beschikbaar gesteld, ter waarde van f 2,50, f 1,50 en f 0,50.

Clubkampioen wordt dit seizoen de heer N. Struiksma, tweede S. Miedema en derde S. van Driesum.

Verzoeken

Er komen dit seizoen diverse verzoeken binnen:

1. De Amsterdamsche Schaakclub viert in februari 1910 zijn 25-jarig bestaan en nodigt Philidor uit aan de jubileumwedstrijd op 18 en 19 februari deel te nemen. Philidor antwoordt dat zij ditmaal, zeer tot haar spijt, niet in de gelegenheid is deel te nemen.
2. Er komt opnieuw een verzoek binnen van de Leeuwarder Schaak- en damclub gebruik te mogen maken van het materiaal van Philidor voor het houden van een simultaanseance. Daar al eerder aan deze vereniging borden en stukken werden uitgeleend, wordt besloten ditmaal aan het verzoek geen gehoor te geven. Het motief was blijikbaar dat een concurrent niet behoeft te worden gesteund.
3. Van de Nederlandschen Schaakbond is een verzoek ontvangen om weer als lid toe te treden en tevens deel te nemen aan de competitiewedstrijden van de bond. Philidor besluit geen lid te worden en ook niet deel te nemen aan de competitiewedstrijden vanwege de daaraan verbonden hoge kosten.
4. De bekende schaakmeester en Caro-Kann specialist Davidson uit Amsterdam biedt aan een simultaanseance te komen geven. Het bestuur wijst de aanbieding af: er is te weinig interesse voor.
5. De heer A. Druijvestein, corresponderend lid van de Schaakbond, schrijft Philidor een brief waarin de leden worden opgeroepen zich als persoonlijk lid van de bond aan te melden. De secretaris krijgt opdracht alle leden hiervan in kennis te stellen. De bond blijft kennelijk zijn best doen Philidor als lid terug te winnen. Clubkampioen wordt dit seizoen de heer N. Struiksma, met als tweede S. Miedema en S. van Driesum op de derde plaats.

Weer een nieuw wedstrijdreglement

Het bestuur stelt de vergadering voor weer een ander wedstrijdreglement te gebruiken voor de wintercompetitie 1911-1912. Ditmaal wordt het geven van voorgiften erin opgenomen teneinde daarmee de competitie te bekorten. De vergadering gaat akkoord met het volgende reglement:

Art. 1. De gewone jaarlijksche wedstrijd onder de leden der club vangt aan 20 October 1911 en eindigt vrijdag 26 Januari 1912. De leiding van dezen wedstrijd is in handen van den voorzitter.

Art. 2. Elken vrijdagavond precies 8¼ uur wordt er geloot tusschen de dan aanwezige leden. Hij die nr. 1. trekt speelt met nr. 2; nr. 3 met nr. 4 enz. Is het getal aanwezige leden oneven, dan speelt hij die het hoogste getal trekt voor dien avond geen wedstrijdpartij, maar ontvangt het halve winstpunt.

Art. 3. Er wordt gespeeld met voorgift. Daartoe deelt het bestuur de leden in vijf klassen in. De eerste klas geeft voor aan:

de tweede klas: f-pion met zet

„ derde „ f-pion met 2 zetten

„ vierde „ f-pion met zet en a-toren

„ vijfde „ Koningin en zet

De tweede klas geeft voor aan:

„ derde „ f-pion met zet

„ vierde „ f-pion met 2 zetten

„ vijfde „ f-pion met zet en a-toren

De derde klas geeft voor aan:

„ vierde „ f-pion met zet

„ vijfde „ f-pion met 2 zetten en paard

De vierde klas geeft voor aan:

„ vijfde „ f-pion met 2 zetten

Art. 4. Er worden acht prijzen beschikbaar gesteld.

De competitie levert een verrassende uitslag op, want sommige voorgiften waren misschien wat te veel van het goede. Clubkampioen wordt nu de heer S. Dijkstra, een derdeklasser, met 10½ punt. Zijn voorsprong op H.G. Asman, een eersteklasser bedraagt maar liefst 2½ punt. De heer J. Ronner, vijfdeklasser, wordt zelfs derde met 7½ punt. De voorgift van koningin en zet ten opzichte van de eerste klas spelers is dan ook niet mis. Het aardige van dit systeem is natuurlijk wel, dat nu ook zwakkere spelers eens kunnen winnen. De prijzen bestaan uit acht luxe voorwerpen variërend in waarde van f 4,- voor de kampioen tot 50 cent voor de achtste prijswinnaar. Zou het niet leuk zijn dit systeem met voorgiften ook nu eens toe te passen? Het competitieverloop zou er zeker spannender door worden.

Erelid benoemd en nieuwe secretaris

De heer A. Oosterhoff, stelt zich niet meer beschikbaar als secretaris. De vergadering benoemt hem tot erelid vanwege zijn vele verdiensten voor de vereniging. Als opvolger wordt de heer J.B.N. Ruben gekozen.

Philidor verhuist opnieuw

In het jaarverslag deelt de secretaris mee dat het ledental is gedaald tot 25. Vermoed wordt dat het huidige clublokaal niet aantrekkelijk genoeg is door zijn ligging buiten de grachten. Besloten wordt te verhuizen naar het aan de Wirdumerdijk gelegen Friesch Koffiehuis, waar de vereniging al eerder haar clublokaal had en waar een nieuwe, grotere zaal ter beschikking komt. De overgang vindt plaats op 15 november 1912.

Het Friesch Koffiehuis

Weinig lawaai op de clubavonden?

In zijn jaarverslag over het clubjaar 1912-1913 merkt de secretaris sarcastisch op: *Als bijzonderheid dient nog vermeld dat er dikwijls zoo'n absolute stilte en rust in de schaakzaal heerschte, dat men een schaakbord niet kon horen vallen!!*

In de wintercompetitie 1912-1913 wordt opnieuw volgens het bekende recept met voorgift gespeeld. De 21 deelnemende leden spelen 18 ronden en de competitie wordt tot tevredenheid van het bestuur tijdig beëindigd (31 januari 1913). De sterkere spelers die een flinke voorgift moesten geven hebben zich ditmaal beter voorbereid, want S. Miedema wordt clubkampioen met 14½ punt, gevolgd door N. Struiksma met 13½ en J.R. van Beek met 11 punten. In het jaarverslag deelt secretaris Ruben mee dat er enkele klokjes zijn bijgekocht, maar dat het uitlenen van klokjes aan de Friesche Schaakbond een grote opoffering is geweest daar zij op de clubavonden van Philidor moeilijk gemist konden worden.

Philidor treedt weer eens naar buiten

In het Friesch Koffiehuis speelt onze club op 7 februari 1914 aan dertien borden tegen St. Jacob. Philidor wint met 7½-5½. Op 16 maart wordt de uitwedstrijd gespeeld aan elf borden. Philidor verschijnt met enkele invallers en verliest met 4½-6½, waardoor de einduitslag 12-12 wordt. Beide clubs zijn er tevreden mee.

Voorzitter treedt af

Op de algemene ledenvergadering van 26 september 1913 treedt Y. Bolman als voorzitter af en wordt opgevolgd door Dr. F.H. van Setten.

Nieuwe fusie op komst?

Voorzitter Van Setten deelt de ledenvergadering van 9 oktober 1914 mee:

dat het bestuur zich had gewend tot den Secretaris van de Schaakclub Excelsior alhier, met het verzoek in die vereeniging ter sprake te willen brengen het denkbeeld van fusie der beide clubs. In verband daarmede was van dien Secretaris een schrijven ontvangen, inhoudende het verzoek, namens zijn club, de voorwaarden te mogen vernemen, welke Philidor voor de fusie meende te moeten stellen.

Nadat de ledenvergadering van Philidor zich in beginsel voor de fusie heeft verklaard worden de voorwaarden opgesteld. Deze worden niet schriftelijk maar mondeling aan Excelsior overgebracht met het verzoek een vergadering van beide besturen gezamenlijk te beleggen. Wegens verhindering van enkele bestuursleden gaat deze vergadering niet door en worden de voorwaarden toch schriftelijk medegedeeld. Het antwoord van de secretaris van Excelsior is duidelijk: men ziet met het oog op de gestelde voorwaarden zonder meer af van de fusie. Helaas zijn de door Philidor gestelde voorwaarden niet in het jaarverslag opgenomen. Wel wordt vermeld dat secretaris J.B.N. Ruben op 9 oktober wegens vertrek naar Den Haag is afgetreden en op 23 oktober is opgevolgd door D.P. Bergema. Het ledental is weer iets gedaald tot 23. De penningmeester komt met beter nieuws: er is goed geboerd met als resultaat een voordelig saldo van f 14,46.

Wintercompetitie 1914-1915

Er wordt weer eens met een nieuw wedstrijdreglement gewerkt: nu wordt er in twee klassen gespeeld waarbij een eersteklasser een voorgift van de a-toren of paard en zet aan een tweedeklasser geeft. Clubkampioen wordt J.R. van Beek, voor S. Miedema en S. van Driesum, die ook de bliksemwedstrijd wint.

Eerste wereldoorlog 1914-1918

Verscheidene leden zijn door de mobilisatie niet meer in staat de clubavonden bij te wonen. Het bestuur stelt voor deze leden geen contributie te laten betalen en reeds betaalde contributie te restitueren, een voorstel waarmee de vergadering akkoord gaat.

Wintercompetitie 1915-1916

De opkomst op de clubavonden is slecht. Door de oorlog, zo dicht aan onze grenzen, is de animo voor schaken zeer gering: meestal verschijnen niet meer dan 12 leden op een clubavond. Een wintercompetitie wordt niet verspeeld: alleen in de eerste klasse worden nog enkele partijen gespeeld.

Wintercompetitie 1916-1917

Uit de opkomst voor de algemene ledenvergadering van 13 november 1916 blijkt wel hoe de interesse voor het schaken is gedaald. Er zijn slechts vier bestuursleden en drie leden aanwezig. Toch wordt besloten de wintercompetitie te laten doorgaan en wel in groepen van vier. Men speelt eenmaal tegen elkaar en noemt dit nu een 'groepwedstrijd' in tegenstelling tot de 'klassenwedstrijden' van vorige jaren. De

indeling van de groepen wordt aan het bestuur overgelaten. In de eerste groep wordt N. Struiksma winnaar en S. Miedema tweede. De bliksemwedstrijd wordt ook weer gespeeld. Ditmaal is voorzitter Dr. F.H. van Setten de winnaar.

Betere tijden voor Philidor

Het jaarverslag 1916-1917 heeft een opgewekte toon. De club heeft advertenties geplaatst in de Leeuwarder Courant en het Leeuwarder Nieuwsblad met de uitnodiging lid te worden. Deze acties hebben resultaat: het ledental neemt met zeven toe, waartegenover slechts het bedanken van twee leden wegens vertrek uit Leeuwarden staat. Philidor heeft nu 28 leden. Ook de financiele toestand van de club is gezond: het batig saldo bedraagt f 30,65 (zodat er wel weer wat klokjes zullen zijn aangeschaft?). Verder maakt de secretaris gewag van een wedstrijd tussen Friesland en Groningen, gespeeld op 17 mei 1917 (Hemelvaartsdag) in café Prins aan de Grootte Markt te Groningen. Van de 12 Friese deelnemers zijn er zeven lid van Philidor. De Groningers (Ommelanders) zegevierden met 7-5. De Philidorleden S. Miedema, D.P. Bergema en J.G. Snijder winnen hun partij, maar S. van Driesum, Dr. F.H. van Setten, J. Tiemersma en J. Tichelman verliezen.

Philidor en Excelsior fuseren!

De in oktober 1914 gedane poging van Philidor schaakclub Excelsior tot fusie te bewegen, was op niets uitgelopen. Excelsior vond destijds de door Philidor gestelde voorwaarden niet acceptabel. Bij beide verenigingen zijn echter verschillende leden die het mislukken van de fusie betreuren en van mening blijven dat een samengaan in het belang van het schaken in Leeuwarden is. Vooral de oud-voorzitter van Philidor, IJ. Bolman, toont zich een groot voorstander van de fusie en met toestemming van het Philidorbestuur informeert hij bij de secretaris van Excelsior, de heer A. Aalbers of ook deze die mening is toegedaan. De heer Aalbers is het geheel met de heer Bolman eens en belooft deze kwestie opnieuw bij bestuur en leden aan te snijden. Na enkele weken toont Excelsior zich bereid in een gezamenlijke bestuursvergadering tot zaken te komen. Deze vergadering vindt plaats op donderdag 20 september 1917 in het clublokaal van Philidor, het Friesch Koffiehuis. Aanwezig zijn de vijf bestuursleden van Philidor en twee van Excelsior, de heren Aalbers, secretaris en Zandstra, penningmeester. De voorzitter van Excelsior, de heer Schootstra is verhinderd. Waarschijnlijk is hij het niet eens geweest met de fusie, want hij bedankt al spoedig voor het lidmaatschap van Philidor. De gezamenlijke bestuursvergadering verloopt geheel naar wens. De volgende punten komen aan de orde:

1. De naam van de club na de fusie blijft Philidor, daar deze de oudste rechten heeft.
2. Plaats van bijeenkomst blijft het Friesch Koffiehuis, aangezien het schaaklokaal daar groter is dan dat van Excelsior (Café De Roskam). Ook zijn de condities voor de zaalhuur in het Friesch Koffiehuis gunstiger: verplichte zaalhuur en verteringen naar wens. Bij De Roskam wordt geen zaalhuur geheven, maar zijn wel verplichte verteringen voorgeschreven.

3. De speelavond wordt bij Excelsior op maandag gehouden en bij Philidor op vrijdag. Excelsior heeft geen moeite met het wijzigen van de speelavond.
4. De contributie bedraagt bij Philidor *f* 3,- en bij Excelsior *f* 1,- per jaar. De heer Aalbers vindt het verschil wel wat erg veel. Men komt overeen dit bedrag eventueel terug te brengen tot *f* 2,50 per jaar.
5. De bestuursleden van beide verenigingen treden af. Er wordt een nieuw bestuur gekozen waarvoor Philidor drie en Excelsior twee leden zal aanwijzen, dit vanwege het feit dat het aantal leden zich verhoudt als drie tot twee: Philidor heeft 28 leden en Excelsior 15. Het rooster van aftreden zal door het bestuur worden vastgesteld.

Deze voorwaarden worden voorgelegd aan de leden van beide verenigingen afzonderlijk en goedgekeurd. Op 19 oktober 1917 wordt de fusie in een gezamenlijke ledenvergadering beklonken. Voorzitter F.H. van Setten spreekt zijn vreugde uit over het behaalde resultaat en is ervan overtuigd dat voor 'dit' Philidor zeer zeker een grote toekomst weggelegd zal zijn. De heer IJ. Bolman wordt nog speciaal bedankt voor zijn initiatief en het grote aandeel dat hij daardoor in het welslagen van de fusie heeft gehad. Tenslotte deelt de heer Van Setten nog mee, dat zowel hij als penningmeester Douma zich niet langer beschikbaar stellen als bestuurslid. Het nieuw gekozen bestuur ziet er als volgt uit: voorzitter: N. Struiksma, vice-voorzitter: A. Aalbers, secretaris: D.P. Bergema, tweede secretaris: L. Knier, penningmeester: S. Miedema.

Huurverhoging

Tot nu toe betaalt Philidor *f* 1,- zaalhuur per avond. Gezien de groei van het ledental wenst eigenaar Boersma dit bedrag te verhogen tot *f* 2,-. Het bestuur gaat niet akkoord met dit voorstel en doet een lager bod van *f* 75,- voor een heel jaar, hetgeen de heer Boersma accepteert.

Zeventigjarig bestaan Philidor

Voor het begin van de wintercompetitie viert Philidor eerst zijn zeventigjarig bestaan. Het bestuur vergist zich door 10 in plaats van 12 november tot feestdag uit te roepen. Voorzitter Struiksma verontschuldigt zich voor de gemaakte fout, maar ziet geen mogelijkheid meer de feestdag naar 12 november te verschuiven, daar de organisatie al te ver gevorderd is. De voorzitter geeft in zijn feestrede een uitgebreid overzicht van de afgelopen 70 jaar. Hij wijst op de moeilijke beginjaren van de club, toen het ledental maar niet wilde groeien, op de vele reglementswijzigingen, het straffensysteem voor het niet of te laat komen op de clubavond en het vaak weigeren van bestuursfuncties. Ook memoreert hij de latere groei tot zelfs meer dan 30 leden en daarna de langzame terugval tot ongeveer 10 leden. De concurrentie van de schaakverenigingen Anderssen, Vriendenkring en Excelsior noopte op den duur tot het aangaan van fusies met de beide laatstgenoemde verenigingen. Een groter en sterker Philidor met meer dan 50 leden kwam daaruit te voorschijn.

De voorzitter eindigt met de wens *dat de leden ook in de komende jaren blijk mogen geven van hun voortdurende belangstelling voor het schaakspel.*

Over de wedstrijd schrijft de secretaris: *De feestdag der club, 10 November 1917 was aangebroken en op het vastgestelde uur, 2 uur nam. waren er 26 spelers opgekomen om aan den wedstrijd deel te nemen. Al direct bij het binnentreden der zaal werden we aangenaam verrast door het gezicht van een prachtig mooi bloemstuk, een geschenk van den heer Boersma (eigenaar van het clublokaal) aan de club op dezen feestdag vereerd. Nog een tweetal bloemstukken versierden de zaal, zoodat deze collectie bloemen een eenigszins feestelijke aanblik opleverden. Door de heren Struiksma en Miedema werden de spelers in 6 groepen van 4 ingedeeld; een 7e groep bestond uit 2 deelnemers. Voor elke groep waren 2 prijzen uitgelooft, behalve voor de 7e groep werd één prijs beschikbaar gesteld. Nadat menig spannende partij was afgespeeld en nadat de heeren Struiksma en Miedema veel werk hadden verricht met het beoordelen der niet uitgespeelde partijen (want ook vele partijen waren niet uitgespeeld) werd de wedstrijd om ongeveer 10 uur nam. geëindigd en de uitslag bekend gemaakt. De winnaars ontvingen uit handen van de voorzitter de luxe voorwerpen.*

Wintercompetitie 1917-1918

Deze wedstrijd, nu met oud-leden van Excelsior, begint op 16 november en eindigt op 31 mei 1918. Aan de wedstrijd nemen ongeveer 30 leden deel. Winnaar van de hoofdklasse en tevens clubkampioen wordt S. Miedema met 8 punten gevolgd door voorzitter N. Struiksma met 7½ punt. In de eerste klasse wordt F.L. Tromp winnaar. In de tweede klasse delen G. Snijder en J. de Vries de eerste prijs en in de derde klasse wordt H. de Jong winnaar.

Traditiegetrouw wordt als afsluiting van het seizoen een bliksemwedstrijd gespeeld. Voor de voormalige Excelsior-leden is dit iets nieuws en zij hebben veel plezier. De eerste prijs wordt met 19½ punt gewonnen door F.W. Weerstra gevolgd door J.L. Durksz met 18½ punt. De leden vinden het een zeer geslaagde avond. Mijn vraag is dus: kan er binnenkort niet weer eens een bliksem(gong)wedstrijd bij Philidor gespeeld worden?

Het clubjaar is zeer geslaagd, ook financieel gezien, want de penningmeester meldt een batig saldo van f 33,43, dit ondanks de op verzoek van Excelsior voorgestelde en aangenomen verlaging der contributie van f 3,- naar f 2,50 en de verhoging van de huurprijs.

Wereldoorlog 1914-1918 in november voorbij

De secretaris begint zijn jaarverslag met het vertolken van de vreugde van alle leden over het herstel van de vrede in ons werelddeel. De animo voor het schaken neemt meteen flink toe en aan de wintercompetitie doen zo'n 30 leden mee. In de zomermaanden wordt voor het eerst een 'zomerwedstrijd' georganiseerd, waaraan 27 leden meedoen. In de vijf groepen worden de heren N. Struiksma, A. Aalbers, IJ. Bolman,

D.P. Bergema en P. Bosch de winnaars, *die ieder de som van f 1,50 aan specie ontvingen*. Het bestuur verontschuldigt zich voor deze niet eerder voorgekomen prijsuitreiking met de mededeling *dat wegens geringe tijd van voorbereiding alsmede door het min of meer geringe bedrag en daarmee gepaard gaande moeilijkheden geen prijzen waren gekocht*. Een vreemd excuus, want een prijs van f 1,50 was in die tijd heus niet gering.

Simultaanseance door grootmeester Richard Réti

Op zaterdag 17 oktober 1919 valt onze schaakclub de eer te beurt de beroemde grootmeester R. Réti in zijn midden te mogen ontvangen. Voor het zover is moet er heel wat geregeld worden, in het bijzonder vanwege de te maken kosten. Het totaal daarvan bedraagt f 120,- en dat bedrag is als volgt opgebouwd: honorarium Réti f 60,-, reis- en verblijfskosten f 40,- en voor zaalhuur en advertenties f 20,-. Toentertijd was f 120,- een fors bedrag en dat kon onmogelijk door Philidor alleen worden opgebracht. Philidor is bereid zelf f 30,- op tafel te leggen en na overleg met de Friesche Schaakbond is deze ook bereid eenzelfde bedrag bij te dragen onder voorwaarde dat de FSB elf deelnemers aan de seance mag aanwijzen. Dan is nog maar de helft van het benodigde bedrag bijeen. Noodgedwongen neemt men zijn toevlucht tot een beproefde methode: het laten rondgaan van een intekenlijst bij de leden van Philidor en de FSB. Het succes is groot en het eindbedrag van de actie is maar liefst f 100,-, zelfs f 40,- meer dan nodig is. Philidor en de FSB besluiten dit geld te zijner tijd te gebruiken voor een onderlinge wedstrijd. Om 2 uur kan de heer Réti in De Klanderij 31 tegenstanders begroeten: 20 Philidorleden en 11 leden van de FSB. Om kwart over zeven is de seance geëindigd en heeft Réti na zware strijd 26 partijen gewonnen, één remise gespeeld en vier verloren. Winnaars zijn Tj. Postma, S. van Driesum, S. Miedema en Y. van der Schaaf, allen leden van Philidor. Remise bereikt M. van Roosendaal (FSB). Réti is tevreden met het behaalde resultaat (84%) en de vier Philidorleden zijn dat met hun overwinning. Voorzitter Struiksma merkt in zijn dankwoord nog op dat secretaris Bergema en hij enige moeilijkheden ondervonden bij het afhalen van de heer Réti op het station. Zij herkenden hem niet en slechts door het opsteken van een schaakkoning gelukte het hun de aandacht van de schaakmeester te trekken.

Philidor wordt weer lid van Den Nederlandschen Schaakbond

Voor de zoveelste keer doet de bond een poging Philidor te bewegen lid te worden. Er zal binnenkort een nieuw reglement van de bond verschijnen en Philidor wordt alvast een concept toegezonden. Alhoewel enkele leden tegen toetreding zijn, onder wie de heren Aalbers en Tiemersma, wordt in de algemene ledenvergadering van 9 januari 1920 na enige discussie en onder druk van het bestuur besloten dat Philidor zich bij de bond aansluit, ondanks een contributieverhoging van vijftig cent. Vrij spoedig zal men op dit besluit terugkomen.

Simultaanseance van de heer M. Marchand

Den Nederlandschen Schaakbond laat Philidor weten dat de heer Marchand, schaakkampioen van Nederland, beschikbaar is voor het geven van een simultaanseance. De hieraan verbonden kosten zullen minstens *f* 25,- bedragen en komen voor rekening van Philidor. Besloten wordt de heer Marchand op vrijdagavond 7 mei 1920 uit te nodigen en de kosten door vrijwillige bijdragen van de leden te dekken. Aan de seance wordt door vijftien Philidorleden deelgenomen, alsmede door twee bestuursleden van de Friesche Schaakbond, te weten voorzitter W. Ennema en eerste secretaris C. van der Stal. De strijd begint om even over 7 en duurt tot 11 uur. Dan heeft Marchand 11 partijen gewonnen, twee partijen zijn remise verklaard (tegen de heren Grossier en Ennema) en vier partijen gingen verloren (tegen N. Struiksma, P. Bosch, J.L. Durksz en IJ. van der Schaaf). Met een score van 72% toont de heer Marchand zich zeer content en hij deelt nog mede onder de indruk te zijn van de kracht zijner tegenstanders. Een pluim op Philidor's hoed!

Er zijn in Holland meer sterke spelers die graag een simultaanseance bij Philidor willen geven, zoals de eerder genoemde J. Davidson. Philidor ontvangt in december 1920 zijn aanbod, maar maakt er opnieuw geen gebruik van. Het bestuur is van mening dat er de laatste jaren al genoeg 'gesimultaniseerd' is en bovendien laat de toestand van de kas het niet toe: het batig saldo bedraagt slechts *f* 3,07½ en de kosten van de seance worden op ongeveer *f* 30,- geschat.

Jaarverslagen 1920 en 1921

De wintercompetities van 1919-1920 en 1920-1921 verlopen zonder moeilijkheden. Evenals de vorige jaren wordt in verschillende klassen gespeeld met als afsluiting van de wintercompetitie de zeer in zwang zijnde bliksemwedstrijd. In het seizoen 1919-1920 wordt N.J.L. Grossier clubkampioen met maar liefst 10½ punt uit 12 partijen; tweede wordt J.L. Durksz met 9½ punt en derde vice-voorzitter A. Aalbers met 6 punten. De bliksemwedstrijd in de eerste klasse wordt ook al gewonnen door Grossier met als tweede S. Miedema.

In het seizoen 1920-1921 wordt Durksz clubkampioen en eindigt Miedema als tweede. De gongwedstrijd wordt gewonnen door S. Kamstra met 21½ punt en A. Kroon en secretaris D.P. Bergema eindigen samen op de tweede plaats met 20½ punt.

Leeuwarden en Sneek beproeven elkanders sterkte

Philidor en Schaakclub Sneek zijn benieuwd naar de onderlinge krachtsverhouding. De besturen komen overeen twee wedstrijden aan tien borden te spelen: één te Leeuwarden en één in Sneek. De eerste wedstrijd vindt plaats op zaterdag 8 januari 1921 in het Friesch Koffiehuis te Leeuwarden en heeft voor Philidor een teleurstellende afloop. Enkele sterke spelers zijn niet opgesteld, kennelijk onderschat Philidor toch de kracht van de Sneekers.

Philidor - Schaakclub Sneek 4-6

1.	S. Miedema	-	F.A. Prins	1-0
2.	IJ. van der Schaaf	-	T. Cnossen	½-½
3.	S. van Driesum	-	P.J. ter Plecht	0-1
4.	IJ. Bolman	-	S. Eijnsinga	0-1
5.	A. Aalbers	-	S. Plat	½-½
6.	G.J. Velde	-	S. Zijlstra	½-½
7.	P. van Vlissingen	-	A. Bijl	½-½
8.	J. Tiemersma	-	P. Eppinga	0-1
9.	T. Tromp	-	G. Troost	1-0
10.	P.R. Bosch	-	P. de Jong	0-1

Philidor speelde aan alle borden met zwart.

Dit laat Philidor niet op zich zitten en het team komt in Sneek wel in de de sterkst mogelijke opstelling achter de borden. Op zaterdag 5 februari neemt Philidor in Café Onder de Linden ondubbelzinnig revanche. De voorzitter van Sneek, de heer Cnossen, maakt in zijn welkomstwoord de opmerking *dat hij hoopte dat als Philidor revanche mocht nemen, deze niet al te groot zou zijn!* Het angstige voorgevoel van de goede man komt uit. Philidor heeft nu wit aan alle borden en verslaat Sneek met 8½-1½ en wint daardoor de twee wedstrijden samen met een totaalscore van 12½-7½. Uiteindelijk toch nog een prima resultaat.

Schaakclub Sneek - Philidor 1½-8½

1.	F.A. Prins	-	N.J.L. Grossier	0-1
2.	Dr. H.J. Amend	-	J.L. Durksz	0-1
3.	T. Cnossen	-	S. Miedema	½-½
4.	P.J. ter Plecht	-	N. Struiksma	0-1
5.	S. Simonsma	-	IJ. Bolman	0-1
6.	S. Eijnsinga	-	A. Aalbers	1-0
7.	S. Plat	-	S. van Driesum	0-1
8.	S. Zijlstra	-	D.P. Bergema	0-1
9.	P. Eppinga	-	T. Tromp	0-1
10.	G. Troost	-	J. Tiemersma	0-1

Voorzitter Cnossen feliciteert Philidor met het behaalde succes, *al had hij dan ook gehoopt dat het verschil iets minder groot mocht geweest zijn!*

Philidor speelt tegen de FSB

Van de simultaanseance gegeven door Réti op 7 oktober 1919 was een batig saldo overgebleven van f 40,05 en zoals destijds was afgesproken wordt dit bedrag gebruikt voor een wedstrijd tussen Philidor en de rest van Friesland. Deze wedstrijd vindt plaats op 5 maart 1921 in het clublokaal van Philidor. Het lag in de bedoeling om

leuke prijsjes voor de winnaars beschikbaar te stellen, maar er was geen rekening gehouden met de te maken kosten, zoals consumpties voor de spelers en het verzenden van de uitnodigingen. Voorzitter Struiksma van Philidor deelt dit de spelers bij de opening van de wedstrijd mee. De besturen van Philidor en FSB bieden elke speler een kop thee en enkele sigaren aan.

Philidor - FSB 5½-4½

1.	N.J.L. Grossier	-	J.D. Tolsma	0-1
2.	N. Struiksma	-	T. Cnossen	1-0
3.	S. Miedema	-	S. Rijpma	1-0
4.	IJ. van der Schaaf	-	P.J. ter Plecht	1-0
5.	S. van Driesum	-	J. Wijbenga	1-0
6.	IJ. Bolman	-	J. Banga	0-1
7.	G.J. Veldt	-	D.J. Tolma	0-1
8.	J. Tiemersma	-	J.M. van Rosendaal	½-½
9.	D.P. Bergema	-	L. Hacquebord	0-1
10.	T. Tromp	-	F. Spriensma	1-0

Philidor heeft wit aan de even borden.

Na vriendelijke woorden door de beide voorzitters na afloop van de wedstrijd noteert de secretaris van Philidor: *Het officieële gedeelte was hiermede afgelopen, waarna een twintigtal leden zich nog aan een gongwedstrijd vereenigden, hetgeen vooral voor vele leden van de FSB iets nieuws was, dikwijls tot zeer gemakkelijke oogenblikken aanleiding gaf (blijkens het verscheidene malen gehoord zijnde gelach) en bij allen uitstekend is bevallen.*

Philidor verlaat Den Nederlandschen Schaakbond

Op de algemene ledenvergadering van 7 oktober 1921 stelt het bestuur voor het lidmaatschap van de Schaakbond op te zeggen. De voorzitter komt met de volgende argumenten:

1. Van het lidmaatschap heeft onze club dit jaar en ook het vorig jaar geen ander voordeel gehad dan het ontvangen der Tijdschriften.
2. Het meedoen aan landelijke competitiewedstrijden is voor Philidor om financiële redenen niet haalbaar.
3. Het lidmaatschap kost onze club jaarlijks 50 cent per lid en in ruil daarvoor ontvangt de vereniging alleen drie Tijdschriften per maand.
4. Er wordt van Philidor financiële steun verwacht voor een binnenkort in Den Haag te houden internationaal toernooi.
5. Het bestuur verwacht van de leden een bijdrage aan het afscheidsgeschenk voor de eerste secretaris van de bond die wegens gezondheidsredenen is afgetreden.
6. De positie van de kas is momenteel ongunstig; er is een nadelig saldo. De ongeveer f 23,- contributie die jaarlijks aan de bond wordt afgedragen kan beter in

kas blijven.

Vrijwel alle leden zijn het roerend met de voorzitter eens en dus wordt met ingang van 1 januari 1922 voor het lidmaatschap bedankt.

Jan Frederik Heemskerk (1867-1944)

Den Nederlandschen Schaakbond heeft nog een sterke troef achter de hand in de persoon van de voormalige secretaris J.F. Heemskerk. Reeds op de jeugdige leeftijd van 22 jaar neemt hij zitting in het bestuur van de bond en door zijn enthousiasme en kunde slaagt hij er binnen korte tijd in het ledental van slechts 144 te verhogen tot meer dan 450. Als rijksbetaalmeester krijgt hij begin 1923 Leeuwarden als standplaats en vanzelfsprekend wordt hij lid van Philidor. Hij zorgt er voor dat zowel Philidor als de FSB weer tot de bond toetreden. Ook nemen Philidor en de FSB voor het eerst deel aan de competitie in district Noord van de bond. Heemskerk was niet alleen een groot organisator maar ook een sterke schaker. Hoewel zijn speelsterkte in de loop der jaren al duidelijk was afgenomen, toont hij zich in Friesland direct de sterkste. Zo eist hij in 1924 na felle strijd met J.D. Tolsma uit St. Jacobiparochie en H.J. Juursema uit Britsum de Friese titel op. In 1925 herhaalt hij deze prestatie. Hij staat bekend als bekwaam blindschaker en dikwijls geeft hij blindseances aan vier tot zes borden. Helaas heeft Heemskerk slechts drie jaar in Leeuwarden gewoond: in 1926 wordt hij overgeplaatst naar Middelburg. Zelfs na zijn verhuizing blijft hij Philidor nog enige tijd trouw, want voor een competitiewedstrijd komt hij zelfs over uit het verre Zeeland, een tijdrovende reis in die jaren!

Vrij snel na zijn vertrek verbreekt het Friese schaakleven de band met de bond weer. Het heeft tot 18 februari 1939 geduurd eer zowel FSB als Philidor weer aansluiting vonden bij de KNSB.

De Friesche Schaakbond

In 1905 was in Bolsward de Friesche Schaakbond opgericht. De eerste voorzitter was de heer W. de Graaf uit Bolsward. Philidor leverde de heer S. Zijsling als bestuurslid. Van de bond waren geen schaakclubs lid, maar uitsluitend personen. Bij de oprichting telde de FSB 38 leden, maar al snel groeide zij tot ruim 80 leden. Een zeer actief bestuur onder leiding van de Philidorleden Bergema en Ploegh, die ook voorzitter van Philidor is, neemt omstreeks 1930 het initiatief om in plaats van de persoonlijke leden de Friese schaakverenigingen als lid te laten toetreden. Vooral Ploegh zet zich hier voor in en hij bezoekt alle in aanmerking komende clubs. Hij weet in vrij korte tijd maar liefst 28 verenigingen bij de FSB onder te brengen en slaagt erin een wintercompetitie voor tientallen op te zetten waaraan vele verenigingen deelnemen. Wedstrijdleider is de heer H. Slaterus, secretaris van de FSB en bestuurslid van Philidor, die ervoor zorgt dat de competitie vlot verloopt. En dat tegen een jaarcontributie van 25 cent per lid.

In het boek van Haije Kramer over het Friese schaakleven, getiteld 'Friese Schaakkoningen', zijn veel wederwaardigheden uit de geschiedenis van de FSB uitvoerig

weergegeven.

Philidor in de jaren dertig

De jaren tot 1929 verlopen voor Philidor zeer rustig. Het ledental groeit gestaag en bij het 75-jarig bestaan telt de club ruim 30 leden. In het begin van de jaren dertig wordt Philidor wakker geschud en doet met verschillende teams mee aan de nieuw ingestelde FSB-competitie. Uiteraard wordt Philidor steeds met grote voorsprong kampioen van Friesland.

Simultaanseances

Steeds meer bekende schaakmeesters geven graag een simultaanseance bij Philidor. Op 27 januari 1933 komt wereldkampioenskandidaat Salo Flohr op bezoek. Hij speelt aan 37 borden, waarbij hij slechts in één partij remise moet toestaan en wel aan de heer S.J. Rienks. Op 9 juni van dat jaar geeft mej. Sonja Graf, een der sterkste schaaksters ter wereld, een seance aan 29 borden met als resultaat 16 gewonnen, 9 verloren en 4 remisepartijen. Ook andere beroemde schaakmeesters zoals Rudolf Spielmann, Akiba Rubinstein, Alexander Aljechin, Max Euwe en Hans Kmoch waren bij Philidor als gast te bewonderen.

De match Euwe - Aljechin

De belangstelling voor het schaken krijgt een geweldige impuls als Dr. Max Euwe in 1935 een geslaagde greep doet naar het wereldkampioenschap. Heel Nederland raakt in de ban van het schaakspel en hoewel Euwe in het begin van de match achter komt te staan, ziet hij tenslotte toch kans Aljechin als wereldkampioen te ontronen. Onder invloed van de grote publiciteit die aan deze wedstrijd wordt gegeven, neemt in de jaren 1935-1940 het ledental snel toe. De bovenzaal van het Friesch Koffiehuis puilt vaak uit door de toevloed van schakers en soms zijn er te weinig borden en stukken om de hunkerende leden van schaakvoedsel te voorzien. In die tijd melden veel jeugdige enthousiastelingen zich als lid aan, zoals Bart Kuik, J.C. van Vliet, Max Jaasma, Adrie van der Linden, Rintje van Wijngaarden Sr, Albert van der Wal, Waling Dijkstra en Haije Kramer.

Haije Kramer

In die jaren moest je om als lid te worden geaccepteerd minstens 18 jaar zijn en natuurlijk de ballotage doorstaan. Bij wijze van uitzondering wordt Haije Kramer in 1933 op 16-jarige leeftijd als junior-lid toegelaten, nadat hij in enkele oefenpartijen heeft laten zien over veel aanleg te beschikken. Hij wordt direct al tweede in de wintercompetitie achter de in die jaren sterkste speler van Philidor, E. Ploegh. Ook andere Philidorleden, zoals Waling Dijkstra, S.J. Rienks en J.C. van Vliet raken snel onder de indruk van het spelpeil van deze jongeman. Zij besluiten dat hem de kans moet worden geboden zijn talent verder te ontwikkelen. Zo zouden ook Philidor en het Friese schaakleven meer aanzien verwerven. Om een en ander vorm te geven

richten Van Vliet, Rienks en Dijkstra het Kramer-comité op. Het drietal organiseert in de volgende jaren onder meer een aantal tweekampen, waarin Kramer het opneemt tegen gerenommeerde tegenstanders en waarbij het Kramer-comité borg staat voor de gemaakte kosten. In matches tegen Koomen, Kmoch en Landau toont Kramer aan zich te kunnen meten met de nationale schaaktop. Dat geeft hoop voor de toekomst en zorgt ervoor dat het schaken in Friesland tot bloei komt. De door het Kramer-comité geplande match tegen Dr. Euwe zal hiervan het hoogtepunt worden.

Philidor's 90-jarig bestaan

Philidor profiteert bijzonder van de toenemende belangstelling voor het schaken, want bij de viering van het 90-jarig jubileum van de club is het ledental gestegen tot meer dan 70. In november 1937 wordt het feest in zeer opgewekte stemming gevierd. In de bovensaal van het Friesch Koffiehuis voeren de leden toneelstukjes op waarbij veel en luid wordt gezongen. Het refrein van één liedje hangt nog steeds in ons geheugen. Het luidde als volgt:

Wa hat nei húslik sermoen (= vermaning)

ús altyd nije krêft wer jûn?

Philidor, Philidor, Philidor!

Verder wordt er volgens oude traditie een eenvoudig feestdiner opgediend à f 2,50 per couvert, waarbij de wijn is inbegrepen. Tot diep in de nacht wordt doorgefeest onder leiding van ceremoniemeester Tiemersma, die zich zo indrukwekkend weert dat zijn gebit op een gegeven moment onder de tafel verdwijnt. De ceremoniemeester meent dit voorbeeld te moeten volgen en duikt zijn gebit achterna. Enige uren later komt hij weer te voorschijn om opgewekt aan het slot van het feest deel te kunnen nemen. Een onvergetelijke avond, waarbij twee toen nog jeugdige leden aanwezig waren die ook nu, zestig jaar later, nog lid van Philidor zijn: Haije Kramer en schrijver dezes. Beiden weten zich dit rumoerige en zeer geslaagde feest nog bijzonder goed te herinneren.

Voorzitter Bergema spreekt de feestrede bij het 90-jarig bestaan. Naast Bergema achter de bestuurstafel W. Simonides, J. Fransen Wzn en J. Tiemersma.

Aansluiting bij de KNSB

Om mee te kunnen doen aan de landelijke competitie streeft het bestuur van Philidor aan het eind van de jaren dertig naar aansluiting bij de KNSB. De druk van Philidor op het bestuur van de FSB om aansluiting te zoeken wordt steeds sterker. Het doel wordt bereikt op de ledenvergadering van de FSB op 18 februari 1939 in het Friesch Koffiehuis. Hoewel er enkele clubs tegen aansluiting zijn, zoals Het Witte Paard en ODI, wordt met de grote meerderheid van stemmen besloten tot toetreding. Vooral de toespraken van de heren Bergema, Ir. Van Steenis en Ploegh namens Philidor en die van penningmeester Van Harten namens de KNSB geven de doorslag. Philidor wordt als eerste lid ingeschreven.

De Tweede Wereldoorlog

De laffe inval op 10 mei 1940 van de Nazi-horden in ons landje komt onverwacht en hard aan. Binnen een week overspoelt de vijand met een geweldige legermacht ons vaderland en vernietigt daarbij vele mensenlevens en menig Nederlander raakt have en goed kwijt. De bezetting is begonnen en eerst vijf jaar later zal ons land van de Duitsers, toen Moffen genoemd, zijn bevrijd.

De Philidorleden die onder de wapenen waren geroepen: sergeant Mulder van Leens Dijkstra, sergeant Hoexum, wachtmeester Taekema, sergeant Van Wijngaarden sr., sergeant Beetsma en soldaat Bergema jr, komen na enige tijd behouden thuis. Helaas verliest Philidor op 28 juli 1940 een vooraanstaand lid. Bij een bombardement op het vliegveld van Leeuwarden vallen verscheidene dodelijke slachtoffers waaronder ook de heer A. Aalbers. In een bijeenkomst in het clublokaal herdenkt een bewogen voorzitter D.P. Bergema, in aanwezigheid van de weduwe mevr. S. Aalbers-Rienks, haar twee oudste dochters en vele leden van de club, de overledene. Hij wijst erop dat met het tragisch heengaan van de heer Aalbers niet alleen een sympathiek Philidorlid, maar ook een vice-voorzitter is gestorven die de vereniging negen jaar lang op voortreffelijke wijze heeft gediend. Vooral zijn tactvol optreden bij de totstandkoming van de fusie tussen zijn oude vereniging Excelsior en Philidor zal niet vergeten worden.

Haije Kramer die ook bij de herdenking aanwezig was, zal toen niet hebben vermoed dat hij 2½ jaar later met een der dochters Aalbers in het huwelijksbootje zou stappen. Van schaken komt in die tijd niet veel terecht: de Duitse bezetter geeft geen toestemming voor clubbijeenkomsten. Het bestuur van Philidor organiseert daarom vier- of zeskampjes bij leden thuis, waarvoor soms prijsjes beschikbaar worden gesteld. Voorzitter Bergema schrijft in het clubblad, Ons Maandblad geheten, dat op initiatief van Waling Dijkstra en J.C. van Vliet in 1938 voor het eerst verscheen: *En thans, Philidoristen, blijft onze oude club trouw, toont thans een goed lid te zijn van ons roemruchte Philidor. Wij weten dat er gelukkig slechts zeer weinigen zullen zijn, die zullen zeggen: wat heb ik nog aan Philidor en een zuur briefkaartje zullen schrijven, daarvoor is Philidor een te hechte vereniging van vrienden-schakers.*

De voorzitter maakt zich te veel zorgen, want na een bezoek van eigenaar Lucas Bunt van het Friesch Koffiehuis aan de Duitse Sicherheitsdienst (S.D.) heeft hij toestemming gekregen de clubavond van Philidor te laten doorgaan. Het wordt spoedig duidelijk waarom hij deze toestemming zo snel heeft gekregen: Lucas Bunt, op het oog een heer, ontpopt zich direct na de bezetting als een rasechte fascist, dit ondanks het feit dat zijn broer bij de verdediging van het vliegveld Valkenburg door de Duitsers is gedood. Door zijn goede betrekkingen met officieren van de S.D. en de W.A.-afdeling van de NSB wordt de benedenzaal van het Koffiehuis een verzamelplaats voor dit gespuis. Regelmatig kan men hun na overmatig drankgebruik uit volle borst meegeschreeuwde strijdlieparen horen opklinken. Deze gehate liederen dringen vanzelfsprekend ook door tot de bovenverdieping waar Philidor zijn clubavond houdt. Dit zint de leden allerminst en het bestuur krijgt opdracht een ander clubgebouw te zoeken. Een moeilijke opgave, want er moet wel een goede reden bedacht worden om niet in aanvaring te komen met Lucas Bunt en zijn Duitse trawanten. De inmiddels voorzitter geworden Waling Dijkstra vindt een slimme oplossing.

Het Witte Paard heft zichzelf op

De Leeuwarder schaakvereniging Het Witte Paard telt begin 1941 ongeveer 20 leden. Voorzitter is de heer B. Ondersteijn. Na enig overleg tussen de voorzitters van Philidor en Het Witte Paard wordt afgesproken dat Het Witte Paard zichzelf zal opheffen, waarna alle leden zonder ballotage tot Philidor kunnen toetreden. Zo gebeurt het, waardoor het onmogelijk wordt om alle ongeveer 120 leden van Philidor in het clublokaal aan de Wirdumerdijk onder te brengen. Philidor heeft nu een goede reden bij Lucas Bunt de huur op te zeggen: het schaaklokaal is te klein geworden. Bunt pikt het niet en doet zijn beklag bij de S.D. wegens broodroof. Vriend Waling wordt onmiddellijk op het matje geroepen en heeft veel overredingskracht nodig om uit te leggen dat het beslist niet zo is dat de schaakclub naar een andere zaal uitziet omdat 'mijnheer Bunt' NSB'er is. De enige reden is het feit dat zijn zaal niet groot genoeg is de meer dan 120 schakers te bergen. Lucas Bunt en de S.D. moeten uiteindelijk toegeven dat de zaal te klein geworden is en Waling krijgt toestemming voor de verhuizing. Het nieuwe home van Philidor wordt de rotondezaal van de Harmonie. Hoe het gesprek tussen de voorzitters Dijkstra en Ondersteijn destijds precies is verlopen, is nergens genoteerd. Opmerkelijk is, dat na het aftreden van Waling Dijkstra in 1951 Ondersteijn door Waling als zijn opvolger is voorgedragen en ook als zodanig is benoemd.

De matches Euwe - Kramer

Burgemeester Jhr. Mr. Van Beyma doet de openingszet van de eerste match Kramer-Euwe in 1940. Rechts staan Waling Dijkstra en J.C. van der Vliet.

Het Kramercomité is erin geslaagd Dr. Euwe te bewegen een tweekamp te spelen tegen de inmiddels meervoudige Friese kampioen Haije Kramer. De match bestaat uit acht partijen, waarvan zeven in Leeuwarden gespeeld worden en één, de vijfde partij, in Steenwijk. De Steenwijker schaakclub was namelijk aangesloten bij de Friese Schaakbond. Plaats van handeling in Leeuwarden is restaurant De Groene Weide en de match begint op 8 december 1940. Wedstrijdleider is J.C. van Vliet. De wedstrijd wordt geopend door de burgemeester van Leeuwarden, Jonkheer Van Beijma, die voor Euwe de eerste zet doet. De partij eindigt in remise. Ook de tweede, zesde en achtste partij eindigen onbeslist. Euwe wint de derde, vijfde en zevende partij en Haije boekt een fraaie overwinning in de vierde partij. De einduitslag wordt dus 5-3 in het voordeel van Euwe. Haije Kramer heeft de ex-wereldkampioen prachtig partij gegeven. Ook Euwe is onder de indruk, maar is niet erg tevreden over zijn eigen prestatie. Direct na afloop van de tweekamp vraagt hij voorzitter Waling Dijkstra of het Kramer-comité op korte termijn een tweede match kan organiseren. Kramer voelt daar weinig voor, maar onder druk van Dijkstra geeft hij toe. Het zou beter geweest zijn, als hij dit niet had gedaan, maar aan de vriendelijke druk van Waling, die al zoveel voor hem had gedaan, kan hij geen weerstand bieden. Waarom hij er weinig voor voelt en minder tijd heeft om zich op zo'n nieuwe zware match goed voor te bereiden, is duidelijk: Haije is ontzettend verliefd geworden en schaken komt

even op de tweede plaats. De wedstrijd wordt door Euwe met 7-1 gewonnen en die heeft daarmee revanche genomen voor de maar amper gewonnen eerste match.

KNSB-competitie

Ondanks de bezetting wordt in de jaren 1940 en 1941 nog duchtig geschaakt. De competitie-wedstrijden van de Schaakbond, die zijn 'K' van Koninklijke op Duits bevel is kwijt geraakt, gaan gewoon door. Hoe het Philidor's eerste tental vergaat in zijn pogingen door te dringen tot de landelijke competitie wordt elders in dit boek beschreven.

Archief van Philidor gaat geheel verloren

De wintercompetitie van Philidor wordt ook in 1941 nog verspeeld, maar langzamerhand wordt het steeds moeilijker de vereniging draaiende te houden. Weliswaar worden de bondswedstrijden van de (K)NSB in 1941 nog in Leeuwarden georganiseerd, maar de moeilijkheden vanwege de bezetting stapelen zich op. Zo af en toe zoekt men elkaar thuis op om te schaken, maar voor de meeste leden komt het schaakspel op het tweede plan. De avondklok (na acht uur 's avonds binnen blijven), verduisteringen met als gevolg vele valpartijen, voedselvoorziening en razzia's zijn zaken die meer aandacht vragen.

Begin 1941 wordt Jan Cornelis van Vliet door de Sipo (Sicherheitspolizei) opgepakt, beschuldigd van illegale activiteiten en opgesloten in het 'Oranjehotel' te Scheveningen. Zijn bezittingen worden door de Duitsers in beslag genomen (zeg maar gestolen). Er valt dan ook nogal wat te roven uit Van Vliet's luxueuze appartement op de Nieuwestad. Helaas waren ook de archieven van onze vereniging en van de Friesche Schaakbond tijdelijk bij Van Vliet ondergebracht. De Duitsers nemen alles mee voor onderzoek en later worden beide archieven bijna geheel vernietigd. Een verlies dat niet meer goed te maken valt. Gelukkig voor Philidor worden de oudste notulenboeken kort na de bevrijding teruggevonden op de boekenmarkt op het Zaailand en door voorzitter Waling Dijkstra voor één gulden teruggekocht. Maar alle overige goed bewaarde bescheiden, correspondentie en dergelijke - want er werd in vroegere jaren heel wat geschreven - zijn voorgoed verdwenen. Het maakt de geschiedschrijving over Philidor's verre verleden tot een lastige en tijdrovende aangelegenheid. Wel zijn er vanaf 1938 clubbladen bewaard gebleven, terwijl ook in de Friese couranten nog wel het een en ander kan worden gevonden. Aan Van Vliet wordt elders in dit boek ruim aandacht besteed.

Een toevoeging aan Philidor's naam

In de laatste jaarvergadering die in de oorlogsjaren gehouden is, bij het 95-jarig bestaan van Philidor in 1942, stelt het bestuur voor aan de naam van de vereniging het jaar van oprichting toe te voegen. De leden stemmen hier van harte mee in zodat de naam nu voluit luidt: 'Schaakclub Philidor 1847'. Vijf jaar later zal deze naam nog een bijzondere uitbreiding ondergaan.

De bevrijding

De jaren 1943 en 1944 verlopen moeizaam voor Philidor. De wintercompetitie kan niet meer worden gespeeld, en het onderling contact beperkt zich tot thuisschaken. De oprichting door de Nazi's van de Cultuurkamer, waarbij iedere vereniging zich aan dient te sluiten, is voor Philidor de definitieve aanleiding niet meer in clubverband bijeen te komen. Het wachten is nu op de dag dat de gehate bezetters zullen worden teruggejaagd naar hun grotendeels in puin veranderde 'Heimat'. Op 5 mei 1945 is het zover. Friesland was reeds half april bevrijd en Philidor ontwaakt ook. Eind mei wordt er alweer volop geschaakt en het ledental groeit al snel tot ongekende hoogte. Midden 1946 zijn meer dan 150 leden ingeschreven en wordt zelfs beweerd dat Philidor de grootste schaakclub van Nederland is geworden. Niet slecht voor een Friese vereniging die bijna 100 jaar bestaat!

Philidor speelt zeer sterk

Het gaat onze vereniging direct na de bevrijding in alle opzichten voor de wind. Niet alleen bezoekt een geweldig aantal leden elke clubavond in de Harmonie, waardoor de Rotondezaal soms te klein is, maar ook het eerste tiental doet van zich spreken en plaatst zich in 1947 voor de finaleronde om het kampioenschap van Nederland. Daarin wordt weliswaar met klein verschil van NRSV en VAS verloren, doch duidelijk is dat Philidor tot de landelijke top is doorgedrongen. Voorlopig is captain Waling Dijkstra zeer tevreden, maar dat onze vereniging nog eens het kampioenschap zal behalen staat voor hem als een paal boven water. En hij heeft gelijk gekregen!

Het bestuur van Philidor in 1947. Staande J. Vellinga, H. Kramer en J. de Vries. Zittend H. Schotanus, B. Ondersteijn, Waling Dijkstra, D.P. Bergema en G. Faber

Philidor bestaat honderd jaar en viert feest

In een met vlaggen en bloemen versierde bovenzaal van de Harmonie zijn op dinsdag 4 november 1947 vele Philidorleden aanwezig bij de opening van het internationale jubileum schaaktoernooi. Ook van officiële zijde ziet men het belang van dit gebeuren in, want Mr. H.P. Linthorst Homan, Commissaris der Koningin in Friesland, alsmede Mr. A.A.M. van der Meulen, Burgemeester van Leeuwarden, geven acte de présence. Voorzitter Waling Dijkstra opent het toernooi door de hoge gasten en de deelnemers aan het schaakfeest hartelijk welkom te heten. Hij geeft voorts een beknopt overzicht van de geschiedenis van de club. De Commissaris der Koningin wijst op het belang van dit toernooi en wenst vervolgens de leden van de vereniging van harte geluk met dit twintigste lustrum. Dan doet Mr. Linthorst Homan de eerste zet in de partij Ploegh - O'Kelly de Galway, terwijl Mr. Van der Meulen hetzelfde doet in de partij Dr. Scholtens - Van den Tol.

Het toernooi verloopt spannend en veel schaakliefhebbers volgen met belangstelling de partijen. In groep A nemen deel A. O'Kelly de Galway uit België, de kampioen van West-Europa, H. Bunt van Staunton Groningen, F. Henneberke uit Amsterdam en de Philidorspelers H. Kramer, H. Blokker, D Boven, E. Ploegh en J.C. van Vliet, die op het laatste moment de Luxemburgse kampioen Chr. Dörner vervangt.

In groep B spelen de Engelse kampioen H. Golombek, P. Devos uit België, Dr. C. Scholtens van Staunton, G.R.D. van Doesburgh uit Bussum en de Philidorspelers Ds. Mantz, K.D. Mulder van Leens Dijkstra, G. Zijlstra en Theun P. van den Tol. In groep A eindigt O'Kelly de Galway tezamen met Kramer op de eerste plaats met 6½ punt. Op de derde plaats eindigt Henneberke. In groep B wordt Golombek winnaar met 5 punten. Als tweede en derde eindigen Van den Tol en Devos met 4½ punt. Van den Tol is de enige die winnaar Golombek verslaat.

Er wordt ook een nationale achtkamp gespeeld die wordt gewonnen door J. de Vries, E. Rinsma en A. van der Wal. Ook zijn er nog acht-, zes- en vierkampen. Het toernooi eindigt op 13 november.

De volgende avond vindt in de Harmonie de feestavond plaats. Nu niet, zoals in het verleden dikwijls gebeurde door het aanzitten aan een 'eenvoudig' diner, maar door een vrolijke variété-uitvoering met onder meer sketches, zangnummers en prachtige Spaanse dansen. Vooral het optreden van de Belgische komiek Willy Vervoort valt zeer in de smaak en er wordt die avond heel wat afgelachen en met genoeg geluisterd en meegezongen met het toentertijd zeer bekende Orkest Piet de Vries.

Philidor wordt Koninklijk

Het hoogtepunt van de feestavond is het moment waarop de heer Linthorst Homan het podium betreedt en namens de Koningin bekendmaakt dat het Hare Majesteit heeft behaagd de Leeuwarder 'Schaakclub Philidor 1847' het predikaat 'Koninklijke' te verlenen. Deze mededeling ontlokt aan de aanwezigen een langdurig spontaan applaus. Voorzitter Waling Dijkstra bedankt de heer Linthorst Homan en verzoekt hem deze dank ook aan Hare Majesteit over te brengen. Vanzelfsprekend kan de feestavond hierna niet meer stuk.

Maar nog is de feestviering niet ten einde, want op zaterdag 15 november recipieert het bestuur van de nu 'Koninklijke Schaakclub Philidor 1847' in de sociëteitszaal van de Harmonie. Bijna twintig bloemstukken getuigen van het respect van schakend Friesland, dat met veel clubs vertegenwoordigd is en van de Koninklijke Nederlandse Schaakbond. De entourage en de aanwezigheid van zovelen zorgen ervoor dat de receptie verloopt op een wijze, het bestuur van Nederlands grootste en enige Koninklijke schaakclub, waardig.

Koninklijk

Het is duidelijk dat Philidor het voorrecht het predikaat 'Koninklijk' te mogen dragen niet alleen dankt aan zijn ouderdom of grootte, maar dat ook de rol die de club tijdens de bezetting gespeeld heeft van groot belang is geweest.

Uiteraard wordt het bestuur in alle toonaarden gefeliciteerd door de afgevaardigden van schaakclubs uit Leeuwarden en de provincie, alsmede door de KNSB bij monde van de penningmeester. Aardig is dat schaakclub Staunton, toch de rivaal in het Noorden, via Dr. Scholtens zijn bewondering en sympathie laat overbrengen aan de club waarmee de meeste rivaliteit bestaat, die de sterkste spelers heeft, waartegen men graag speelt maar niet graag verliest, en waarmee men tegenover derden graag één lijn trekt. Als een der laatste sprekers komt de Burgemeester van Leeuwarden, Mr. A.A.M. van der Meulen aan het woord. Hij betuigt zijn spijt over het feit dat niet hij de bringer mocht zijn van 'de blijde boodschap'. Hij kon zich voorstellen dat de Commissaris der Koningin zich dit genoegen niet had willen laten ontnemen.

Tenslotte noemt de spreker Philidor een sieraad voor de stad! Philidor's voorzitter beantwoordt alle sprekers, meermalen op geestige wijze. Daarbij laat hij niet na het 'Koninklijke' van Philidor te benadrukken. De manier waarop hij dat doet, laat er geen twijfel over bestaan hoe gelukkig de club ermee is.

Tot slot van alle festiviteiten vindt dezelfde avond in Amicitia in besloten kring een feestdiner plaats, waarbij tevens de prijzen, luxe voorwerpen, aan de winnaars van de jubileumwedstrijd worden uitgereikt. Aangezien de inscripties nog moeten worden aangebracht zijn de door de Commissaris der Koningin beschikbaar gestelde zilveren legpenning en de zilveren medaille van de Burgemeester van Leeuwarden nog niet aan de winnaars Kramer (na loting met O'Kelly de Galway) en Golombek ter hand gesteld. Vermelding verdient nog dat de heren S.J. Rienks, J. Durksz, O. Meyer, C. van Diepen, en J. Tiemersma, die allen meer dan 25 jaar lid van de club zijn, benoemd worden tot erelid.

Nawoord

Hierboven is getracht de geschiedenis van 'Schaak-Collegie Philidor' tot 'Koninklijke Schaakclub Philidor 1847' van 1847 tot 1947 zo goed mogelijk weer te geven. De laatste vijftig jaar komen in andere hoofdstukken van dit boek aan de orde.

Albert van der Wal

gedichten

